

НАУКОВА СПІЛЬНОТА
www.spilnota.net.ua

ТРИДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

21 лютого 2019 р.

**Львів
2019**

Тридцять четверті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2019.- 138 с.

УДК 330+340 (063)

ББК 65+67я431

ISSN 2522-963X

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Оргкомітет Наукової спільноти не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

Бурлака Неля Іванівна
кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний
університет

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті проаналізовані існуючі проблеми та перспективи розвитку інвестиційної діяльності, оскільки в останні роки в Україні недостатньо привабливі умови для більш активної діяльності внутрішніх та іноземних інвесторів, що в свою чергу обумовлює потребу у додатковому обсязі інвестиційного капіталу. На сучасному етапі є необхідність поліпшення інвестиційного клімату та удосконалення механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Термін «інвестиція» («invest») – слово латинського походження, що в перекладі означає «вкладення коштів». У вітчизняній спеціальній літературі найпоширенішим є розуміння інвестицій як вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення, а ось у зарубіжних джерелах його ототожнюють переважно з рухом цінних паперів.

Так, Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII [1] закріплено, що інвестиціями визнаються усі майнові й інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкт підприємницької та інші види діяльності, внаслідок чого інвестор отримує прибуток (доход) або досягається соціальний ефект, а інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Очевидно, що інвестиційна діяльність пов'язана як з науковими дослідженнями, науково-дослідними розробками, підготовкою висококваліфікованих фахівців, так і з придбанням необхідних засобів виробництва, транспортних засобів, будівництвом об'єктів нерухомості, різноманітних інженерних споруд тощо.

Науковці виділяють такі стадії інвестиційного процесу: мотивація; прогнозування та програмування інвестицій; обґрунтування доцільності інвестицій; страхування; державна реєстрація; проектування та ціноутворення; забезпечення матеріально-технічними ресурсами;

освоєння інвестицій; підготовка до виробництва продукції; попередня справа в експлуатацію; кінцева справа в експлуатацію [2, с. 87].

Стратегія інвестиційної діяльності будь-якого підприємства є складовою частиною його загальної економічної стратегії і передбачає ефективне використання різних форм інвестування задля забезпечення високої ринкової вартості підприємства та сталих темпів його розвитку. Формування такої стратегії вимагає її чіткого узгодження з фінансовою стратегією підприємства, адже саме вона визначає напрями розвитку підприємства у довгостроковому періоді. Така політика є базою розвитку будь-якого підприємства, адже за наявності неповноцінної та неефективної інвестиційної політики, це ставить під загрозу як виконання у майбутньому стратегічних цілей підприємства, так і забезпечення його повноцінної діяльності у короткостроковому періоді.

Інвестиційна стратегія — це комплексна система довгострокових цілей інвестиційної діяльності, які визначені, виходячи із загальних завдань розвитку господарюючого суб'єкта, а також обрання найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Потрібно зазначити, що інвестиційна стратегія неодмінно має враховувати місію та цілі суб'єкта господарювання, зовнішні та внутрішні чинники впливу і спиратися на стратегічні пріоритети конкретної національної економічної системи.

Розробка інвестиційної стратегії підприємства передбачає складний та комплексний аналіз усіх елементів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства, а також узгодження вказаних цілей та заходів їх досягнення з загальною стратегією підприємства. В процесі розробки інвестиційної політики підприємством, можна виділити такі кроки:

- По-перше, аналіз інвестиційної діяльності підприємства в минулому періоді;
- По-друге, ґрунтовне дослідження зовнішнього інвестиційного середовища та кон'юнктури ринку;
- по-третє, визначення стратегічних напрямів розвитку підприємства, котрі мають забезпечуватися майбутньою інвестиційною діяльністю;
- по-четверте, обґрунтування типу інвестиційної політики підприємства відповідно до цілей вкладання грошових коштів та міри ризику;
- по-п'яте, формування інвестиційної політики підприємства у відповідності до основних напрямів інвестування;
- по-шосте, формування інвестиційної політики підприємства у галузевому та регіональному розрізі;
- по-сьоме, узгодження основних напрямків інвестиційної

політики підприємства [4].

Одним із напрямів оптимізації інвестиційної діяльності підприємства є належний аналіз ефективності окремих інвестиційних проектів. Цей аналіз заснований на сукупності показників щодо ефективності проекту і є джерелом необхідної інформації для ухвалення того чи іншого управлінського рішення пов'язаного з вкладанням коштів у цей проект. Такий аналіз проводиться на основі дослідження усіх можливих аспектів зовнішнього та внутрішнього середовища проекту, що можуть проявитися у ході його практичного втілення, що включає в себе інформаційні, технологічні, маркетингові, фінансові та виробничі елементи його забезпечення.

Наукове обґрунтування ухвалених управлінських рішень щодо інвестування грошових коштів забезпечується, практичним використанням оптимізаційних методів та моделей економіко-математичного моделювання, завдяки відповідному програмному забезпеченню. Це дає можливість з наукової точки зору оцінити ефективність інвестиційного проекту, виявити відношення між позитивними та негативними наслідками і ухвалити правильне рішення.

Список використаної літератури:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. No 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – ст. 646.
2. Панченко В. В. Деякі питання правового регулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України / Панченко В. В. // ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО. АГРАРНЕ ПРАВО. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО. – 2016. – ст.86-94.
3. Очерedyкo O.O. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності підприємств України / Очерedyкo O.O // МЕНЕДЖЕР. – 2016. - №4 (73). – ст.24-31.
4. Т. П. Ткаченко, Н. А. Шевчук, І. В. Гончарук Напрями оптимізації інвестиційної діяльності підприємств / Т. П. Ткаченко, Н. А. Шевчук, І. В. Гончарук // АГРОСВІТ. - 2018. - №7. – с.45-48.
5. Ю. А. Кучеренко Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств / Ю.А. Кучеренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. - №7. – ст.82-85.
6. Колєватова А.В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України / Колєватова А.В. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – ст. 1080-1084.

*Вишневська Оксана Анатоліївна
кандидат сільськогосподарських
наук, доцент кафедри
підприємництва, торгівлі та
біржової діяльності, Київський
кооперативний інститут бізнесу і
права*

*Бойко Майя Сергіївна
магістрант кафедри
підприємництва, торгівлі та
біржової діяльності, Київський
кооперативний інститут бізнесу і
права*

УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

У сучасних умов розвитку національної економіки, активізації процесів глобалізації та посилення конкуренції на внутрішньому ринку значно зростає роль торгівлі. Характер та тенденції споживчого ринку, що виражаються в зростанні роздрібного товарообороту з одночасним скороченням частки продажу продовольчих та непродовольчих товарів вироблених в Україні, зумовлюють необхідність удосконалення існуючих систем і методів та впровадження нових інструментів управління підприємствами роздрібної торгівлі. Важливою умовою ефективного функціонування роздрібних торговельних підприємств є управління товарними запасами. Обсяг, склад та структура товарних запасів забезпечують ритмічність і безперебійність торгово-операційного процесу, стійкість товарної пропозиції та лояльність покупців. Ефективне управління товарними запасами створює передумови сталого економічного розвитку роздрібного торговельного підприємства [1].

Потенціал роздрібної торгівлі характеризується обсягом накопичених ресурсів, які обслуговують задоволення купівельного попиту населення на споживчі товари. Необхідною умовою забезпечення процесу реалізації товарів підприємством торгівлі є наявність у нього товарних ресурсів, які є матеріальною основою для розвитку товарообороту.

Однією з важливих складових частин товарних ресурсів є запаси товарів, які багато в чому формують майбутній асортимент та зумовлюють структуру товарообороту. Власне, товар має дві кінцеві цілі: по-перше, задовольнити потребу покупця, по-друге – принести прибуток.

До того часу, поки товар не проданий, знаходиться в каналах сфери товарного обігу і чекає моменту продажу, він є товарним запасом [2].

Таким чином, наявність товарних запасів є важливою умовою функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта в торгівлі. Товарні запаси утворюються на всіх стадіях руху товару: на складах оптових і роздрібних підприємств, складах підприємств-виробників, у дорозі. Це обумовлено низкою чинників економічного, організаційно-технологічного і соціального характеру.

Обсяг товарних запасів в повній мірі визначається структурою і розміром товарообігу торговельного підприємства. Збереження оптимального співвідношення між рівнем товарообігу і величинами товарних запасів – одна з основних задач торговельних підприємств. При незадовільному рівні товарних запасів з'являються проблеми з товарозабезпеченістю товарообігу підприємства, надлишкові запаси провокують додаткові витрати [3].

Однією з основних цілей управління товарними запасами є досягнення швидкості оборотності коштів інвестованих в товарні запаси.

Управління товарними запасами охоплює: встановлені величини оптимального товарного запасу; ефективний контроль запасів і аналіз їх стану; координацію товарних запасів.

За допомогою управління товарними запасами вирішуються багато економічних проблем, в тому числі вирішуються завдання, пов'язані зі створенням і збереженням товарного асортименту на необхідному рівні, маючи на меті задоволення купівельного попиту.

Діють дві основні форми управління запасами: система з встановленим обсягом або розміром замовлення, так звана модель економічної величини замовлення, або Q-модель і система з певною періодичністю замовлення – періодична модель, або Р-модель [4].

Суть першої моделі полягає в тому, що як тільки запас випадкового товару наближається до заздалегідь встановленим найменшим значенням точки замовлення, цей товар замовляється. Досягнення найменшого порога може початися в будь-яку мить і залежить від насиченості попиту.

У діяльності управління запасами Q-модель використовується в наступних випадках: значні втрати внаслідок дефіциту запасів; великі витрати на утримання запасів; висока ціна товару, що замовляється; високий рівень невизначеності попиту.

При застосуванні тих чи інших способів управління запасами необхідно звернути увагу на властивості попиту продукції підприємства, а також особливості місцевих чи довідкових інформаційних технологій, які створюють інноваційне управління торгівлею.

Отже, проблематичність у виборі конкретного методу залежить від умов, в яких діє підприємство і можливості керівника з логістики

прийняти вірне рішення. Чим важчі умови, тим складніша модель координування товарними запасами необхідна. Для всіх способів управління запасами притаманні дві ґрунтовні проблеми: забезпечення відповідного контролю над кожною ланкою запасу і впевненість в точному відстеженні стану наявних запасів.

Література:

1. Хоменко Н. В. Товарні запаси: проблеми обліку, контролю та звітності: монографія / Н. В. Хоменко, О. В. Карпенко, Ю. А. Верига – Полтава: ПУСКУ, 2008. – 153 с.
2. Пигунова, О.В. Коммерческая деятельность предприятия: учебное пособие / О.В. Пигунова, Е.П. Науменко. – Мн., 2014. – 255 с.
3. Височин І. В. Управління товарооборотом підприємств роздрібної торгівлі : монографія / І. В. Височин; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: КНТЕУ, 2012. – 543 с.
4. Олініченко К. С. Концептуальна модель управління товарними запасами на підприємствах роздрібної торгівлі / Л. І. Безгінова, К. С. Олініченко // Бізнес-інформ.– 2014. – № 9. – С. 224–229.

*Захлебаєва Наталія Миколаївна
викладач Професійно-педагогічного
коледжу Глухівського національного
педагогічного університету імені
О. Довженко*

*Коренівська Людмила Вікторівна
викладач Глухівського агротехнічного
інституту імені С. А. Ковпака
Сумського національного аграрного
університету*

ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Довготривалий успіх будь-якого підприємства визначається правильно вибраною стратегічною орієнтацією вищого керівництва, що найкращим чином розкриває людський потенціал. Для цього треба постійно ставити перед собою такі питання: "Що є довгостроковою метою компанії?", "Як компанія може пристосуватися до безперервних змін?", "Як ефективніше використовувати якості і здібності працівників?" Неувага до довгострокових цілей і перспектив може обернутися невдачею.

Вітчизняні підприємства повинні приділяти значну увагу розробці стратегій своєї діяльності. Ефективність управління підприємством сьогодні залежить від того, наскільки добре менеджери розробляють і виконують стратегію. Деякі менеджери розробляють сильні стратегії, але не можуть перетворити їх у практику. Інші – створюють посередні стратегії, але блискуче здійснюють їх. Для того щоб підприємство досягло максимальних успіхів, менеджери повинні поєднувати вдалу розробку стратегії з вдалим її здійсненням. Третина вітчизняних підприємств, на жаль, просто не знають, як реалізувати стратегію на практиці. Зазвичай значна частина ресурсів фірм безпосередньо не пов'язана зі стратегіями, та й відповідним питанням далеко не всі керівники приділяють достатньо часу.

Сьогодні наші вітчизняні підприємства, стикаючись в умовах ризику і посилення конкуренції з проблемою забезпечення конкурентоздатності, практично не використовують вироблений практикою закордонних фірм інструментарій стратегічного управління, хоча, безумовно, відчувають настійливу потребу трансформації підходів до управління. Багато українських підприємств взагалі не розробляють ділової стратегії, вважаючи, що стратегія – це поняття надто абстрактне, тому воно не може позитивно вплинути на ефективність роботи підприємства. Це пояснюється тим, що керівний корпус в підприємствах України характеризується такими даними: 85% керівників мають вищу або середню технічну освіту, 13 % — економічну, 2 % — гуманітарну, тоді як у США, наприклад, на керівній роботі усього 2 % технічних спеціалістів, а решта – це економісти, юристи, психологи або професійно підготовлені управлінці.

На сьогоднішній день стратегічне управління персоналом на підприємстві набуває важливого значення. Адже при правильній організації праці можна досягти кращих результатів роботи підприємства. Загалом управління передбачає, що основою організації є людський потенціал та орієнтує виробничу діяльність. На жаль дуже малий відсоток підприємств займаються стратегічним управлінням. Це, насамперед, пов'язано з відсутністю кадрів, відповідної кваліфікації, браком коштів, низьким інноваційним потенціалом. Стратегія управління персоналом є функціональною стратегією та підпорядковується корпоративній стратегії, тому в першу чергу необхідно визначити стратегію підприємства взагалі.

Література:

1. Формування стратегії як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК / Ю.А. Лозовський // Актуал. пробл. економіки. - 2008. - N 3. - С. 84-88. - Бібліогр.: 10 назв. - укр.
2. Шляхи формування ефективної стратегії підприємства / Л.С.

*Мошляк Ігор Олександрович
аспірант, Університет економіки та
права «КРОК»*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДВИЩЕННЯ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Основну частку іноземних інвестицій становлять прямі інвестиції, під якими розуміється різновид іноземних інвестицій, призначених для виробництва і забезпечення контролю над діяльністю підприємств завдяки володінню контрольним пакетом акцій. За визначенням Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни [1]. Прямі іноземні інвестиції – це реальні інвестиції, які, на відміну від портфельних, не є чисто фінансовими активами, вкладеними в акції вітчизняних підприємств, у цінні папери міжнародних кредитних організацій та державні цінні папери. Вони здійснюються у підприємства та фактори виробництва, мають виробниче призначення, забезпечують інвестору контроль над підприємством і є, як правило, довготерміновими [2].

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигод, основними з яких є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо). Водночас, використання іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон [3].

В Україні простежується нераціональний розподіл іноземних інвестицій між галузями економіки. Велика увага зосереджена на інвестуванні фінансової діяльності (33,1 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну) та переробної промисловості (виробництво металевих виробів – 12,3 %, харчових продуктів – 4,2 %, хімічна промисловість – 2,8 %, машинобудування – 2,5 %, енергетика – 1,4 %) [4].

Сільське господарство України володіє досить потужним потенціалом і має високу інвестиційну привабливість для іноземних

інвесторів. Однак, його галузева специфіка (підвищений рівень ризикованості, тривалий період обороту капіталу) в сукупності з рядом макроекономічних чинників стримують приплив іноземного капіталу. За даними Державної служби статистики України у 2011 р. у сільське господарство було вкладено 813,4 млн. дол. США, що становило 1,6 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну. Найбільшими інвесторами сільського господарства України були Кіпр (360,7 млн дол. США), Велика Британія (42,8 млн дол. США), Віргінські Острови (27,3 млн дол. США). Однак, слід зазначити, що нераціональною була структура іноземних інвестицій за напрямом використання, оскільки основна частина залучених інвестицій (майже 80 %) витрачалися на оренду сільгоспугідь та оновлення матеріально-технічної бази і лише близько 8 % капіталу було вкладено в інноваційні технології, що свідчить про переважно екстенсивний розвиток галузі.

Обмежений приплив іноземного капіталу в економіку України та нераціональність його використання обумовлені наявністю ряду проблем, основними з яких, за результатами соціологічних опитувань та експертних оцінок, є корумпованість влади, бюрократизація дозвільних процедур (започаткування та припинення підприємницької діяльності, ліцензійних, сертифікаційних, митних тощо), нестабільність та непрозорість правового та регуляторного середовища, недосконалість системи захисту іноземних інвестицій та ін. Стримуючими чинниками залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки, в сукупності з вищенаведеними макроекономічними, є відсутність прозорого ринку землі, нерозвиненість логістичної та виробничої інфраструктури, низький рівень професійної кваліфікації підприємців.[5].

Література:

1. Закон України: «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.96 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Пинзеник В.М. Іноземні інвестиції в Україну за 2005-2011 рр. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://pynzenyk.com.ua>
3. <http://www.rbc.ua>
4. <http://investukraine.com>
5. Звіт про прямі іноземні інвестиції в Україну [Електронний ресурс]: – Режим доступу: ukrproject.gov.ua/.../Ukraine-FDI-Report-2.

*Пермінова Світлана Олександрівна
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри менеджменту,
Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»*

СТРАТЕГІЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Стрибкоподібний розвиток української економіки, а також нестабільність зовнішнього середовища змушує вітчизняні підприємства приймати довгострокові стратегічні рішення, які б мінімізували негативні впливи на їхню міжнародну конкурентоспроможність. Одним із дієвих способів зниження руйнівного впливу на економічне зростання підприємства є диверсифікація його зовнішньоекономічної діяльності.

Диверсифікація як важливий елемент стратегії розвитку підприємства, є однією із нагальних проблем, якій відведено значне місце в працях відомих зарубіжних і вітчизняних учених, (Ансофф І., Портер М., Стрікланд А., Захарченко В. І., Пересадько Г. О., Момот В. Є.). Проблемою диверсифікації як засобу розвитку та конкурентних переваг підприємства займалися Герасимчук В. Г., Захарін С. В., Левковська Л. В., Морщенок Т. С., Острик А. Ю. та ін.

Дослідники розглядають диверсифікацію як процес, що охоплює організаційні, економічні, правові зміни на підприємствах, і направлений на підвищення ефективності виробництва, зниження кількості банкрутств, своєчасне реагування на зміни економічної кон'юнктури ринку для забезпечення прибутковості на основі використання ринкових шансів і встановлення конкурентних переваг, зміцнення положення підприємства в ринковому сегменті [1, с. 118].

Тобто, диверсифікація передбачає одночасний розвиток усіх напрямів виробництва, розширення асортименту продукції, номенклатури, його підприємницької діяльності. Ефективність таких заходів потребує розробки відповідної стратегії, спрямованої на створення багатоцільових виробничих комплексів в межах підприємства, діяльність яких дозволяє знизити потенційний ринковий ризик шляхом випуску різних товарів, розширенням кола постачальників, освоєнням нових ринків збуту продукції та комбінуванням способів виходу на них.

Досліджуючи процеси диверсифікації діяльності підприємств, науковці роблять акцент на основних її стратегіях (табл.1):

Таблиця 1. Стратегії диверсифікації підприємства

Вид диверсифікації	Назва стратегії	Характеристика стратегії диверсифікації
Традиційна	Концентрична	– розширення виробництва за рахунок споріднених видів продукції
	Горизонтальна	– вихід на ринок з продукцією, виробництво якої має технологічні відмінності
	Вертикальна	– пошуку і використання додаткових можливостей виробництва нових продуктів
Нетрадиційна	Конгломератна	– виробництво технологічно не пов'язаних товарів, що реалізуються на нових ринках
Ринкова	Маркетингова	– освоєння нових ринків збуту; – створення власної торговельної мережі; – організація після продажного обслуговування.
Організація ЗЕД	Організаційна	– вибір способу виходу на закордонні ринки; – організація руху товарів; – рівень кваліфікації працівників.
Фінансова	Фінансово-кредитна	– залучення позикових коштів від різних кредиторів з різними термінами погашення; – розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних рахунках декількох фінансових установ; – інвестиції в різні види цінних паперів.
Техніко-економічна	Технологічна	– впровадження інновацій, нових видів техніки, устаткування

Розроблено на основі джерела [2]

Вибір напрямів диверсифікації залежить від факторів, а саме: загострення конкурентної боротьби на світових ринках; процесів стагнації (насичення ринку чи падіння попиту); наявності вільних фінансових ресурсів; кадрового потенціалу; антимонопольного законодавства; податкової політики держави; спрощення процедури виходу на зарубіжні ринки. Необхідно також враховувати вплив напрямку диверсифікації на витрати виробництва, що є ключовим під час його вибору та оцінки ефективності.

Для зниження ризиків в здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємство використовує такі стратегічні напрями як: диверсифікація асортименту продукції, що дозволяє покривати постійні витрати на виробництво та економити на рекламі, розкручуючи лише одну торгову марку; диверсифікація закордонних ринків, що забезпечує постійний попит на продукцію; диверсифікація імпорتنих закупівель у постачальників різних країн, що дозволяє знизити ризики кількості збоїв; диверсифікація способів виходу на зовнішній ринок (прямий і непрямий

експорт, спільні підприємства, виробництво за кордоном), що створює конкурентні переваги.

Вдало вибрана і реалізована стратегія диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності дозволяє зберегти виробничий потенціал підприємства; підвищити рівень використання виробничих потужностей та ресурсної бази; впроваджувати нові технології; розширювати ринкові межі; знаходити нові напрямки капіталовкладень, розподіляючи ризики та створюючи фінансову стабільність.

Література:

1. Левковська Л.В. Диверсифікованість діяльності господарських систем у конкурентному середовищі / Л. В. Левковська // Держава та регіони. Серія : Економіка і підприємництво – 2010. - № 2. - С.118-123.
2. Комліченко О.О. Диверсифікація діяльності аграрних підприємств як основа підвищення конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73612.doc.htm

*Черняєва Олександра Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри економіки та управління
підприємством, Навчально-науковий
інститут менеджменту, економіки
та фінансів Президентського
університету «Приватного
акціонерного товариства» Вищий
навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з важливіших умов підтримки або посилення конкурентних переваг та динамічних здібностей сучасного підприємства у майбутньому є визначення потенціалу та напрямів оптимізації його витрат у довгостроковому періоді. Така умова вимагає від підприємств покращення якісних параметрів інформації, що забезпечує процеси управління витратами, підвищення рівня інформаційної активності підприємств в інформаційному просторі, а також раціоналізації інформаційних ресурсів та потоків у стратегічній перспективі. У межах такої філософії бізнесу, інформацію можна розглядати як головний, вирішальний стратегічний

актив і фактор виробництва, ефективне використання якого зумовлює успішність досягнення підприємством стратегічних цілей стосовно оптимізації витрат. За таких вимог виникає об'єктивна необхідність формування підприємствами інформаційної стратегії управління витратами, впровадження якої є запорукою їх довгострокового прогресивного функціонування та розвитку у майбутньому.

Проблемі ефективного використання інформації для цілей стратегічного управління приділяли увагу багато зарубіжних та вітчизняних вчених, які наголошують на тому, що у ключовим джерелом формування конкурентних переваг сучасних підприємств виступають знання, інформація та час.

Велику кількість наукових праць, як зарубіжних так і вітчизняних вчених, присвячено проблемам стратегічного управління витратами підприємства. Однак питання поєднання та інтеграції інформаційної складової в систему стратегічного управління витратами підприємства залишаються відкритими та дискусійними.

Для розуміння сутності та змістовного наповнення інформаційної стратегії управління витратами підприємства доцільно окремо розглянути сутність та місце таких стратегій, як «інформаційна стратегія підприємства» та «стратегія управління витратами» серед інших стратегій підприємства.

Дослідження сучасної літератури показали, що у сучасній теорії та практиці ведення бізнесу термін «інформаційна стратегія» є відносно новим, але вже досить розповсюдженим у різноманітних сферах суспільно-економічного життя та економічних дослідженнях господарської діяльності підприємств внаслідок розвитку активних процесів інформатизації економіки та суспільства.

У наукових працях спостерігається різноспрямованість у дослідженні сутності інформаційної стратегії підприємства. Найчастіше виділяють такі напрямки її трактування: як складова загально-корпоративної стратегії; складова бізнесової стратегії; різновид специфічних функціональних стратегій підприємства; частина ресурсної стратегії; складова інноваційної стратегії; різновид виробничої стратегії; складова маркетингової стратегії [1, с. 239; 2, с. 128-129; 3, с. 125-126; 4, с. 256]. Виходячи з наведених теоретичних підходів, можна виділити наступні ключові ознаки інформаційної стратегії підприємства, представлені на рис. 1.

Рис.1. Ключові ознаки інформаційної стратегії підприємства (узагальнено автором на основі [1, 2, 3, 4])

Таким чином, з урахуванням теоретичного надбання та виділених ключових ознак, інформаційну стратегію пропонується розглядати як специфічну функціональну стратегію підприємства, яка інтегрується з іншими функціональними стратегіями підприємства для досягнення різних цільових орієнтирів стратегічного розвитку, що формуються в межах корпоративної та бізнес-стратегії підприємства, на основі ефективних способів управління інформацією та застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Інтегруючи управління витратами підприємства із сучасною концепцією стратегічного управління, доцільно відзначити, що система управління витратами є однією із найважливіших складових загальної системи управління підприємством, яка визначає стратегічні орієнтири підвищення конкурентоспроможності та ефективності його діяльності у майбутньому, тобто в межах якої формується загальна корпоративна стратегія розвитку підприємства [5, с. 175-176; 6, с. 124].

В залежності від поставлених стратегічних цілей та відповідної стратегії розвитку визначається і стратегія управління витратами підприємства, яка орієнтована на розробку альтернативних рішень щодо оптимізації витрат у довгостроковій перспективі для досягнення стійких конкурентних переваг. А оскільки, оптимізація витрат підприємства можлива за умови економії та раціонального використання матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних та інших ресурсів підприємства, то стратегія управління витратами тісно пов'язана з усіма функціональними

стратегіями підприємства у межах чіткого підпорядкування загальній стратегії розвитку та конкретним стратегічним завданням діяльності підприємства в цілому [5, с. 179].

Таким чином, застосування базових положень стратегічного управління до системи управління витратами дозволяє визначити її наступним чином: це визначений згідно із цілями загальної стратегії розвитку підприємства довгостроковий план реалізації альтернативних рішень щодо формування оптимального рівня витрат та вибору найефективніших методів та напрямів їх оптимізації у довгостроковій перспективі для досягнення стійких конкурентних переваг підприємства. Тобто в даному випадку стратегію управління витратами пропонується розглядати як цільову стратегію підприємства, яка забезпечує реалізацію цілей корпоративної, бізнесової та всіх функціональних стратегій підприємства. На основі вищевикладеного, взаємозв'язок стратегії управління витратами з інформаційною стратегією, а також їх місце в ієрархічній структурі стратегій підприємства можна представити у вигляді рис. 2.

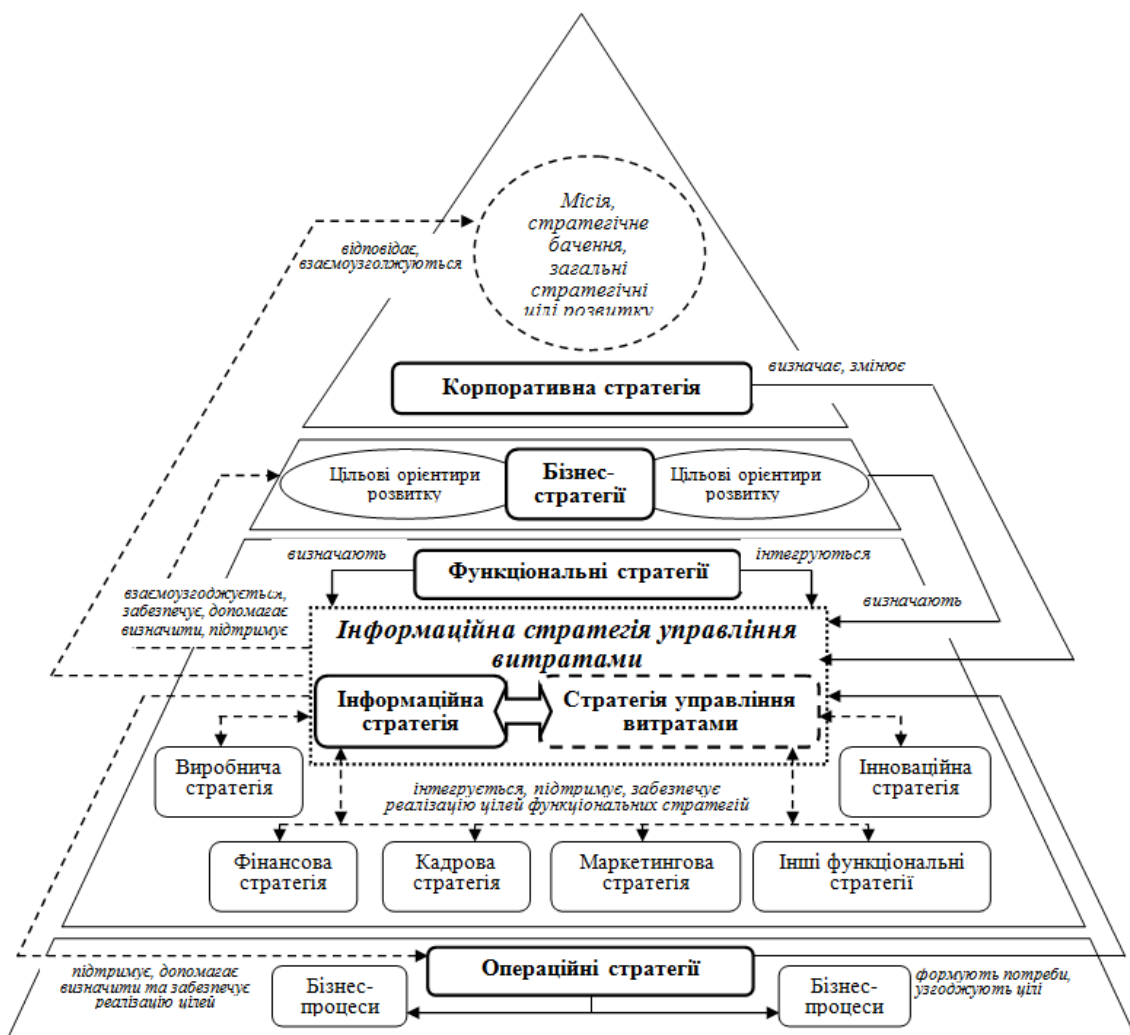

Рис. 2. Місце інформаційної стратегії управління витратами в ієрархічній структурі стратегій підприємства (авторська розробка)

На основі запропонованої схеми можна зробити висновок, що інформаційна стратегія управління витратами являє собою інтегровану цільову стратегію підприємства, яка визначає довгострокові напрями та способи управління інформаційними процесами та ресурсами, які сприяють формуванню та реалізації альтернативних рішень щодо оптимізації витрат підприємства у межах загальних стратегічних цілей його розвитку за допомогою відповідних інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційна стратегія управління витратами, як і будь-яка інші стратегія підприємства, виконує певні функції, в рамках яких генерується сукупність завдань, принципів та дій з управління інформацією про витрати, взаємоузгоджених з місією й стратегічними цілями підприємства різних рівнів.

Так, пропонується виділяти такі функції інформаційної стратегії управління витратами підприємства [1, с. 240; 3, с. 126]:

цільова функція - сприяння досягненню стратегічних цілей, встановлених корпоративною, бізнес-стратегією, функціональними та операційними стратегіями;

взаємоузгоджувальна функція - гармонізація інформаційно-комунікаційних технологій з організаційною структурою підприємства;

генеруюча функція - генерування інформаційних продуктів, ідентифікація й оцінювання наявних і необхідних інформаційних ресурсів;

забезпечуюча функція - створення та підтримка процедур забезпечення якісною інформацією процесів прийняття стратегічних рішень щодо оптимізації витрат;

підтримуюча функція - підтримка та розвиток існуючих інформаційних технологій та систем управління витратами підприємства;

збалансовуюча функція - синхронізація напрямів, способів та методів оптимізації витрат з інформаційною стратегією підприємства.

Таким чином, розглянуті теоретичні заходи інформаційної стратегії управління витратами дозволять підприємствам визначити напрями та масштаби перетворення системи управління витратами за рахунок розвитку існуючих чи впровадження нових інформаційних технологій, продуктів, програм, модулів та автоматизованих систем. Це сприятиме визначенню відповідних напрямів оптимізації витрат підприємств на кожному етапі та рівні управління ними.

Література:

1. Гребешков О. М. Типологія інформаційної стратегії підприємства / О. М. Гребешков // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. Економіка підприємства: теорія і практика. — Ч. 2. — К.: КНЕУ, 2010. — С. 238—245.

2. Захожай В.Б. Інформаційно-аналітичне забезпечення маркетингової діяльності: теорія, методологія і практика: монографія / В.Б. Захожай. — Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. — 632с.
3. Омеляненко Т. В. Ракурси інформаційної стратегії підприємства / Т. В. Омеляненко // Вчені записки : зб. наук. праць. — К. : КНЕУ, 2010. — Вип. 12. — С. 124—130.
4. Galliers R. D., Leidner D. E. Strategic Information Management: Challenges and Strategies in Managing Information Systems [Paperback] / R.. D. Galliers, D. E. Leidner. - Routledge; 4 edition, 2009. — 584 p.
5. Козаченко Г. В. Управління затратами підприємства : монографія / Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, Л.Ю. Хлап'юнов, Г. А. Макухін. — К. : Лібра, 2007. — 320 с.
6. Садеков А. А. Стратегічне управління підприємством. Управління змінами : навч. посіб. / А. А. Садеков, О. Ю. Гусєва. - Донецьк : ДонНУЕТ, 2012. - 414 с.

*Корженевський Олександр
Сергійович, магістр, Національний
технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»*

*Ситник Наталія Іванівна
доцент, кандидат біологічних наук,
Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»*

КРАУДФАНДИНГ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ

В останні роки краудфандинг набуває зростаючої популярності як джерело фінансування стартап-проектів. Саме на краудфандингових платформах стартап-компанії збирають кошти, необхідні для розвитку та експансії, а також отримують можливість просувати свій продукт, знайомитися з реакцією потенційних споживачів на нього та досліджувати ринкові потреби.

Краудфандинг – це модель найбільш демократичного фінансування нових чи вже існуючих стартап-проектів за рахунок добровільних внесків численних спонсорів або бекерів, які отримують за це матеріальну чи нематеріальну винагороду [1]. Головна відмінність спонсорів від акціонерів або інвесторів полягає в тому, що вони платять гроші на запуск проекту не для того, щоб отримати частку і дивіденди від майбутнього стартапу – вони не матимуть відношення до розподілу майбутніх прибутків при успіху комерційного проекту. Їх мотивація зазвичай є нематеріальною. Типова винагорода спонсорів:

- Можливість першими отримати створений продукт і мати безкоштовний доступ до ексклюзивного контенту розробника.
- Можливість брати участь у розвитку проекту.
- Можливість бути згаданими в списку творців продукту [2].

Термін «краудфандинг» може вживатися у ширшому контексті та охоплювати також поняття «краудінвестингу». На відміну від моделі, описаної вище, мотивація спонсорів у даному випадку є матеріальною. Розрізняють три форми краудінвестингу:

- Роялті – окрім нефінансових бонусів та заохочень інвестор отримує частку від доходів або прибутків проекту, що фінансується. Цей підхід активно практикується у сфері фінансування музики, розробки ігор, фільмів тощо;

- Краудлендинг – це «народне кредитування». При цьому позичальник виграє за рахунок нижчих відсотків та зручності отримання кредиту. Ключовою характеристикою є наявність чіткого плану повернення позиченого капіталу власниками стартапу;

- Акціонерний краудфандинг – позичальник отримує частину власності, акції підприємства, дивіденди або право голосування на загальних зборах [3].

Збір коштів зазвичай відбувається на краудфандингових майданчиках. Серед найбільш популярних такі: Kickstarter (США), CrowdfundingInternational (Нідерланди), Ulule (Франція), Crowdculture (Швеція), Goteo (Іспанія), Derev (Італія), Wemakeit (Швейцарія), Булик (Ulej) і Талакакошт (Talaka) (Білорусь). Серед українських найвідомішими є Спільнокошт, На-Старті та GoFundEd.

Починаючи з 2008 р. ринок світового краудфандингу інтенсивно зростає. Якщо у 2013 р. було зібрано \$ 5,1 млрд, то у 2015 р. обсяги краудфандингового інвестування зросли до 34 млрд дол. Це вивело краудфандинг на друге місце в структурі інвестицій стартапів (перше місце обіймають венчурні фонди з обсягом 60 млрд дол, тоді як фінансування бізнес-янголів зайняло третє місце з обсягом у 25 млрд дол [4].

В Україні частка краудфандингу порівняно з венчурним та приватним капіталом поки що залишається незначною. При цьому бекери жертвують відносно невеликі суми, надаючи перевагу некомерційним проектам (творчим чи соціальним). Однак, зростання українського сектору стартапів і набуття позитивного досвіду фінансування вітчизняних проектів може зробити краудфандинг вагомим альтернативним джерелом фінансування.

Література:

1. Ситник Н.І. Краудфандинг: нові можливості та тренди/ Н.І. Ситник// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2018. – № 31. – С. 187-192
2. Що таке краудфандинг: визначення // Моя освіта - реферати, конспекти, доповіді: [сайт]. – Режим доступу: <http://moyaosvita.com.ua/finansu/shho-take-kraudfanding-viznachennya/>
3. Что такое краудфандинг. [Електронний ресурс]. – Режим доступа – http://crowdsourcing.ru/article/what_is_the_crowdfunding
4. Crowdfunder Blog. Trends Show Crowdfunding To Surpass VC In 2016 – Режим доступу – <https://blog.crowdfunder.com/trends-show-crowdfunding-to-surpass-vc-in-2016/>

*Гензерська Ольга Вікторівна
студентка магістратури, Київський
національний університет
технологій та дизайну*

ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА

З розвитком економіки, у постійному тісному взаємозв'язку, змінюється і вдосконалюється облік діяльності підприємств. Достовірне визначення витрат у порівнянні з фінансовими результатами діяльності, дає змогу розглянути доцільність розширення чи встановити рентабельність підприємства.

Питання вдосконалення обліку витрат є актуальним, оскільки вірогідне, своєчасне та повне їх відображення відіграє ключову роль в управлінні підприємством. Облік витрат діяльності підприємства займає важливе місце в загальній системі обліку та є її невід'ємною частиною. У зв'язку з постійним посилення конкуренції, введенням нових закордонних тенденцій в сфері обліку та розвитком систем електронного документообігу (СЕД), це питання потребує подальшого вдосконалення і дослідження для успішного функціонування та розвитку підприємств.

Дослідженням проблем обліку витрат займалися такі вітчизняні вчені, як Ю.В. Огерчук, Т. Маренич, М.Д. Врублевський, І.О. Гавриленко, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, Ф.Ф. Бутинець та інші. Проблеми впровадження електронного документообігу в організації досліджували такі науковці, як М. Ларін, Б. Барановський, В. Тихонов, Г. Асеев, В. Корнута, В. Писаренко та інші. Не зважаючи на вже досягнуті значні результати, дане питання ще має багато аспектів для подальшого дослідження. Проблеми обліку витрат та введення СЕД на підприємствах і досі викликає значний інтерес.

Метою дослідження є встановлення та вивчення теоретичних та організаційних проблем обліку витрат, з метою їх оптимізації.

Під теоретичними аспектами обліку витрат діяльності підприємства ми розуміємо проблеми пов'язанні з визначенням понять, що відносяться до обліку витрат (наприклад такі як «собівартість», «прямі витрати» та ін.) та нормативно-правова база, яка відповідає за регулювання даного обліку.

Значення та переваги часткового чи повного впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) розглянуто в багатьох закордонних та вітчизняних працях. Аналізуючи ПСБО 16

«Витрати» у порівнянні з МСБО суттєвих розбіжностей немає, основні засади, класифікація, визнання та оцінка є практично тотожними. Відмінністю є відсутність єдиного стандарту в МСБО, тому витрати обліковуються в таких стандартах: МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 2 «Запаси», МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 18 «Дохід», МСБО 23 «Витрати на позики», МСБО 38 «Нематеріальні активи» та ін..

Поняття «професійне судження» для України є новим та мало відомим. Згідно з визначенням С.А. Ніколаєвої, професійним судженням є обґрунтована думка кваліфікованого бухгалтера відносно способів розподілу і розкриття достовірної інформації про фінансовий стан, фінансові результати організації та їх зміни [1, с.50]. Проаналізувавши визначення Я.В. Соколова, Т.О. Терентьєвої можна зробити підсумок, що професійне судження - це власна думка кваліфікованого спеціаліста, яка в майбутньому може стати корисною та не принесе шкоди [2, с. 66].

Основною рисою професійного судження є вміння адаптувати знання до певних умов, які є обґрунтовані та прийнятні в виниклій ситуації. Дане поняття не має нормативно-правового підґрунтя та не зважаючи на це має своє місце в обліку. Для успішного розвитку ринкової економіки бухгалтерський облік повинен вдосконалюватися та абстрагуватися до міжнародних вимог, а застосування професійного судження може позитивно на це впливати.

Організаційними є проблеми, які пов'язані з організацією робочого процесу, впровадженням, використанням та адаптуванням теоретичних та технологічних досягнень сучасності. Своєчасний доступ до актуальної та необхідної інформації, який має безпосередній вплив на роботу спеціалістів з обліку, є одним із найважливіших аспектів організаційних питань.

Правильно оптимізований робочий час та робоче місце потребує в першу чергу компетентного ведення та управління документообігом. Закордонний досвід використання систем електронного документообігу є досить успішним та розповсюдженим, тому введення на підприємствах СЕД є одним із найкращих варіантів вирішення таких проблем:

- раціоналізація робочого часу (можливість одночасного опрацювання одного документу різними фахівцями, швидкий доступ та пошук і ін.);
- зменшення витрат на створення, ведення та зберігання робочої документації (закупівля оргтехніки, її обслуговування, створення архівів та їх утримання і ін.);
- зменшення транспортних витрат (доставка та реєстрація документів).

Основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів в Україні регулює Закон

України «Про електронні документи й електронний документообіг» [3]. Як і сама система СЕД закон не є досконалим і має недоліки. В законі не передбачена фіксація часу створення документів, що в певній мірі дає змогу для недобросовісного ведення документів.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

- головною метою обліку витрат на підприємстві є повне та своєчасне відображення даних щодо витрат на виробництво продукції для вчасного прийняття управлінських рішень;

- при проведенні обліку витрат на підприємстві головним принципом має бути принцип відповідності реалізованої системи обліку цілям підприємства.

Література:

1. Николаева С. А. Профессиональное суждение в системе нормативного регулирования бухгалтерского учета / С.А. Николаева // Бухгалтерский учет. 2000. № 12.
2. Соколов Я.В. Профессиональное суждение бухгалтера: итоги минувшего века / Я.В. Соколов, Т.О. Терентьева // Бухгалтерский учет. – 2001. - № 12. – с.53-57.
3. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

*Захлебасва Наталія Миколаївна
викладач Професійно-педагогічного
коледжу Глухівського національного
педагогічного університету імені
О. Довженко*

*Коренівська Людмила Вікторівна
викладач Глухівського агротехнічного
інституту імені С. А. Ковпака
Сумського національного аграрного
університету*

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СЕКТОРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Розвиток бухгалтерського обліку в бік пристосування національної облікової системи до вимог міжнародних стандартів не враховує особливості економічного розвитку малого бізнесу в Україні

(нерозвиненість ринкової інфраструктури, недостатність державної підтримки цього сектору економіки, фінансові та матеріальні обмеження національних малих підприємств) та невідповідність розвитку теоретико-методологічних основ бухгалтерського обліку з методикою й організацією облікового процесу на малих підприємствах. Копіювання міжнародного досвіду розвитку бухгалтерського обліку в Україні не відповідає сучасним вимогам та нівелює вплив довголітніх напрацювань вітчизняної облікової школи. Хоча доробки радянської наукової облікової школи дещо відрізняються від сучасних вимог до бухгалтерського обліку, однак за останні 20 років, коли Україна отримала незалежність, вже вибудовується власний шлях до розвитку бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням національного економічного потенціалу та особливостей національного розвитку країни.

Розроблення основних напрямів стратегії розвитку бухгалтерського обліку безпосередньо повинно бути узгоджене з діючою правовою базою, основним документом якої є Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. Одним із завдань Стратегії є удосконалення методології бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва, що повинно стати відправною точкою для процесу реформування бухгалтерського обліку для малих підприємств в Україні. Для вирішення цього завдання у Стратегії пропонуються такі кроки: максимальне спрощення процедури ведення бухгалтерського обліку та форм фінансової звітності; адаптація до міжнародних стандартів національної нормативно-правової бази з питань – бухгалтерського обліку для малого бізнесу через затвердження відповідних національних П(С)БО зі спрощеним порядком обліку активів, зобов'язань, власного капіталу та розрахунком фінансових результатів; надання права застосовувати форму обліку, яка не передбачає застосування подвійного запису.

Зростання вимог до якості інформаційного забезпечення управлінської діяльності зумовлює зростання значення та ролі аналітичного забезпечення в межах спрощеної системи управління підприємств малого бізнесу. Генерування релевантної та якісної інформації з метою оцінювання ефективності фінансово-господарської діяльності необхідно виділити такі напрями удосконалення методичних та організаційних положень аналізу в секторі малого бізнесу:

1. Удосконалення методичних положень аналітичного забезпечення діяльності підприємств малого бізнесу для формування достатнього обсягу обліково-аналітичної інформації про внутрішні бізнес-процеси і зовнішнє середовище малого підприємства для оцінювання його конкурентних переваг, превентивного управління ризиками та забезпечення сталого розвитку.

2. Удосконалення організації аналітичного процесу діяльності для можливості формування оптимального аналітичного підрозділу в умовах ресурсних обмежень малого підприємства та інформаційних потреб користувачів.

3. Удосконалення методики оцінювання економічного потенціалу малого підприємства на основі кількісних та якісних показників, що характеризують рівень фінансових можливостей, кредитоспроможності, оцінку ризику діяльності в межах експрес-аналізу і комплексного аналізу діяльності підприємств малого бізнесу.

4. Удосконалення методики оцінювання ймовірності банкрутства, яка ґрунтується на побудові багатофакторної дискримінантної моделі або на основі скорингового аналізу та побудові інтегрального показника з використанням рейтингових критеріїв та прийомів експертного оцінювання.

Отже, враховуючи темпи реформування бухгалтерського обліку в Україні та неузгодженість різних рівнів нормативного поля на цьому етапі розвитку національної облікової системи дуже важливим є розроблення напрямів удосконалення теоретико-методологічних основ, методичних засад і організаційних положень бухгалтерського обліку в межах концепції розвитку бухгалтерського обліку й аналізу в Україні для сектору малого бізнесу, що надасть можливість проведення більш системних та цілеспрямованих заходів удосконалення системи бухгалтерського обліку окремого сектору економіки.

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

*Захлебаєва Наталія Миколаївна
викладач Професійно-педагогічного
коледжу Глухівського національного
педагогічного університету імені
О. Довженко*

*Коренівська Людмила Вікторівна
викладач Глухівського агротехнічного
інституту імені С. А. Ковпака
Сумського національного аграрного
університету*

БАНКІВСЬКА СПРАВА. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ

Аналіз сучасного стану банківської системи України свідчить про негативні тенденції її розвитку. Впродовж тривалого часу банки декларують результати збиткової діяльності, значна кількість банків втрачають свою фінансову стійкість та виводяться центральним банком із ринку. Зазначені проблеми функціонування вітчизняних банків в основному зумовлені їхньою кредитною діяльністю. Остання забезпечує велику частку їхніх прибутків, оскільки кредитні операції посідають значне місце у портфелі активних операцій комерційних банків. Однак поява проблем неповернення кредитів може спричинити втрату фінансової стійкості банку чи взагалі його банкрутство. Тобто надто ризикована кредитна політика комерційного банку або така, яка не враховує поточну економічну ситуацію в країні, є однією з основних причин, що приводить до появи проблем у діяльності банків. У кризових умовах комерційні банки змушені постійно вдосконалювати стратегію і тактику своєї кредитної діяльності, адаптуючись до складних і мінливих умов економіки. Так, слабкий і недостатньо прозорий фінансовий стан переважної частини суб'єктів господарювання, збиткова діяльність багатьох економічних суб'єктів-позичальників приводять до невчасної сплати процентів за виданими кредитами, неповернення самих боргів та спричиняють зростання питомої ваги непрацюючих кредитів у кредитних портфелях банків. У зв'язку з цим актуальним у сучасних тенденціях розвитку банківського сектору є дослідження механізму реалізації та вдосконалення кредитної політики банку.

Визнаючи теоретичну та практичну значущість наукових напрацювань зазначених учених, все ж визнаємо потребу у подальших

дослідженнях напрямів удосконалення кредитної політики банків у частині управління кредитними ризиками з урахуванням сучасного економічного стану .

При визначенні кредитоспроможності позичальника, як правило, враховуються ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність, ділова активність та майновий стан.

Основними причинами зростання кредитних ризиків та стримання кредитування економіки є: посилення інфляційних і девальваційних очікувань; нестача кредитних ресурсів через слабку внутрішню ресурсну базу та обмеженість доступу до міжнародних ринків капіталу; недосконалість методів управління кредитними ризиками та механізмів повернення кредитів неплатоспроможними позичальниками; низький рівень захисту прав кредиторів і позичальників; економічна та політична ситуація в країні, а також інші форсмажорні обставини, через які позичальник не в змозі згенерувати достатній грошовий потік для покриття кредиту .

Основними методами управління кредитними ризиками банків є: аналіз клієнтської бази, моніторинг ефективності кредитної діяльності, розрахунок рівня кредитних ризиків, методи мінімізації ризиків. Процес мінімізації ризиків складається з управління якістю кредитного портфеля, диверсифікації кредитів та їх лімітування, створення резервів, прийняття забезпечення, страхування ризику. Усі процеси, що складають процес мінімізації ризиків, підпорядковується чинному законодавству України, вимогам НБУ та здійснюється відповідно до кредитної політики банку. Крім того, методами управління ризиками в комерційних банках України в сучасний період є також централізація управління ризиками, оцінка кредитного рейтингу контрагентів банку за внутрішньою рейтинговою системою, оцінка структури кредитної операції, включаючи забезпечення та ін.

Таким чином, незважаючи на зміни в законодавстві України, введення нових нормативів кредитного ризику та регулятивного капіталу з метою наближення до європейських стандартів, фінансовий стан багатьох українських банків продовжує погіршуватися, частка простроченої заборгованості за кредитами продовжує зростати, а кількість працюючих банків скорочуватися. Все це призвело до стрімкого стримання розвитку сектора економіки в країні. Це зумовлює необхідність розробки заходів щодо мінімізації кредитних ризиків з одночасним збільшенням депозитної та кредитної бази банків, зростання привабливості кредитних ресурсів та зменшення труднощів щодо їх отримання.

Список використаної літератури :

1. Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління Національного банку України від 12.05.2015 № 312.
2. Міщенко В.І. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських позик / В.І. Міщенко, С.В. Міщенко // Фінансовий простір. – 2015. – № 2 (18). – С. 78–85. 4. Сидоренко В.А. Управління кредитним ризиком у вітчизняних банківських установах / В.А Сидоренко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 2 (14). – С. 222–229 .

*Бакай Аліна Володимирівна
магістрант, Центральноукраїнський
національний технічний університет*

*Науковий керівник: Лисенко Алла
Миколаївна, кандидат економічних
наук, доцент,
Цentrальноукраїнський
національний технічний університет*

МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ РІВНЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Оцінка рівня податкового навантаження та вибір економічно обґрунтованих методичних підходів щодо його розрахунку є необхідними для діагностики впливу податкового тягаря на результати діяльності суб'єктів господарювання. Застосування обґрунтованих методик такого розрахунку дасть змогу виявити сфери надлишкового податкового тиску та знайти оптимальний рівень податкового навантаження, прийнятний як для бізнесу, так і для держави з точки зору забезпечення наповнюваності державного та місцевих бюджетів.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо складання плану-графіка проведення документальних планових перевірок суб'єктів господарювання, затверджених Наказом ДПС України від 27.06.2012 р. № 553, для поділу платників на групи ризику та планування перевірок платників органи ДФС використовують такі індикатори податкового навантаження [2]:

1) рівень сплати податку на прибуток (ПВПП):

$$ПВПП = \frac{ПП}{Д} \times 100, \quad (1)$$

де ПП – нарахована сума податку на прибуток;

Д – дохід, який враховується при визначенні об'єкта оподаткування;

2) рівень сплати податку на додану вартість (ПНПДВ):

$$ПНПДВ = \frac{ПДВ}{П} \times 100, \quad (2)$$

де ПДВ – сума ПДВ, нарахована за підсумками поточного звітного (податкового) періоду з урахуванням залишку від'ємного значення попереднього звітного (податкового) періоду;

П – обсяг постачання (без ПДВ).

Проте суб'єкти господарювання сплачують й інші податки, збори, обов'язкові внески, що призводить до зменшення їх доходу та позначається на кінцевих результатах діяльності. При цьому необхідно розмежовувати податкові платежі, які слід брати до уваги при визначенні податкового навантаження на фізичну особу та на юридичну особу, оскільки сплачуючи до бюджету утримання із працівників, підприємство виступає у ролі посередника між працівниками та державою, а тягар оподаткування несуть фізичні особи [1].

Також слід враховувати особливості оподаткування окремих суб'єктів господарювання, адже не всі вони є платниками податку на прибуток, натомість сплачують єдиний податок. Важливими показниками, окрім прибутку, є виручка від реалізації та собівартість продукції (робіт, послуг), вартість власного капіталу та майна, площа сільськогосподарських угідь (у тому числі ріллі) тощо. Тому доцільно визначати сукупність показників податкового навантаження, враховуючи при цьому складові, що здійснюють безпосередній вплив на формування відповідних податкових платежів.

Література:

1. Лисенко А.М. Оцінка рівня податкового навантаження на сільськогосподарське підприємство: практичний аспект / А.М. Лисенко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип. 32. – Кропивницький: ЦНТУ, 2017. – С. 152-160.
2. Методичні рекомендації щодо складання плану-графіка проведення документальних планових перевірок суб'єктів господарювання // Наказ ДПС України від 27.06.2012 р. № 553 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0553837-12/sp:java-:max25>.

*Гайворонська Інна Віталіївна
старший викладач кафедри
маркетингу та бізнес-
адміністрування, Одеський
національний університет ім.
І.І. Мечникова*

ТУРИСТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Для вивчення туризму, як системи, категорія середовища є однією з ключових. В основі туристичного середовища лежить територіальна туристична система, яка включає об'єкти туристичного призначення (туристичні ресурси, засоби розміщення, інфраструктуру і т.ін.).

На рисунку 1 представлена модель туристичного середовища Р.Проссера, яка відображає внутрішні взаємозв'язки між елементами всередині туризму.

Рис. 1. Модель туристичного середовища Р. Проссера
Джерело: складено автором на основі [1]

Згідно даної моделі, туристичний ринок орієнтується на попит, що має сезонний характер, який формується на основі особливостей та культури території. Інформація і просування туризму базуються на сформованому іміджі регіону, доступності джерел інформації та ефективності реклами. Транспорт є основою у зв'язку туристичної пункту призначення з місцем проживання туриста. Середовище пункту призначення

визначається історичними, архітектурними та іншими пам'ятками, культурними атрибутами, різними традиціями і способом життя місцевого населення. Важливими є сервісні послуги (засоби проживання, заклади харчування та магазини), які мають значний вплив на рівень туристичного попиту.

Туристичне середовище відображає характер туристично-рекреаційної діяльності, яка здійснюється в межах територіальної системи. Така залежність дозволяє виявити ряд властивостей туристичного середовища [2]:

- неоднорідність, яка визначається якісною різноманітністю об'єктів;
- впорядкованість, що передбачає наявність просторового позиціонування;
- локалізованість, яка відображає нерівномірність розвитку сфери в результаті просторової диференціації туристичних ресурсів;
- мінливість, як відображення тенденцій зміни туристичної системи і, зокрема, туристичних потреб.

Туристичне середовище неоднорідне, воно включає в себе багато видів підсередовищ, у тому числі: (1) рекреаційне середовище індивіда або групи відпочиваючих, (2) середовище певного виду туристично-рекреаційної діяльності, (3) середовище окремих компонентів туристично-рекреаційної системи і т.ін.

Характеризуючи неоднорідність туристичного середовища, І.І.Пирожник виділяє основні його властивості: гетерогенність і комплексність, відкритий характер по відношенню до інших видів середовищ, цілісний характер складових елементів, сезонність функціонування, ієрархічний характер територіальної організації, динамічні процеси [3]. Неоднорідність туристичного середовища дозволяє виділити його типи. Типологізація туристичного середовища покладається в основу підходу до виявлення туристичної привабливості території, що забезпечить конкурентоспроможність туристичної дестинації.

Пропонується виділити два основних критерія типологізації туристичного середовища:

- по-перше, туристично-рекреаційні цілі території;
- по-друге, циклічність розвитку туристичного середовища.

Щодо першого критерія, виділяється п'ять типів туристичного середовища, які дозволяють оцінити туристично-рекреаційну діяльність в регіоні (рис. 2).

Рис. 2. Характеристика основних типів туристичних середовищ
Джерело: складено автором на основі [3, 4]

Застосування циклічності розвитку туристичного середовища, як критерію, дозволяє виявити стадії його зміни. Циклічність розвитку туристичної системи відображає зміни туристичного середовища за стадіями [3, 4]:

- дотуристичне (нетуристичне) середовище;
- дослідження (початок вивчення і туристичного освоєння);
- проникнення (короткочасний відпочинок, розвиток пізнавального туризму, залучення інвестицій);
- колонізація (створення постійної туристичної інфраструктури, утворення центрів відпочинку, будівництво «другого житла», великий приплив туристів);
- урбанізація (переселення людей на постійне місце проживання, скорочення туристичних потоків);
- післятуристичне (нетуристське) середовище.

В межах туристичного середовища в часових інтервалах

відбуваються однорідні події: прибуття і вибуття туристів. Кожен цикл таких подій є однією з характеристик процесу туризму – туристичний потік. Всі об'єкти туризму, як правило, пов'язані між собою по-різному спрямованими, паралельними туристичними потоками.

Туристичні потоки є, з одного боку, кількісними показниками туристської активності, а з іншого, вони відображають якісну характеристику туристичної системи – циклічність та стадію її розвитку.

Література:

1. Prosser R. "Tourism". In Chadwick R.F. (ed.) Encyclopedia of Applied Ethics, vol. 4. – San Diego: Academic Press, 1998. – P. 373–401.
2. Мажар Л. Ю. Туризм в пространстве и времени // Современные проблемы сервиса и туризма. – 2014. – № 1. – С. 18.
3. Пирожник И. И. Трансформация туристско-рекреационного пространства в эпоху глобализации // Туризм и региональное развитие Вып. 4. Смоленск, 2006. С. 136.
4. Глущенко В. В. Модели концепции рекреации, ее фундамента и функций, сущность и содержание рекреационного и туристского пространства, курорта, дестинации и кластера // Управление экономическими системами. 2014. № 3. URL: <http://uecs.ru/uecs63-632014/item/2791-2014-03-01-07-30-42>.

*Ухова Анна Валеріївна
аспірантка Інституту міжнародних
відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ВПЛИВ НИЗЬКОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА УКРАЇНСЬКИЙ BRAIN DRAIN

Підприємства в Україні стикаються з серйозною проблемою – відтік людського капіталу, або, як його ще називають, brain drain. Завжди було важко знайти людей для керівних та середніх керівних посад в Україні, але зараз важко навіть знайти кандидатів на початковому рівні, оскільки багато хто залишив Україну в пошуках кращих умов роботи. Головною причиною цього є низькі зарплати. Офіційна мінімальна заробітна плата в Україні становить лише 4173 гривні [1], або \$ 154 [2]. Це робить сусідні країни, як Польща, більш привабливим варіантом для працевлаштування українців (Рис. 1).

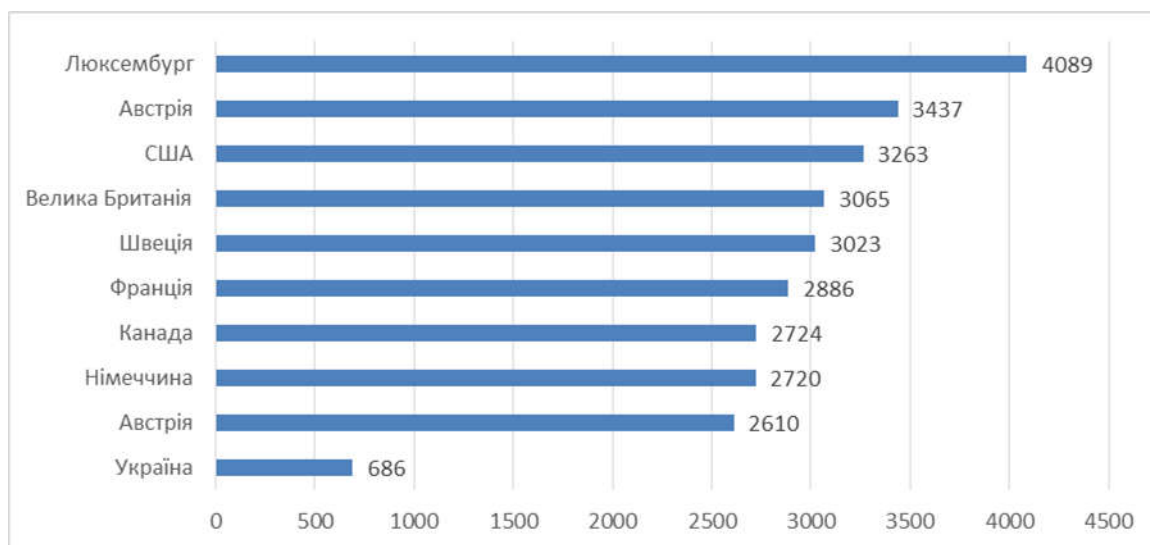

Рис. 1. Країни з найвищими середньо-статистичними зарплатами та місце України у цьому рейтингу¹

Отже, за даними Українського представництва міжнародної організації з міграції перше місце по середній заплаті отримав Люксембург (4089 дол. США), а Україна у цьому рейтингу займає аж п'ятдесят шосте місце (686 дол. США). Хочу зазначити, що це середньостатистична, а не мінімальна заробітна плата [3].

¹ Джерело: складено автором на основі [3].

Оскільки українці отримали безвізовий режим в більшості країн Європейського Союзу в травні 2017 року, їм стало ще простіше перетнути кордон та знайти можливості для працевлаштування. Хоча українці не можуть офіційно працювати в ЄС, вони можуть знайти роботу в тіньовій економіці. Українець може працювати до трьох місяців в ЄС, а потім жити за рахунок цих грошей в Україні. У порівнянні з Польщею зарплата в Україні втричі нижча. Одним із заходів, який може бути вжитий, є підвищення зарплат без підвищення податків.

За даними Державної служби статистики, населення України продовжує стрімко скорочуватися – починаючи з січня 2018 року кількість громадян, які проживають у нашій країні зменшилася на 165,6 тисяч осіб [4]. Станом на жовтень 2018 року чисельність населення в країні становила 42,22 мільйона осіб (у січні 2018 року було 42,39 мільйонів чоловік). Крім того, в період з січня по вересень 2018 року смертність майже в 2 рази перевищувала народжуваність. На 100 померлих українців припадає 59 новонароджених.

Організація об'єднаних націй підрахувала, що через відтік трудових мігрантів України до 2050 року може скоротитися на 18% [5]. Наразі за останні 3 роки щонайменше як 1,3 мільйони українців мігрували (Рис. 2).

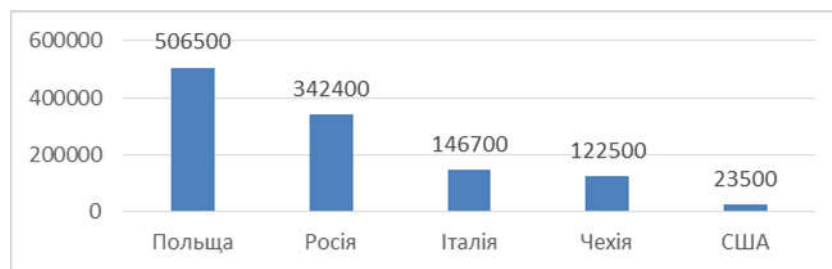

Рис. 2 Приймаючі країни українських мігрантів за 2016-2018 рр.²

Державна служба статистики України стверджує, що 16 % мігруючих мають вищу освіту і мігрують вони до США та Ізраїлю, в той час як 30 % закінчили тільки школу [4].

Спроба розвинути економіку в Україні так і не привела до вирішення проблеми реального покращення умов життя населення та зростання заробітної платні. Можливості працевлаштування на офіційному ринку праці України є незначними, до того ж зайнятість в секторі економіки держави не гарантує добробуту та не забезпечує потреб відтворення робочої сили працюючого [6, с. 175].

Література:

1. Мінімальна заробітна плата [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>

² Джерело: складено автором на основі [4].

2. Курс НБУ – доллар [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://minfin.com.ua/currency/nbu/usd/>
3. ІОМ (International Organization for Migration) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://iom.org.ua/ua>
4. Українська служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Населення України за 2017 рік. Демографічний щорічник [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2018/zb_dy_2017.pdf
6. Блюк Н. Про деякі питання трудової міграції в Україні / Н.В. Блюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nbuv.ga.ua/UJPN/vnulpurn2016838>

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

Alexey A. Maksurov
kandydat nauk prawnych, Nauczyciel z
Kijowskiego Uniwersytetu
Tarasa Szewczenki

KOORDYNACJA DOKTRYNY PRAWNEJ W KRAJOWYM SYSTEMIE PRAWNYM POLSKI

Niestety, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [1] nie zawierają, naszym zdaniem, istotne zasady koordynacji: w zasadzie cała koordynacja norm spalin Konstytucją kompetencji przejść te same „zasady zgody”, która w wąskim znaczeniu tego słowa nie jest koordynacja.

Dajmy taki typowy przykład: zgodnie z artykułem 105 Konstytucji, od dnia opublikowania wyników wyborów, aż do dnia zakończenia mandatu, obowiązek ten nie może być bez zgody Sejmu doprowadzonego do zbrodniczej konsekwencji. Uголовное производство, возбужденное в отношении FACE zrobić dzień ego izbraniya deputatom, Po trebovaniyu Ceyma priostanavlivaetsya minęło od zakończenia mandata zrobić ... Deputat mozhет vyrazit Soglasie nA privlechenie ego ugovnoy otvetstvennosti. W takim sluchae ne primenyayutsya polozheniya godz. 2 i 3. Deputat ne mozhет być zaderzhan lub arestovan bez soglasiya Ceyma, za isklyucheniem zaderzhaniya ego nA meste prestupleniya i Esli ego zaderzhanie neobhodimo do obespecheniya pravilnogo hoda proizvodstva. Posłowie są informowani bez uprzedzenia przez Radę Misji, która może zdecydować o natychmiastowym zwolnieniu z opłaty.

Niestety, rzadkie "pełnoprawne" normy koordynacji wyrażane są deklaratywnie lub w ogóle się nie wyrażają.

Na przykład w klauzuli 3 art. 146 ust. 4 Konstytucji ustalono, że zgodnie z zasadami i zasadami Konstytucji i Prawa Rada Specjalistów Ministerstwa Sztuki i Nauki Humanistycznej oraz w dziedzinie sztuki i nauk ścisłych jest koordynowana i nadzorowana przez Ministerstwo Sztuki i Nauk Humanistycznych Nie określono jednak, w jaki sposób należy przeprowadzić koordynację.

Z analizy norm prawnych wynika, że mówimy tutaj nie tylko o uprawnieniach deliberacyjnych (konsultacyjnych), ale także o zdolnościach

koordynacyjnych Rady Bezpieczeństwa Narodowego, co nie jest wyraźnie określone w Konstytucji.

Niestety, w obecnym ustawodawstwie Polski nie znaleźliśmy skutecznych standardów koordynacji, które nie mają powyższych wad. Dlatego nie ma sensu podawać przykładów.

Regulacja w zakresie koordynacji jest niezwykle wąska.

Nieprzyjemne wrażenie jest nieco "wygładzone" przez rozwiniętą naukową koordynacyjną doktrynę w Polsce, na której naszym zdaniem należy skoncentrować się w opowieści o koordynacji legalnej technologii w Polsce.

W szczególności autorzy piszą: "Druga grupa obejmuje na przykład" koordynację i nadzór pracy organów rządowych "oraz podstawowe zadanie zapewnienia" bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego "..."[2].

Uważamy, że na tak poważnych podstawach naukowych polski ustawodawca będzie w stanie znacząco poprawić skuteczność krajowej koordynacji technologii prawnej.

Literatura:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej // <http://worldconstitutions.ru/?p=112&page=2>
2. GRZYBOWSKI MARIAN RADA MINISTRÓW I ADMINISTRACJA RZĄDOWA I CZŁONKOSTWO POLSKI UNII EUROPEJSKIEJ (WYBRANE PROBLEMY KONSTYTUCYJNE) GRZYBOWSKI MARIAN RADA MINISTRÓW I ADMINISTRACJA RZĄDOWA I CZŁONKOSTWO POLSKI UNII EUROPEJSKIEJ (WYBRANE PROBLEMY KONSTYTUCYJNE) // <http://search.sejm.gov.pl/SejmSearch/ADDL.aspx?DoSearchNewByIndex>

*Ващук Микола Миколайович
аспірант кафедри теорії та історії
держави і права, Університет
економіки та права «КРОК»*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВО-КАПЕЛАНСЬКОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ І ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Серед найважливіших аспектів партнерської взаємодії держави та церкви є реалізація конституційного права на свободу віросповідання для всіх без виключення категорій людей в Україні. Так, статтею 35 Конституції України проголошується право кожного на свободу

світогляду та віросповідання, до якого належить свобода сповідання будь-якої релігії або не сповідання жодної, безперешкодне відправлення одноособово чи колективно релігійних культів і ритуальних обрядів, ведення релігійної діяльності. Законом України „Про свободу совісті та релігійні організації” реалізуються базові конституційні положення, зокрема стаття 21 цього закону включає положення щодо забезпечення духовних потреб військовослужбовців, до яких невід’ємно належить право брати участь у богослужіннях та виконувати релігійні обряди”.

Визначаючи природу капеланської служби у війську, в яких інституціоналізуються релігійні потреби військовослужбовців, слід виходити з розуміння людини як найвищої соціальної цінності [3, с. 86]. Цей принцип, передбачений, зокрема, ч. 1 ст. 3 Конституції України, означає, що «юдина є цінністю не тільки для себе самої, а й для усього суспільства, для соціуму. Причому оскільки ця цінність є найвищою, то жодне інше явище не може поціновуватися суспільством вище, ніж людина, не може, так би мовити, перевершити її цінність. Усі інші соціальні цінності мають бути підпорядковані, субординовані цінності людини.

Пріоритет прав людини становить один із засадничих пріоритетів, якому має підпорядковуватися діяльність держави. Релігійна свобода (або, у більш традиційному для вітчизняної літератури звучанні, свобода совісті) становить основоположне право людини. Вона включає, зокрема, і право об’єднуватися у релігійні об’єднання (общини, церкви, деномінації тощо). Це право не надається державою, воно є природним і належить людині внаслідок її людського статусу. Держава лише зобов’язана гарантувати і охороняти це право. Обмеження цього права у публічних інтересах, задля захисту правопорядку, в інтересах національної безпеки допускається, тільки якщо досягнення таких цілей неможливе у менш обтяжливий для людей спосіб [1, с. 188]. Причому йдеться про те, що релігійна свобода має бути рівною мірою гарантована усім віруючим незалежно від того, йдеться про традиційну чи нову релігію, пануюче віросповідання або навіть державну церкву чи релігійну меншину. Релігійна свобода гарантована усіма основними міжнародно-правовими документами у сфері прав людини (ст. 18 Загальної декларації прав людини, ст. 18 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Декларацією про ліквідацію усіх форм нетерпимості і дискримінації на основі релігії і переконань, ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також ст. 2 Першого протоколу до Євроконвенції тощо).

Конституційне право людини на свободу совісті і на свободу об'єднання становить основу правового статусу військового капелана та правові механізми реалізації військово-капеланської служби в Україні. Розкриття правового статусу військового капелана базується на необхідності реалізації вимог, що випливають з фундаментальної цінності демократичного суспільства – свободи віросповідання. При цьому саме цінність свободи віросповідання надає військовому капеланові специфічного правового статусу виявляється визначальною при обранні державою моделі правового регулювання діяльності військово-капеланської служби в Україні [2, с. 17].

Інститут військового капеланства належить до важливих стандартів діяльності військових у більшості країн Європейського Союзу та США і має розглядатися військовим командуванням України у контексті задекларованих євроатлантичних принципів. Проте, вітчизняне законодавство, за допомогою якого здійснюється регулювання правового статусу військового капелана в нашій державі, небезпідставно варто вважати все ще недосконалим. Чинні нормативно-правові акти не позбавлені від колізій, помилок юридичної техніки, а також невідповідності положень правових норм міжнародно-правовим актам, ратифікованим парламентом України. Особливо гостро ця проблема постала саме зараз – в умовах збройної російської агресії на Сході України, що суттєво пришвидшило запровадження інституту капеланства у всіх військових формуваннях нашої держави.

Література:

1. Журавльова А.М. Права людини як основа сучасного розвитку права в Україні / А.М. Журавльова // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право : Зб. наук. праць. – К. : НТУУ “КПІ”, 2016. – № 1/2 (29/30). – С.187-191.
2. Калениченко Т. Бути поруч. Основи військового капеланства для військових і волонтерів / Т. Калениченко, Р. Коханчук. – К. : Київське Богоявленське Ставропігійне Братство, 2016. – 43 с.
3. Права людини в Україні: перше півріччя 2015. Наукове видання. За ред.: А. Б. Благої, О. А. Мартиненка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. – К., 2015. – 184 с.

*Гуренко Юлія Андріївна
студентка, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

*Науковий керівник: Касинюк Лариса
Адамівна, доцент, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

АНГЛОСАКСОНСЬКА ПРАВОВА СИСТЕМА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Правова система - це цілісна єдність різних юридичних феноменів і зв'язків між ними. Вона являє собою нормативну базу для типу права, домінуючого на даній території. Залежно від охоплення і масштабу такі системи поділяються на національні та походять від певних історичних традицій. Національний порядок у сфері законів і правил має специфіку, характерну для будь-якої окремої країни або невеликого регіону. Кілька таких форм права, пов'язаних стійкими звичаями і минулим, складають сім'ю [1]. Хоча термін «правова система» в широкому значенні є тотожним терміну «правова сім'я».

Англосаксонська правова сім'я або англо-американська правова система - правова сім'я, яка об'єднує правові системи Великобританії і колишніх британських володінь (колоній), в тому числі країн Співдружності націй, і США. За своїми основними параметрами, включаючи географічні, культурні, історичні та інші чинники, англосаксонська правова система, є однією з найбільш поширених, найстаріших і найвпливовіших правових систем. [2].

Історичним початком становлення англосаксонської системи права слід вважати XI століття. Основи цієї правової системи були сформовані в Англії, потім, за допомогою активної колоніальної політики, були поширені і на інші континенти. В сьогоднішній час такий тип правових систем існує в Англії, США, Канаді, Австралії, Північній Ірландії та інших країнах. Приблизно одна третина населення живе в правових рамках, визначених саме англосаксонською правовою системою.

Англосаксонська правова система у своєму розвитку пройшла кілька основних етапів, кожен з яких має свої характерні особливості. Ця правова система керувалася в основному звичаями, а також практикою місцевих судів. Судді виробляли загальні норми, принципи і підходи, що до розгляду суперечок з різних сфер суспільного життя. Таким чином, складалося так зване «загальне право», яке спочатку було неписаним.

Надалі рішення королівських судів стали використовуватися в якості керівництва в прийнятті рішень іншими судами. Таким чином, судова практика стала одним з основних джерел права.

У XIV ст. в Англії поряд з «загальним правом» починає функціонувати і так зване «право справедливості». Воно виникло як апеляційний інститут. Незадоволені рішенням своїх справ в судах загального права, зверталися «за милістю і справедливістю» до короля. Король делегував свої повноваження лорду-канцлеру, який вважався «провідником королівської совісті». При вирішенні справ він застосовував норми загального права, римського права або канонічного права, керуючись «міркуваннями справедливості». Надалі даний суд також став використовувати свої ж судові прецеденти. Саме вони довгий час були головною формою вираження і закріплення англійського права, яке було і залишається прецедентним. Прецеденти створюються в Англії тільки вищими судовими інстанціями: Палатою лордів, Судовим комітетом Таємної Ради, Апеляційним судом і Високим судом. Нижчі суди прецеденти не створюють. Англійське правило прецеденту свідчать: вирішувати так, як було вирішено раніше. В кінцевому підсумку «загальне право» і «право справедливості» злилися і в результаті утворилося загальне прецедентне право [3].

Найважливішою особливістю англосаксонської правової сім'ї є те, що право держав, що входять в цю сім'ю, за своєю природою є «суддівським правом». Так, в Англії в основу загального права спочатку були закладені і залишаються там до сих пір рішення королівських (Вестмінстерських) судів, в США рішення Верховного суду з питань конституційності чи неконституційності звичайних законів, в Канаді, Австралії та інших англосаксонських країнах - вердикти вищих судових інстанцій з аналогічних питань [4]. Ще одним джерелом англосаксонського права є закон (статут), що приймався парламентом.

Інші особливості англосаксонського права є як би похідними від природи «суддівського права»:

- високий рівень незалежності судової влади по відношенню до інших гілок державної влади, де суди наділяються прерогативою повсякденного контролю за розглядом «юридичних» суперечок, що виникають між різними суб'єктами правовідносин. Вони мають також повноваження, пов'язані з тлумаченням законодавчих актів і вирішенням питання про їх конституційність;

- низький рівень нормативних узагальнень. Це проявляється у величезній кількості судових звітів (починаючи з кінця XIII ст. та до першої половини XVI ст., в Англії систематично збиралися і видавалися в спеціальних "Щорічниках" судові звіти);

- низький рівень нормативних узагальнень англосаксонського права передбачає ще одну його особливість - низький рівень його систематизації. А це, в свою чергу, передбачає ще одну особливість - відсутність офіційного поділу права на окремі галузі [5].

Значна модернізація англосаксонської системи права сталася вже в середині XIX століття. Починаючи з цього періоду і до сьогодення, дана система стала пристосовуватися до змін і потреб суспільства і всієї держави.

Література:

1. Берман Г.Дж. Західна традиція права.: МГУ 1994р.
2. Решетников Ф.М. Правовые системы стран мира.: Юрлит 1993г.
3. Рассказов Л.П. Теория государства и права: РИОР, ИНФРА-М, 2015.
4. Марченко М.Н. Сравнительное правоведение., 2011, с. 415.
5. Комаров С. Теория государства и права. – М.: Норма, 2003. – 448 с.

*Дейнега Альона Олександрівна
студентка, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

*Науковий керівник: Касинюк Лариса
Адамівна, доцент, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Місцеве самоврядування – це форма публічної влади, що реалізується специфічними суб'єктами (територіальними колективами і сформованими органами), має особливий об'єкт (питання місцевого значення), та здійснюється на основі використання комунальної (муніципальної) власності [1].

Правовою основою місцевого самоврядування в Україні є Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», закони і підзаконні нормативно-правові акти, що приймаються на їх основі, а також акти органів місцевого самоврядування, що приймаються в рамках їх компетенції.

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і

державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

Реформування місцевого самоврядування – це нагальна потреба для України. Це одна з тих реформ, які реально змінять країну. Мета реформи – зробити так, щоб кожна громада, село, селище, місто мали свій повноцінний бюджет, щоб кожен мешканець міг впливати на ухвалення рішень.

Основними проблемами, на вирішення яких має спрямовуватися реформа місцевого самоврядування в Україні, є: значні регіональні диспропорції та поглиблення депресивності окремих територіальних громад і регіонів в цілому; недосконалість правового регулювання питань статусу територіальних громад і повноважень місцевих влад, а також нерегульованість функціонування місцевого самоврядування; недостатнє фінансове та матеріально-технічне забезпечення територіальних громад; низька якість життя громадян; неефективне управління власністю територіальних громад та система надання послуг населенню; недостатній професійний рівень посадових осіб органів місцевого самоврядування та висока плинність кадрів [2].

Сьогодні більшість територіальних громад через їхню надмірну подрібненість, слабку матеріально-фінансову базу неспроможні виконувати свої повноваження, тому Верховною Радою 05.02.2015 р. був прийнятий Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», відповідно до якого сусідні міські, сільські і селищні ради в межах області можуть об'єднуватися в одну громаду, яка матиме визначений адміністративний центр з урахуванням якості й доступності публічних послуг [3].

Виходячи з наявних проблем територіальних громад, головною метою проведення реформи місцевого самоврядування має бути: створення законодавчого забезпечення умов для розвитку територіальних громад як життєздатних конкурентоспроможних соціально-економічних систем; надання місцевому самоврядуванню чітко визначеного рівня державної підтримки, що забезпечить його функціонування як надійного та міцного фундаменту народовладдя, вагомого чинника економічного й соціального розвитку країни.

Можна визначити напрями проведення реформи місцевого самоврядування в Україні для його розвитку та укріплення:

- внесення змін до Конституції України та Законів України «Про адміністративно-територіальний устрій України», «Про місцеве

самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації» з метою забезпечення можливостей для формування повноцінних територіальних спільнот;

- внесення змін до Бюджетного кодексу України з метою врахування в бюджетному процесі інтересів різних категорій територіальних громад на основі диференційованого підходу;

- створення фінансової та матеріально-технічної бази для зростання добробуту місцевих громад;

- запровадження ефективних механізмів стимулювання розвитку депресивних територіальних громад та регіонів;

- вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб органів самоврядування;

- підвищення ролі асоціацій органів місцевого самоврядування у їх взаємовідносинах з вищими та центральними органами державної влади з метою більш ефективного здійснення повноважень місцевого самоврядування, захисту законних інтересів територіальних громад.

Отже, слід зауважити, що якою б не була стратегія і тактика проведення реформи місцевого самоврядування в Україні, її головна мета – це побудова ефективної системи місцевої публічної влади, яка забезпечить соціально-економічні потреби членів територіальної громади та комплексний розвиток відповідної території.

Література:

1. О. Бориславська. Місцеве самоврядування як форма децентралізації та гарантія демократичного політичного режиму. // Вісник Львівського університету. Серія юридична . — 2011. Випуск 52
2. Основні стратегічні напрями реформування місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурса: <http://www.kivadm.gov.ua/article/osnovni-strategichni-napryami-reformuvannya.html>
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р., №157-VIII // ВВР-2015, №13.

*Коваленко Катерина Антонівна
студентка, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

*Науковий керівник: Касинюк Лариса
Адамівна, доцент, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

ВИБОРИ ТА ВИБОРЧІ СИСТЕМИ

У сучасних демократичних державах основним способом утворення органів державної влади став інститут демократичних виборів. Вибори – це демократичний спосіб формування та зміни персонального складу органів влади голосуванням. Вибори є надійним засобом легітимації політичного режиму, оскільки сприяють організації населення в політичні партії, клуби виборців і інші політичні організації, створені для відстоювання своїх інтересів. Вибори – це засіб політичної соціалізації, оскільки загальне виборче право, створення передвиборних асоціацій сприяють політичній освіті виборців і дають можливість індивідам активно втручатися в політичний процес.

У суспільстві вибори виконують низку функцій: вибори є важливим інструментом реалізації народного суверенітету; народ залучається до процесу управління державою; це основний спосіб легітимації влади в демократичних державах; через вибори відбувається процес рекрутування політичної еліти.

Вибори можна класифікувати за різними критеріями:

1. За територіальною ознакою: загальнонаціональні (проводяться на території всієї держави); місцеві (вибори до органів місцевого самоврядування).

2. За часом проведення: чергові (проводяться в період завершення терміну повноважень виборного органу чи посади); позачергові (проводяться в разі дострокового припинення повноважень виборного органу чи посади); повторні (проводяться у випадку визнання виборів недійсними чи такими, що не відбулися); довибори (проводяться для заміщення посад, що з певних причин стали вакантними).

3. За об'єктом обрання: вибори до парламенту; вибори глави держави; вибори до органів місцевого самоврядування.

4. За правовими наслідками: дійсні, недійсні [1].

Основними типами виборчих систем є: мажоритарна, пропорційна та змішана [2]. Мажоритарна виборча система передбачає, що перемагає той

кандидат, котрий набрав встановлену законом більшість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. При застосуванні мажоритарної виборчої системи абсолютної більшості обраним вважається той кандидат, який отримав по округу більше половини всіх голосів, а при мажоритарної системи відносної більшості – той, хто випередив за кількістю голосів усіх своїх суперників. Мажоритарна виборча система застосовується у 76 країнах світу.

Перевагою мажоритарної системи є те, що в ній закладені можливості ефективно працюючого стабільного уряду. Вона дозволяє крупним, добре організованим партіям легко перемагати на виборах і створювати однопартійні уряди.

Основні недоліки мажоритарної системи: відсутність політичної відповідальності партії за тих, кого обрали виборці; маніпуляції та фальсифікації; викривлення результатів голосування, проходження радикальних регіональних партій та ін.

Пропорційна виборча система передбачає вибори за партійними списками і розподіл мандатів між партіями пропорційно до кількості голосів, набраних кожною з них в межах виборчого округу. В більшості країн, що застосовують пропорційну систему, до розподілу мандатів допускаються тільки ті політичні партії, списки яких отримали зверху певного встановленого відсотка голосів виборців, як правило, понад 5%. Особливістю пропорційної системи є те, що в органах влади представлена реальна картина політичного життя суспільства, розстановка політичних сил. Вона забезпечує систему зворотного зв'язку між державою і організаціями цивільного суспільства.

Основні недоліки пропорційної виборчої системи у закритих списках. Головна проблема закритих списків у тому, що виборці не впливають на те, у якому порядку кандидати зі списку отримують депутатські мандати. Тому доводиться довіряти вибору партій.

Змішана система – це поєднання мажоритарної та пропорційної системи, де певна частина мандатів розподіляється за мажоритарним принципом, а інша – пропорційним. Саме ця система панує зараз в Україні. Наділивши законодавчий орган суттєвими повноваженнями, виникає питання, яким чином підвищити його якісний склад і лібералізувати спосіб отримання мандата. Тому чинна змішана виборча система не відповідає рівню розвитку політичної системи та стану суспільних відносин в Україні. Одним із варіантів її заміни є пропорційна виборча система відкритих партійних списків, особливістю яких є мінімізація впливів корупційних схем, зростання загальної зацікавленості громадян до виборчого процесу. Виборці будуть ретельно підходити до вибору достойного кандидата.

Отже, серед представлених виборчих систем, з урахування наведених особливостей та недоліків, можна зробити висновок, що альтернативою чинної виборчої системи повинна стати пропорційна виборча система відкритих списків. Саме ця система може зменшити корупційну складову теперішніх виборів та допоможе встановити прямий зв'язок між конкретним кандидатом та виборцем, адже виборці знатимуть конкретно за кого голосують [3].

Література:

1. Політологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурса: https://pidruchniki.com/12090613/politologiya/vibori_viborchi_sistemi;
2. Загальна теорія політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурса: <http://politics.ellib.org.ua/pages-558.html>;
3. Новиков О.В., Андрійцьо А.М. Пропорційна система відкритих списків в Україні – перспектива чи реальність? // Young Scientist. - 2017. - № 11. - С.958-960.

*Крючкова Ольга Миколаївна
студентка, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

*Науковий керівник: Касинюк Лариса
Адамівна, доцент, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ МУСУЛЬМАНСЬКОГО ПРАВА

Історично склалося так, що в кожній країні діють свої правові звичаї, традиції, юрисдикційні органи, сформувалися особливості правового менталітету, правової культури, що й об'єднується загальним поняттям "правова система". У будь-якій державі правова система детермінована історичними та географічними факторами, є частиною соціальної системи держави.

Правова система — це комплекс взаємопов'язаних і узгоджених юридичних засобів, призначених для регулювання суспільних відносин та юридичних явищ, що виникають внаслідок такого регулювання.

У світі існують такі правові системи:

- романо-германська;
- англо-американська;

- змішана;
- релігійно-традиційна [1].

Різновидовим релігійно-традиційної правової системи є мусульманське право.

Мусульманське право як сукупність певних норм сформувалося за перші два століття існування ісламу (VII-IX ст.). Наступні віки практично не принесли нічого нового. Подальший розвиток мусульманського права відбувався шляхом послідовного усунення суперечностей, що існували в рамках тієї правової системи.

З другої половини XIX ст. і дотепер поступово зростає значення закону як джерела права, здійснюються спроби кодифікації права.

У складі мусульманського права виділяють дві групи взаємозалежних норм:

1. Юридичні розпорядження Корану і Сунни – збірник юридично значущих переказів про вчинки, висловлення і мовчанку пророка Магомета;

2. Норми, сформульовані мусульмансько-правовою доктриною на основі «раціональних» джерел – одностайної думки найавторитетніших правознавців («іджма»), умовиводи за аналогією («кмяс»).

Основними нормами вважаються норми першої групи, особливо ті, що записані в Корані [2].

Необхідно зазначити, що ні звичай, ні судова практика не визнаються офіційно джерелами права. Судова практика ніколи не зв'язує дії судді (каді). Його рішення, численні й різноманітні, ніколи не розглядалися мусульманськими юристами як джерела права, бо це тільки судження морального плану, що можуть зазнати всіляких переглядів з метою поліпшення. Формально мусульманські юристи так само не вважають звичай джерелом права, але іноді його використовують для доповнення чи уточнення застосовуваного принципу права чи правової норми. Звичаї, що відповідають догмам мусульманського права, фактично розширюють сферу його дії і доповнюють його.

Залежно від рівня впливу шаріату та фікху на правові системи сучасних мусульманських країн можна виділити такі їх групи:

1. Правові системи, які ґрунтуються на мусульманському праві (Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Іран, Кувейт, Бахрейн, Катар, Афганістан, Пакистан та ін). У цих країнах іслам є державною релігією, а мусульманське право становить підґрунтя правової системи держави. Усі джерела національного права повинні відповідати приписам шаріату, по суті норми шаріату та фікху мають вищу юридичну силу ніж конституції.

2. Правові системи країн, в яких мусульманське право регулює тільки окремі сторони суспільного життя, що стосуються, як правило,

особистого статусу й релігійних установ, іноді земельного режиму, тоді як світське право регулює всі інші сфери суспільних відносин на принципах, які не відповідають положенням шаріату. Ця група, у свою чергу, поділяється на підгрупи залежно від того, на яких засадах розвивалося національне право – за зразком загального права (Нігерія, Судан, Танзанія, Бангладеш, Малайзія,), французького (Алжир, Марокко, Сенегал, Сирія, Йорданія) чи голландського (Індонезія).

3. Правові системи країн, які повністю або майже повністю відмовилися від мусульманського права (Туреччина, Туніс). У галузі шлюбно-сімейних відносин законодавчо заборонена полігамія, встановлені рівні права жінки і чоловіка. Конституція Туреччини 1982 р. проголосила республіку демократичною, світською і соціально-правовою державою. Шаріатські суди ліквідовані, а шаріат та фікх мають лише морально-етичне значення.

Література:

1. Р.Давид, К.Жоффре-Спинози. "Основные правовые системы современности", М. 1999г.
2. О.Ф.Скакун. "Теорія держави і права", Х.2001р.

*Пильгун Наталія Василівна
доцент кафедри теорії та історії
держави і права, кандидат
юридичних наук, доцент, Юридичний
факультет, Національний авіаційний
університет*

*Кириченко Вікторія Вячеславівна
студентка юридичного факультету,
Національний авіаційний
університет*

ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Будь яка деформація сприймається людиною як щось неправильне, небажане, пошкоджене, як будь-якого роду дефект. Усім явищам властива якась деформація, внаслідок їх функціонування, але не завжди ця зміна є нормальною і бажаною, тим паче, коли це зміна у ставленні людини до права.

Вже не одне століття вченими вивчається феномен правосвідомості людини. І як наслідок, у сучасній науковій літературі існує безліч дефініцій цього поняття. Волинка К.Г. дає йому таке визначення: «правосвідомість – це специфічна форма суспільної свідомості, система відображення правової дійсності у формі юридичних знань, оцінок, правових установок, ціннісних орієнтацій, які визначають поведінку людей в юридично значимих ситуаціях»[1, с. 192].

Дослідження правосвідомості не можна вважати цілком завершеними, адже суспільство повсякчас зазнає трансформацій, особливо на сучасному етапі його розвитку. Сьогодні потік інформації є настільки великим, що пріоритети, ідеї та погляди можуть змінюватись надзвичайно швидко, у тому числі в правничій сфері. Тому питання правосвідомості людини постає досить гостро, та викликає неабиякий інтерес.

Внаслідок розвитку постіндустріального суспільства та виникнення нових поглядів і ставлення до права, правова свідомість людей зазнає значної деформації.

Деформація правосвідомості – це соціально-правове явище, що характеризується зміною його стану, під час якої у носіїв формуються певні ідеї, уявлення, погляди, знання, почуття і настрої, переживання та емоції, які викривлено відображають дійсність і виражають негативне ставлення до діючого права, законності і правопорядку [3, с. 57].

Ю. Калиновський зазначає, що деформації правосвідомості «являють собою викривлення форми та змісту правових настанов, навичок та звичок» [2, с. 218-219].

Збільшення злочинності та інших правопорушень, які виникли в результаті кризи політичної, економічної та соціальної систем українського суспільства, сприяли більш глибокому вивченню природи деформації правосвідомості та її стану в Україні.

Наразі проблема деформацій правової свідомості недостатньо вивчена, через відсутність єдиного підходу. Найпоширеніші її форми: правовий інфантилізм, правовий нігілізм, правовий фетишизм і перероджена правосвідомість. Ці негативні явища відрізняються між собою рівнем деформованості поглядів у сфері права, а також за ступенем поширеності у свідомості суспільства. Незалежно від того, що суспільна небезпека різних форм і видів деформації правової свідомості неоднакова, всі вони негативно впливають на поведінку їх носіїв та, остаточно, негативно позначаються на стані законності й правопорядку в нашій країні.

Правовий нігілізм є найбільш істотним проявом деформації правосвідомості та найбільш поширеним в Україні. Цей правовий феномен породжується рядом суб'єктивних і негативних чинників. Однією з причин цього негативного правового явища є криза в економічній і

політичній сферах суспільства, адже інфляція, боротьба за владу, відсутність професіоналізму органів державної влади і місцевого самоврядування, роблять значну частину населення незахищеною і підривають її довіру до існуючої влади. Також до чинників, які сприяють деформації правової свідомості можна віднести недосконалість законодавства і неефективність правозастосовної діяльності, – оце все призводить до зневіри суспільства в об'єктивності та справедливості законів, а також дій судових та правоохоронних органів. Така зневіра породжує бажання обійти закон та уникнути юридичної відповідальності.

Не менш важливим у формуванні та деформації правової свідомості людини є її власні переконання, а також пріоритети, ідеї, та емоції її оточення. Людина своєю свідомістю здатна впливати на переконання й інших людей в суспільстві. З цього можна зробити висновок, що надзвичайно важливим чинником у формуванні позитивної правосвідомості є правове виховання, внаслідок неякісного виконання якого відбувається деформація правосвідомості людини.

Однією з причин повільного подолання деформацій суспільної правосвідомості в Україні є нерозвиненість громадянського суспільства та низький рівень правової культури наших співгромадян. У наш час ще зовсім мало громадян, які цікавляться своїми правами, та рівнем їх реалізації. Деякі із людей ще тільки вчать користуватися своїми правами та їх відстоювати. Таким чином, будь-яка боротьба громадян за свободу сприяє подоланню деформації правосвідомості. Натомість держава зі свого боку теж повинна протидіяти такій деформації шляхом так званої «профілактики». Профілактика повинна відповідати принципу «не нашкодь», має проводитись згідно з чинним законодавством та існуючими у суспільстві моральними нормами; максимально враховувати права і свободи людини та громадянина; втілюватись у життя висококваліфікованими професіоналами, волонтерами, які пройшли попередню підготовку та стажування.

Як висновок можна стверджувати про те, що для того щоб правосвідомість суспільства була здоровою, а темпи побудови правової держави зростали, громадянам необхідно реалістично оцінювати закони і їх роль, дотримуватися вимог законодавства та постійно підвищувати свій рівень правової культури. В боротьбі з деформацією правосвідомості громадян зацікавлені як самі громадяни, так і держава, тому застосування різноманітних правових заходів дозволить зменшити прояви правового нігілізму та інших видів деформації суспільної правосвідомості в державі.

Література:

1. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2003. – 240 с.

2. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність: Монографія. – Харків: Право, 2008. – 288 с.
3. Ткачук А. С. Деформації правосвідомості: їх сутність та наслідки / А. С. Ткачук // Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць. – Одеса, 2011. – № 43. – С. 56–63.(С 57)

*Пильгун Наталія Василівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права Національного
авіаційного університету*

*Ярешко Павло Ілліч
студент юридичного факультету
Національного авіаційного
університету*

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розвиток та функціонування права у наш час має певні особливості, однією з яких є незворотній процес глобалізації. Глобалізація – це явище інтеграції та уніфікації у певній сфері людської діяльності, її перехід до планетарного масштабу.

У сучасних умовах глобалізації та культурного різноманіття виникають методологічні підходи до дослідження держави і права, які дозволяють по-новому розкрити різні грані цих складних феноменів і орієнтуються на створення інтегральних концепцій права. Вони піднімають такі питання, які залишаються поза увагою юриспруденції, сформованої на основі традиційних підходів. Найбільш значущими серед них є феноменологічний, герменевтичний, синергетичний, антропологічний та комунікативний [1, с. 28-29].

Як і будь-який комплексний процес, глобалізація має свої переваги та недоліки. Основним позитивним моментом є спрощення побудови громадянського суспільства, заснованого на загальнолюдських цінностях. Щодо негативних явищ, можна виокремити асиміляцію традицій, національних інститутів та самобутності.

Глобалізаційні процеси впливають на правотворення і правотворчість у межах національної правової системи. Правові норми та нормативно-правові акти, що були прийняті в таких умовах, як у формальному, так і змістовному аспекті, враховують специфіку глобалізаційних процесів. Правотворення і правотворчість в умовах

глобалізації трансформуються в напрямку розширення їх соціальної бази, тобто більша кількість суб'єктів приймає активну особисту участь у цих процесах. Також характерною ознакою глобалізації є розширення сфер правового регулювання, поява нових галузей права, що можна пов'язати з розвитком старих та появою нових суспільних відносин. Існує думка, що цей процес обов'язково має призвести до посилення суддівської влади та збільшення авторитету суддів. Така позиція аргументується тим, що право є динамічною системою, яка постійно розвивається, а тому зробити всеохоплююче законодавство просто неможливо. У таких умовах роль судів буде постійно збільшуватись, чого не можна сказати про нормативно-правову базу держави.

Метою діяльності будь-якої правової системи є забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Саме у їх дотриманні визначається рівень дієвості національного права. Українське законодавство не є виключенням, адже воно декларує: 1) визнання прав і основних свобод людини і громадянина такими, що дані людині від народження і є невід'ємними, 2) забезпечення верховенства прав і основних свобод людини у відносинах з державою, 3) забезпечення рівності всіх людей перед законом і судом, 4) недопущення звуження змісту та обсягу проголошених Конституцією України прав і основних свобод людини і громадянина[2,п.1].

В умовах глобалізації права та свободи людини зазнають значних змін виникають тенденції їх стандартизації, тобто підпорядкування під світові норми та принципи, визнання їх дотримання позадержавним завданням всієї світової спільноти.

Проте основним наслідком глобалізації правової системи є посилення правової модернізації – переходу до дієвішого законодавства з метою більш якісного регулювання суспільних відносин.

Модернізація національної правової системи в Україні передбачає комплексний вплив на структурні компоненти правової системи: інституційну, нормативну, ідеологічну, функціональну, інфраструктурну та результативну підсистеми та їх елементи [3, с. 436].

Правова система України не є ідеальною, тому існує велика кількість напрямків її модернізації, можна розглянути основні з них, а саме: 1) реформація антикорупційного законодавства, 2) формування української правової моделі на принципі рівності громадян перед судом та законом, 3) створення системи незалежних та справедливих судів, 4) редакція окремих положень законів для їх реального дотримання, тощо.

Таким чином, глобалізація є світовим процесом, який має великий вплив на розвиток та функціонування національних правових систем, у тому числі і на правову систему України. Це явище може призвести до великої кількості позитивних та негативних змін, а завдання кожної

держави полягає у тому, щоб обрати тільки такі підходи, які можуть зробити правову систему України краще, стосовно: модернізації права, переходу до міжнародних правових стандартів функціонування правової системи та якісного регулювання нових галузей права.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : підручник / Скакун О. Ф. – Х. : Еспада, 2005. - 840 с.
2. Постанова Верховної Ради України «Про Засади державної політики України в галузі прав людини» від 17 червня 1999 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/757-14>
3. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір : монографія / Л. Г. Удовика. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

Alexey A. Maksurov
PhD in Law, Kyiv National Taras
Shevchenko University

COORDINATION NORMS IN CONSTITUTIONAL LAW OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Coordination standards are extended in the Constitution of the Republic of Slovenia [1].

First of all, coordination is present at all levels of government, especially the executive. This is the first group of coordination constitutional norms.

Thus, Article 114 of the Constitution states that the President of the Government is responsible for ensuring the unity of the political and administrative direction of the Government and coordinates the work of ministers. Ministers are collectively accountable for the work of the Government, and each minister is accountable for the work of his ministry.

The second group of norms indicates the need for consistency of legal acts.

For example, on the basis of Article 153 of the Constitution, laws, regulations and other general legal acts must be in conformity with the Constitution. Laws must be in conformity with generally accepted principles of international law and with valid treaties ratified by the National Assembly, whereas regulations and other general legal acts must also be in conformity with other ratified treaties. Regulations and other general legal acts must be in conformity with the Constitution and laws. Individual acts and actions of state authorities, local community authorities and bearers of public authority must be based on a law or regulation adopted pursuant to law.

The third group of norms are "norms of consent", not all of which are of a coordination nature.

Thus, in accordance with Part 4 of Article 64 of the Constitution, laws, regulations and other general acts that concern the exercise of the constitutionally provided rights and the position of the national communities exclusively, may not be adopted without the consent of representatives of these national communities.

Let us turn to another constitutional act - the Constitutional Law "On the enactment of the Basic Constitutional Charter of Independence and Independence of the Republic of Slovenia" [2].

According to Part 3 of Article 5 of the Law, the bodies provided for in the first paragraph of this article acquire their powers in accordance with the law, and also in agreement with the relevant bodies of the former SFRY. The Executive Council of the Republic of Slovenia may, by prior agreement with the Commission on Foreign Relations of the Assembly of the Republic of Slovenia, conclude a treaty in the framework of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia stipulating that diplomatic and consular missions, cultural and information centers and other representatives of the SFRY abroad will represent or protect the interests of the Republic of Slovenia.

On the basis of Part 3 of Article 7 of the Law, the executive order of the Republic of Slovenia may, by prior agreement with the Commission on Foreign Relations of the Assembly of the Republic of Slovenia, conclude in the framework of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia a treaty providing that diplomatic and consular missions, cultural information centers and other representatives of the SFRY abroad to represent or protect the interests of the Republic of Slovenia.

Literature:

1. Constitution of the Republic of Slovenia // <http://worldconstitutions.ru/?p=109>
2. Constitutional Law "On the enactment of the Basic Constitutional Charter of Independence and Independence of the Republic of Slovenia" // <http://worldconstitutions.ru/?p>

*Горчанюк Олена Сергіївна
аспірант Національної академії
Служби безпеки України*

ІНСТИТУЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ. СВІТОВИЙ ДОСВІД

Світова практика державного управління гендерними процесами характеризується різноманітністю форм та на урядовому рівні здійснюється через різні структури. Закріплення принципу рівності є лише одним з перших кроків на шляху до його дотримання та забезпечення. Провідне значення має інституційна складова юридичного національного механізму забезпечення реалізації принципу гендерної рівності в країнах.

Інституції забезпечення гендерної рівності в різних країнах світу мають певні розбіжності, проте мета їхньої діяльності спільна: досягнення рівності осіб не залежно від статі. Такий глобальний підхід до вирішення гендерних проблем зумовив розроблення не лише національних планів

щодо забезпечення гендерної рівності, але і розвиток відповідного нормативно-правового забезпечення.

Як правило, відповідне завдання покладено на кабінети міністрів. Компетенція уряду багатьох країн світу розширилася за рахунок питань із забезпечення гендерної рівності.

Досліджуючи інституційну складову механізму забезпечення гендерної рівності, слід підсумувати, що відповідна політика визначається, як зазначалося вище, національним планом дій (*це прийнятий владними структурами документ, у якому окреслено систему намірів, заходів і зобов'язань державних та громадських структур щодо виявлення форм гендерної активності й вчинення певних дій, спрямованих на досягнення за окреслений період гендерних цілей*). Національні плани дій, як правило, узагальнюють всю систему планування в країнах – охоплюють регіональні, місцеві плани з питань рівності.

Останніми десятиліттями все більшу роль у системі державного механізму забезпечення гендерної рівності країн світу починає відігравати фігура Уповноваженого з рівних прав і можливостей (омбудсмен). Вперше посаду омбудсмена юстиції запроваджено ще 1809 року в Швеції. Вона довела свою необхідність, і протягом двох століть ця ідея не втратила ні значення, ні актуальності. Практика запровадження посади та служби омбудсмена дедалі поширювалася, так у 1978 році таку службу введено в Норвегії, у 1987 році – у Фінляндії, у 1998 році – в Україні, у 1999 році – у Литві, у 2001 році – в Німеччині, у 2002 році – у Словенії, Боснії та Герцеговині, у 2003 році – в Хорватії [1].

Продовжуючи аналіз світової практики регулювання гендерної рівності, важливо наголосити на функціонуванні інституту Європейського уповноваженого з прав людини, який відноситься до юридичного наддержавного або міжнародного механізму забезпечення реалізації принципу гендерної рівності.

Отже, проблеми гендерної рівності все більше стають об'єктом уваги перших осіб виконавчої влади провідних країн світу і всієї управлінської системи.

Література:

1. Агеева В.П. Основи теорії гендеру / Агеева В.П. // Навчальний посібник. – 2004. – С. 257.

*Гуйван Петро Дмитрович
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
професор Полтавського інституту
бізнесу*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕНІСТЬ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

До основоположних ідей правової системи відноситься принцип юридичної визначеності, який, встановлює гарантування необхідності стабільного та несуперечливого правового статусу особи, а також можливість передбачення нею правових наслідків своїх дій. Він відтворений у джерелах права ЄС, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та застосовується у практиці Європейського суду з прав людини. В той же час, на переконання більшості дослідників, попри формальну кваліфікацію правової певності у якості принципу, вона все ж має не самостійне значення, а є частиною нормативного змісту конституційного принципу верховенства права.

Оскільки Конвенція не розкриває сутності принципово важливих правових понять у системі захисту прав людини, дану функцію покликаний здійснювати Європейський суд. Це відбувається шляхом тлумачення статей Конвенції при розгляді конкретних справ, і у такий спосіб напрацьовуються загальні підходи до усвідомлення якості та ефективності правил, які забезпечують реалізацію прав і свобод людини, встановлюється рівень моральності, справедливості та гуманності національних джерел права. У справі «L. та V. проти Австрії» Європейський суд з прав людини наголосив, що «Конвенція — це живий інструмент, який необхідно тлумачити у світлі умов сьогодення» [1]. Практика Європейського Суду досить динамічна, вона враховує виникнення нових відносин та розвиток правової думки, і за таких обставин трансформується та розширено тлумачиться зміст прав та свобод, гарантованих Конвенцією, та механізми їх дотримання і захисту.

При цьому, встановлюючи у своїй прецедентній практиці правила поведінки на майбутнє, ЄСПЛ неухильно дотримується доктрини фактичної обов'язковості раніше прийнятих рішень. Визнаючи формальну відсутність доктрини прецеденту, Суд послідовно дотримується своєї попередньої практики. При цьому Суд ніколи прямо не посиляється на доктрину *stare decisis*, що є основою дії прецедентного права у країнах англо-саксонської правової сім'ї, але формула, яку він використовує, зокрема, щодо відповідності незмінної судової практики або усталеного прецедентного права, як і цитування при прийнятті рішень попередніх

судових рішень або застосування формули «*mutatis mutandis*», може бути синонімом цієї доктрини [2, с. 326].

На базі практики Європейського суду, яка постійно оновлюється, напрацьовуються нові підходи, які дають можливість більш глибоко дослідити реальну сутність тих чи інших проявів різноманітних принципів, у тому числі і правової визначеності. Тож, наразі дискусія про зміст останнього є дуже далекою від завершення. Зокрема, на даний час, як у науці, так і в судовій практиці, не досягнуто одноманітного розуміння змісту вказаного принципу, не встановлена його правова природа. Так, нез'ясованими залишаються питання визначеності правозастосовних рішень в сенсі їхньої справедливості та моральності, тоді як більшість сучасних публікацій зводиться лише до аналізу законності судових вердиктів.

Застосування права є другим за значенням після правотворчості чинником, що «істотно впливає на правове регулювання, притому впливає у самому ході, у процесі впливу права на суспільні відносини»; «органи застосування права в оптимальному випадку продовжують «справу», розпочату правотворчістю», вони «покликані забезпечити приведення в життя юридичні норми, виражені в них загальні програми поведінки, конкретизоване їх втілення в реальних життєвих процесах з урахуванням особливостей тієї чи іншої конкретної ситуації» [3, с. 259]. Серед принципів, що забезпечують належне застосування норм права, поряд з обґрунтованістю, доцільністю, справедливістю та розумністю у науковій доктрині виділяють принцип правової визначеності. При цьому вказується, що останній охоплює різні сенсові значення, що опосередковуються сферою його реалізації. Отже, принцип юридичної певності ставить конкретні вимоги не тільки до нормативно-правових актів, але й до практики їх застосування. Зокрема, одним з визначальних чинників щодо результативності є певність судової реалізації норм права.

У своїх справах. Європейський суд постійно підкреслює, що параграф 1 ст. 6 Конвенції охороняє право кожного подавати будь-яку скаргу до суду чи трибуналу стосовно його громадянських прав і обов'язків. У цьому сенсі «право на суд» розуміється як право на доступ, тобто право ініціювати провадження в судах з розгляду цивільних справ становить одну із складових цього права (рішення у справі «Хорнсбі проти Греції» [4, п. 40]. Фактично дане право є невід'ємним елементом більш загального права, передбаченого даною статтею – права на справедливий суд, яке включає до свого змісту декілька елементів. В науці запропоновано виокремити основні елементи права на справедливий судовий розгляд, які безпосередньо впливають із формулювання ст. 6 і значною мірою визначені у ході розгляду справ Судом. Зокрема, окрім права на доступ до суду, воно містить такі складові, як право на судовий

розгляд протягом розумного строку; право на безсторонній та незалежний суд; право на справедливий судовий розгляд; право на суд, встановлений законом; право на виконання рішення суду протягом розумного строку тощо. І при реалізації всіх зазначених повноважень суб'єктові має бути гарантована правова визначеність застосування судом правових норм, що регулюють його поведінку. Саме в такому сенсі ЄСПЛ зазначив, що принцип правової визначеності невід'ємно властивий праву Конвенції [5].

Прецедентні рішення Європейського суду з прав людини мають обов'язковий характер для Високих Договірних сторін, котрі підписали Конвенцію 1950 року. Процедура виконання рішень Європейського суду з прав людини полягає у виконанні трьох напрямків дій: сплата справедливої сатисфакції; виконання рішень по відношенню до конкретної особи (бо в деяких випадках рішення ЄСПЛ може мати наслідком перегляд всіх раніше прийнятих рішень стосовно заявника, але не у всіх випадках); і третя частина зобов'язань, яку має здійснити держава, це зробити так, щоб із цієї конкретної підстави люди більше не зверталися до ЄСПЛ. І не тому, що їм заборонять, а тому, що в законодавство будуть внесені відповідні зміни, які дозволять людям вирішувати цю проблему на національному рівні [6, с. 79]. Тож, результативність рішень ЄСПЛ щодо конкретної справи забезпечується здійснення державою, щодо якої воно винесене, заходів загального характеру, спрямованих на удосконалення свого національного законодавства, усунення передумов для подальших подібних порушень прав людини і основоположних свобод. Значну роль при цьому відводиться і питанням удосконалення судової практики та приведення її до рівня європейських вимог.

Отже, позиція Європейського суду стосується не лише Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Вона має істотне значення також для національної судової практики, якій належить важлива роль у впровадженні в життя принципу юридичної визначеності при правозастосуванні. Це особливо важливо для української судової системи, яка наразі дуже страждає, у тому числі і в плані свого міжнародного іміджу, від неправильного застосування практики ЄСПЛ. Переважно то відбувається у зв'язку з незадовільним володінням прийомами, що дозволяють реалізовувати матеріальні та процесуальні вимоги тієї чи іншої статті Конвенції. В українських судах практично відсутні навички стосовно систематизації правових позицій ЄСПЛ за статтями Конвенції як у рішеннях проти України, так і інших держав, та адаптування їхнього значення до конкретних випадків національного правозастосування.

Власне, певні кроки для вирішення вказаної проблеми в Україні робляться. Так, указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006 затверджена Концепція вдосконалення судівництва для утвердження

справедливого суду в Україні, метою якої зазначено вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, забезпечення становлення судівництва як єдиної системи судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд. Пункт 4 розділу II даного документу присвячено проблемам юридичної визначеності, однаковості судової практики і відкритості судових рішень. За його змістом судові рішення мають відповідати критеріям юридичної визначеності та однаковості практики. Цього необхідно досягати незалежно від якості законодавства, яке, не виключено, може бути нечітким, суперечливим або таким, що містить прогалини. Суд, застосовуючи положення закону, повинен ураховувати цілі та намір законодавця, інтерпретувати його, виходячи з принципу верховенства права [7]. Втім, попри благі наміри, ситуація із вдосконаленням судівництва, у тому числі і стосовно визначеності правозастосування, з часу прийняття Концепції не набула прогресивних зрушень. Про це переконливо свідчить, в першу чергу, практика ЄСПЛ, який щороку приймає все більше рішень проти України.

Саме основоположне визначення «справедливе судочинство» може розглядатися у двох іпостасях. По-перше, в матеріальному аспекті, як прояв справедливості кожного судового рішення по суті, при цьому конкретні права та обов'язки особи, характер її поведінки повинен забезпечуватися згідно з матеріально-правовими засадами справедливості, прийнятими нормативно та такими, що відповідають інтересам та моралі конкретної особи та суспільства в цілому. По-друге, має бути гарантована процесуальна справедливість, що передбачає розгляд справи у суворій відповідності до певних судових процедур та механізмів. Насправді, дотриматися вказаних вимог правозастосовному органу буває не завжди просто. Адже, вирішуючи справу, суд, передовсім, має керуватися законом. Між тим, закон - явище суб'єктивне. Навряд чи можна з певністю сказати, що усі закони є вірними по суті та справедливими. Більше того, в літературі прийнято констатувати певну утопію пріоритету законності, за якою всі норми цілком зрозумілі, не суперечать одна одній, відомі всім громадянам і ніколи не мають зворотної сили [8, с. 45].

Список використаних джерел:

1. Рішення ЄСПЛ від 9 січня 2003 року у справі «L. та V. проти Австрії» (L. and V. v. Austria), заява № 39392/98, № 39829/98, URL: <https://www.crin.org/en/library/legal-database/l-and-v-v-austria>
2. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К.: Реферат, 2007. – 640 с.
3. Алексеев С.С. Теория права. М. : БЕК, 1995. 320 с.

4. Рішення ЄСПЛ від 19 березня 1997 року у справі «Горнсбі проти Греції» (Hornsby v. Greece), заява № 21722/11. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_079
5. Рішення ЄСПЛ від 13 липня 1979 р у справі «Маркс проти Бельгії» (Marckx v. Belgium), заява № 6833/74 URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461417/2461417.htm>.
6. Лутковська В. Однієї державної волі замало. Збірник виступів. Українська Гельсінська спілка з прав людини «Precedent UA – 2015» / Аркадій Бущенко, Олена Сапожнікова, Олег Шинкаренко.— К. : КВІЦ, 2015. 412 с.: - С.79-81.
7. Указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006 «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>.
- 8 Fuller L. The Morality of Law. Yale University Press, 1969. 262 p.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне
право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне
право. Міжнародне приватне право. Трудове право та
право соціального забезпечення**

*Бровченко Богдан Вікторович
студент економіко – правового
відділення Таращанського
державного технічного та економіко
– правового коледжу*

*Науковий керівник: Бахмат Світлана
Вікторівна, Таращанський
державний технічний та економіко-
правовий коледж*

**ПРОБЛЕМИ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У
ТРУДОВОМУ ПРАВІ**

Реформування трудового законодавства, в тому числі і норм, що регулюють матеріальну відповідальність, потребує не удосконалення чи уточнення окремих норм, а розробки нових концептуальних підходів щодо правового регулювання питань матеріальної відповідальності, що зумовлено становленням та розвитком ринкових відносин у нашій державі, в тому числі й у сфері праці. Успішне здійснення реформи трудового законодавства неможливе без дослідження міжнародного та зарубіжного досвіду щодо правового регулювання матеріальної відповідальності сторін трудового договору, приведення законодавства, що регулює матеріальну відповідальність, у відповідність з міжнародними та європейськими стандартами. Необхідність гармонізації трудового законодавства, в тому числі і тих законодавчих актів, що регулюють матеріальну відповідальність працівника і роботодавця, з міжнародним законодавством та законодавством Європейського Союзу, викликана прагненням України стати в майбутньому повноправним членом міжнародних організацій, зокрема членом Європейського Співтовариства. Але зарубіжний досвід треба використовувати, керуючись передусім аксіомним правилом: не нашкодити. Використовувати його там, де справді в цьому виникає потреба, з урахуванням особливостей української правової системи, процесу економічних реформ, менталітету українського

народу. Порівняльний аналіз трудового законодавства України та зарубіжних країн з питань матеріальної відповідальності сторін трудового договору свідчить про більш повну захищеність працівників за законодавством України. На мою думку, використання зарубіжного досвіду не може бути основним шляхом формування трудового права і відповідно реформування трудового законодавства ні в період становлення ринкових відносин, ні в період їх розвитку. Основним шляхом реформування трудового законодавства повинно бути збереження діючих і створення нових норм, що відповідають соціально-економічним умовам. Отже, використання зарубіжного досвіду, зближення із зарубіжним законодавством повинно сприяти створенню власної прогресивної моделі трудового права і трудових відносин, у тому числі й у сфері матеріальної відповідальності.

Завдання даної роботи полягає у тому щоб охарактеризувати поняття, значення матеріальної відповідальності в трудових правовідносинах, визначенні підстав та умов матеріальної відповідальності, види матеріальної відповідальності та визначення розміру збитків та порядок їх відшкодування. Мета роботи полягає в тому, щоб на основі вивчення наукових праць, міжнародного досвіду та чинного законодавства дослідити проблеми матеріальної відповідальності працівників. Актуальність роботи полягає в тому, щоб дослідити підстави матеріальної відповідальності та кожен з її елементів. Об'єктом дослідження є інститут трудових правовідносин щодо матеріальної відповідальності. Предметом дослідження є теоретичні проблеми матеріальної відповідальності працівників.

Література:

1. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.96 № 116.
2. Трудове право України : практикум: навч. посіб. / П.Д. Пилипенко, З.Я. Козак, Д.Р. Лещух, Т.В. Парпан; за ред. П.Д. Пилипенка. – Київ : Вид. дім “Ін Юре”, 2010. – 344 с.

*Кемська Світлана Олександрівна
здобувач вищої освіти Навчально
наукового інституту №4
Національної академії внутрішніх
справ*

*Науковий керівник: Полішко Наталія
Леонідівна, старший викладач
кафедри цивільного права і процесу,
Національна академія внутрішніх
справ*

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ НЕ ДОЗВОЛЯЄ УСИНОВЛЮВАТИ ДИТИНУ ОСОБАМ ОДНІЄЇ СТАТІ

Конституція України у статті 51 покладає на державу обов'язок охороняти дитинство. Одним із проявів такої охорони є піклування про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Сьогодні в засобах масової інформації активно обговорюються питання стосовно можливості усиновлення дітей одностатевими парами та щодо зміни визначення поняття шлюбу у зв'язку з прийняттям Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої)».

15 лютого 2011 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої)». Указана Конвенція запроваджує сучасні правові стандарти у сфері усиновлення з метою максимального врахування найвищих інтересів дитини.

При цьому, відповідно до статті 7 Конвенції дозволяється усиновлювати дитину:

- 1) двом особам різної статі;
- 2) які перебувають у шлюбі між собою;
- 3) які перебувають у зареєстрованому партнерстві, якщо такий інститут існує;
- 4) одній особі.

Держави можуть поширювати дію цієї Конвенції на одностатеві пари, які одружені або перебувають у зареєстрованому партнерстві. Вони також можуть поширювати дію цієї Конвенції на різностатеві й одностатеві пари, які разом проживають у постійних стосунках.

Проте, зазначена стаття дає право (а не встановлює обов'язок) державам, враховуючи їх національне законодавство, поширювати дію цієї Конвенції на одностатеві пари.

При цьому, згідно з частинами третьою та четвертою статті 211 Сімейного кодексу України усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі.

Крім того, особи, які не перебувають у шлюбі між собою, не можуть усиновити одну і ту ж дитину. Якщо такі особи проживають однією сім'єю, рішення про усиновлення ними дитини може постановити суд.

Також слід зазначити, що згідно з пунктом 9 частини першої статті 212 Сімейного кодексу України не можуть бути усиновлювачами особи, які є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини.

Статтею 51 Конституції України чітко визначено, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Це конституційне положення знайшло своє відображення в Сімейному кодексі України. Так, статтею 21 Сімейного кодексу України встановлено, що шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. Таким чином, національне законодавство містить заборону щодо усиновлювачів, які є особами однієї статі та іноземців, які не перебувають у шлюбі.

Національним законодавством України надано визначення поняття шлюбу, а саме - це союз жінки та чоловіка. При цьому, ґрунтуючись на загальних принципах усиновлення, закріплених у законодавстві України, частиною першою статті 283 Сімейного кодексу України встановлено правило, згідно з яким усиновлення іноземцем в Україні дитини, яка є громадянином України, здійснюється на загальних підставах, встановлених главою 18 Сімейного кодексу України.

Ратифікація Конвенції не вносить будь-яких змін у законодавство України з означених питань. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) була схвалена 7 травня 2008 року на 118 засіданні Комітету Міністрів Ради Європи та відкрита для підписання 27 листопада 2008 року. Конвенцію підписали 14 держав-членів Ради Європи: Бельгія, Великобританія, Вірменія, Данія, Ісландія, Королівство Нідерландів, Норвегія, Португалія, Румунія, Сербія, Фінляндія, Чорногорія, а також Іспанія, яка вже ратифікувала Конвенцію. Від імені України Конвенція підписана 28 квітня 2009 року.

Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя та є самостійним інститутом сімейного права, головним завданням якого є надання дітям-сиротам та дітям, які залишились у силу тих чи інших обставин без батьківського піклування, благополучних умов виховання в сім'ї. А міждержавне усиновлення є підставою для виникнення сімейних відносин як юридичного акту за участю іноземного громадянина.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України. К.- Правова єдність. – 2018. с.
2. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) /Конвенцію ратифіковано Законом N 3017-VI (3017-17) від 15.02.2011 із застереженням та заявою.
3. Борисової та І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 168.
4. Мироненко В. Умови здійснення усиновлення як засіб забезпечення прав дитини //Нотаріат для вас. – 2007. - № 11. – с.25-30.

***Ключко Олександр Сергійович**
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

***Науковий керівник: Голобородько**
Наталія Володимирівна,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПАТРОНАТУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Відповідно до сімейного законодавства, основним завданням патронату над дітьми є піклування про дітей-сиріт, їх догляд, створення належних умов їх навчання, виховання, духовного та фізичного розвитку, здійснення захисту їх прав та інтересів до досягнення ними повноліття. Необхідними елементами взаємовідносин щодо патронатного виховання є матеріальне забезпечення патронатним вихователем дитини житлом, одягом, харчуванням.

Патронат істотно відрізняється від інших форм прийняття дітей на виховання. Від усиновлення – говірним і тимчасовим характером; від опіки і піклування – віковими межами підопічних, порядком та способом оформлення відносин; від прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу – способом і порядком передачі дитини, а також кількістю вихованців. Особливість даної форми влаштування дітей полягає у тому, що виховання дітей в сім'ях розглядається як праця. Патронатний вихователь отримує від держави гроші на утримання дитини. На відміну від інших форм сімейного влаштування патронатне виховання є найбільш гнучкою формою. Діти передаються на строк, який є необхідним для дитини, чітко розмежована відповідальність з захисту прав дитини та

визначені обов'язки сторін. Патронатне виховання – це альтернатива усиновленню. Все ж таки патронатне виховання має бути спрямоване на збереження зв'язків дитини з його біологічними батьками, а за можливості – на з'єднання дитини з рідною сім'єю. Особливість патронату в тому, що така передача дитини здійснюється за договором про патронат, а не на підставі адміністративно-правового акта – рішення органу опіки чи піклування. Цей договір укладається між органом опіки і піклування та особою, яка дала згоду взяти дитину на виховання (патронатним вихователем). Отже, патронат над дітьми – це правовий інститут не тільки сімейного, а й права соціального забезпечення, оскільки за такої форми родинного виховання у повному розумінні цього слова здійснюється соціальне обслуговування біологічних і соціальних сиріт. На сьогоднішній день ще не існує типової форми і змісту договору про патронат. Умови утримання дітей, які забезпечуються державою, їх виховання та освіта у сім'ї патронатного вихователя повинні бути максимально наближені до аналогічних умов у типовій батьківській сім'ї, а по забезпеченню дитини – до дитячих інтернатних закладів, відповідати існуючим стандартам виховання та освіти. Патронатними вихователями не можуть бути особи, які зловживають спиртними напоями, наркотичними засобами, особи, позбавлені батьківських прав, а також особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини. Наша держава, створює умови і вимагає від патронатного вихователя сумлінної поведінки по відношенню до дитини, аби не допустити набуття діяльністю, що здійснюватиметься на підставі договору про патронат, ознак комерційної. Отже, при укладенні договору про патронат у кожному конкретному випадку повинні обумовлюватися його умови, слід враховувати вимоги, що ставляться до патронатного вихователя, чітко сформулювати предмет договору, права та обов'язки сторін, але насамперед – права та обов'язки патронатного вихователя та передбачені наслідки, за яких такий договір може бути припинений.

Література:

1. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, Ю. В. Білоусов [та ін.]; за ред. Є. О. Харитонova. – Вид. 2-ге, допов. – Х.: Одиссей, 2008. – и560 с.
2. Сімейний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. С. Я. Фурси. – К.: Вид. Фурса С. Я.: КНТ, 2008. – 1248 с.

*Кравченко Ілона Вадимівна
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

*Науковий керівник: Громчевська
Неля В'ячеславівна, Таращанський
державний технічний та економіко-
правовий коледж*

ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ В СІМЕЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Розкриття внутрішнього змісту такого інституту сімейного права як опіка, піклування та патронат, а також всі пов'язані з ним відносини та наслідки що з них випливають. В своїй роботі я намагаюсь розкрити найбільш суперечливі на мою думку моменти що складаються під час перебування дитини у відносинах пов'язаних з опікою, піклуванням. Незамінність на сучасному розвитку України, в суспільстві виникають випадки коли держава в особі її компетентних органів зобов'язана втрутитись в розв'язання проблеми щоб не допустити катастрофи в суспільстві. Завданням наукової роботи - опис процесу від початку встановлення до припинення опіки піклування. Іноді у судів постає питання про можливість встановлення опіки чи піклування над дитиною, за наявності батьків, не позбавлених батьківських прав. ч. 1. ст. 243 СК передбачено, що опіка, піклування встановлюється над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування. Визначення того, яку дитину слід вважати позбавленою батьківського піклування, міститься у ч. 1. ст. 1 Закону «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Політика будь-якої держави має бути спрямована на захист прав, свобод та законних інтересів громадян. Найменш захищеними є неповнолітні, недієздатні та обмежено дієздатні. Одним із способів захисту цих категорій осіб є встановлення опіки та піклування над ними. Саме цим викликана необхідність приділяти особливу увагу з боку уповноважених органів, установ, громадських організацій, а також окремих громадян інституту опіки та піклування.

З кожним роком число дітей які залишились без піклування батьків збільшується величезними темпами, саме тому держава повинна реагувати миттєво на цю ситуацію шляхом внесення змін до законодавства, також збільшити розмір різноманітних витрат(належних дитині пенсій, допомогу, аліментів, відшкодування у зв'язку із втратою годувальника т.д), щоб опікун міг в повній мірі виховувати підопічного та надати йому

належну освіту. Підсумовуючи сказане я хочу наголосити на тому ,що законодавець повинен враховувати при формуванні інституту опіки та піклування не тільки вимоги сьогодення, а й певною мірою передбачати настання нових відносин на ґрунті опіки та піклування дітей, шляхом запозичення міжнародного досвіду. Потрібність самого інституту опіки полягає і в тому що ще з давніх - давен суспільство в цілому співчуває і жаліє дітей сиріт та прагне всіляко допомогти їм. Інститут опіки і піклування - це комплексний інститут, а норми Сімейного Кодексу про опіку і піклування тлумачаться в поєднанні з нормами Цивільного Кодексу, що передбачають цей інститут, і з нормами адміністративного права, що встановлюють, зокрема, компетенцію органів опіки і піклування право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини, здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом. Опіка та піклування в сімейному праві - це така форма передачі дітей, які внаслідок тих чи інших обставин лишилися без батьківського піклування, іншим особам, що має на меті їх виховання, захист їх особистих і майнових прав, охорону інших інтересів. Органами опіки та піклування є державні адміністрації районів, районів міст Києва та Севастополя, виконавчі комітети міських чи районний у містах, сільських, селищних Рад народних депутатів.

Література:

1. Євко В.Ю. Охорона дітей, позбавлених батьківського піклування : історичний аспект // Право України. – 2001. – № 8. – С. 70–76.
2. Кидалова А. Обов'язки та права батьків щодо виховання та розвитку дитини : окремі проблеми // Право України. – 2004. – № 3. – С. 38–40.

*Лесніков Володимир Віталійович
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Проблема легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом перетворилася за останні декілька десятиків років в міжнародну.

Відмивання грошей вийшло за рамки окремих країн та регіонів, набувши глобального значення. Терміни «брудні гроші» і «відмивання грошей» виникли ще в 30-ті роки ХХ ст. в США. Однак, процес відмивання брудних грошей наче не має географічних кордонів та часових меж. Найсприятливішими для відмивання грошей є нові фінансові ринки в країнах із перехідною економікою. Світова спільнота визнає, що легалізація (відмивання) доходів, одержаних в результаті злочинної або іншої незаконної діяльності, стала глобальною загрозою економічній безпеці, у зв'язку з чим від держав вимагається прийняття узгоджених заходів боротьби з цією суспільно небезпечною діяльністю як на національному, так і на міжнародному рівні. Теоретичною основою дослідження стали наукові положення, які сформульовані в доктрині кримінального права та містяться у працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як: П.П. Андрушко, А.С. Беніцький, В.Т. Білоус, М.В. Бондарева, Л.К. Виноградова, А.Ф. Волобуєв, Л.М. Доля, М.Г. Іванов, О.Г. Кальмана та інших.

Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, сьогодні – це заключний етап перетворення злочинності в високоприбуткове та ефективне виробництво, в ході якого відбувається небезпечна для суспільства концентрація економічної, а слідом за нею і політичної влади. Проблема легалізації незаконно одержаних коштів досліджується багатьма науковцями, проте питанню складу цього злочину приділяється недостатньо уваги. Основною причиною цього видається складний зміст відмивання коштів, адже цей процес є дотичним до багатьох правових та економічних інститутів. Очевидно, що навіть поверхнева характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, неможлива без аналізу складу злочину, передбаченого статтею 209 КК України. Родовим об'єктом легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є врегульовані законом суспільні й економічні відносини, які забезпечують кримінально-правовий захист економічних інтересів суспільства і держави. Родовим об'єктом злочину є економіка країни як сукупність суспільних відносин, що визначають умови й порядок здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання. [1] Безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини у сфері заняття господарською діяльністю і боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом. [1] Додатковим об'єктом можуть виступати інтереси правосуддя, нормальне функціонування фінансово-кредитної системи, право власності.

Література:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – Київ : Юридична думка, 2007. – 1184с

2. Захаров В.П. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: теоретико-правовий аспект// Львівський державний університет внутрішніх справа, 2014 р. - ст. 180-186
3. Корж В. Способи легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих організованими групами, злочинними організаціями // Право України. – 2003. - №1, 156 с.

*Линник Вікторія Сергіївна
студентка економіко – правового
відділення Таращанського
державного технічного та економіко
– правового коледжу*

*Науковий керівник: Бахмат Світлана
Вікторівна, Таращанський
Державний технічний та економіко-
правовий коледж*

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА БЕЗПЕЧНІ ТА ЗДОРОВІ УМОВИ ПРАЦІ

Загальна декларація прав людини проголосила право кожного на справедливі та сприятливі умови праці, складовою частиною якого є такі умови, які відповідають вимогам безпеки та гігієни.

Право на безпечні та здорові умови праці визнано в Україні одним з конституційних прав людини і громадянина. Забезпечення цього права здійснюється за допомогою системи правових, соціально-економічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, що утворюють охорону праці.

Проаналізувавши діюче законодавство та правозастосовчу практику можна зробити висновок про наявність проблемних аспектів із захистом прав застрахованих осіб при настанні нещасного випадку чи професійного захворювання пов'язаного з виробництвом.

Актуальність теми: в умовах ринкової економіки зростають вимоги до професійної підготовки працівників, яка поряд з фаховими компетенціями передбачає вміння надійно та безпечно працювати.

Державна політика в галузі охорони праці ґрунтується на головному принципі пріоритетності життя та здоров'я працівників перед будь-якими результатами виробничої діяльності. Реалізація цієї політики передбачає виконання багатьох заходів з підвищення рівня безпеки праці, але головним серед них є формування у працівників засобами освіти мотивації щодо посилення відповідальності особи за власну та колективну безпеку під час професійної діяльності. Взагалі про охорону праці у

сучасному розумінні можна говорити лише починаючи з часів проголошення рівності людей в епоху буржуазних революцій та розвитку капіталістичних відносин у виробництві, хоча з деякими її елементами ми зустрічаємось вже в античні часи, коли Аристотель (384–322 рр. до РХ) вивчав умови праці, а Гіппократ (460–377 рр. до РХ) звернув увагу на шкідливий вплив пилу, який утворюється при видобуванні руди, на організм рудокопів та до подій сьогодення.

Сучасний стан охорони праці в Україні можна охарактеризувати як такий, що викликає серйозне занепокоєння. Створення безпечних умов праці - це невід'ємна частина соціально-економічного розвитку держави, складова державної політики, національної безпеки та державного будівництва, одна з найважливіших функцій органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій.

Об'єктом дослідження є охорона праці, як загально - правовий аспект у трудовому праві. Предметом дослідження є безпека, здоров'я усіх учасників трудових правовідносин, забезпечення охорони праці.

Література:

1. Про охорону праці : Закон України від 14.10.92 № 2694.
2. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 03.03.98 № 137.
3. Трудове право України : практикум: навч. посіб. / П.Д. Пилипенко, З.Я. Козак, Д.Р. Лещух, Т.В. Парпан; за ред. П.Д. Пилипенка. – Київ : Вид. дім “Ін Юре”, 2010. – 344 с.

*Липовенко Едуард
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН У НАШІ ДНІ

Сімейні правовідносини - це суспільні відносини, врегульовані нормами сімейного права. Яке ж коло суспільних відносин регулюється нормами сімейного права? Для відповіді на це запитання необхідно

дослідити ознаки сімейних правовідносин, а також дослідити їх елементи, до яких належать: суб'єкти, об'єкти та суб'єктивні сімейні права та суб'єктивні сімейні обов'язки.

Суб'єктами сімейних правовідносин можуть бути: по-перше, лише фізичні особи; по-друге, лише ті фізичні особи, які перебувають у шлюбі, кровному спорідненні чи відносинах усиновлення. Основу вчення про правовідносини складають праці дореволюційних вчених, зокрема теоретичні курси В. Ф. Тарановського, Г. Ф. Шершеневича, Н. М. Коркунова, праці радянських вчених — Р. Й. Халфіної, Я. М. Магазинера, Ю. К. Толстого, О. С. Йоффе. До визначення окремих видів сімейних правовідносин звертаються науковці майже всіх досліджень, присвячених вивченню конкретних сімейно-правових відносин. Однак комплексних праць, присвячених поняттю сімейних правовідносин, небагато, серед них визначними є роботи радянських вчених. Сімейні правовідносини виникають в результаті впливу сімейно-правових норм на суспільні відносини, що ними регулюються. Виникненню сімейних правовідносин передуює видання норм, які регулюють дані суспільні відносини (нормативні передумови); наділення суб'єктів правоздатністю, що дозволяє їм бути носіями прав і обов'язків, передбачених в правових нормах (правосуб'єктні передумови); наявність відповідних юридичних фактів.

У сучасному суспільстві, в тому числі українському, спостерігається висока розлучуваність, зростання позашлюбної народжуваності, збільшення числа незареєстрованих шлюбних союзів і т.д. Характерною особливістю відносин у сфері шлюбу та сім'ї в сучасному суспільстві виступає перехід від об'єктивних причин для розлучення таких як: пияцтво, подружня зрада, безпліддя, нездатність матеріально забезпечити сім'ю і т.д. до суб'єктивних наприклад, відсутність любові один до одного. Відсутність любові один до одного є однією з найбільш поширених причин для розлучення в даний час, хоча розлучення і з причин об'єктивного характеру завжди були і будуть широко поширені. Сучасний етап розвитку західного суспільства приніс другу революцію в сімейному житті, яка не лише докорінним чином змінила сім'ю і сімейні стосунки, але, на думку багатьох дослідників, поставила під сумнів саме існування сім'ї. Це зумовлене цілою низкою обставин економічного і культурного характеру. Соціологи називають серед них: Зростання економічної незалежності жінок та їх активне включення в трудову діяльність що викликає прагнення жінок до більшої самостійності, перегляду традиційної структури сімейних відносин, до змін традиційних функцій сім'ї, рівноправ'я з чоловіками у прийнятті рішень, у контролі над видатками і майном сім'ї тощо. Утворення двох центрів життя — праці і дому (раніше професійна діяльність і домашнє господарство існували в

єдності, в межах однієї сім'ї) все це сприяє виникненню різного роду конфліктів.

Література:

1. Сімейне право: Навчальний посібник для студентів юридичних вузів та факультетів / Під редакцією С. П. Індиченко. – К.:Вентурі, 2012. – 272 с.
2. Сімейне право України: Підручник / під редакцією В. С. Гопанчука. – К.: Істина, 2012. – 508 с.
3. Сімейне законодавство України: Збірник / під редакцією М. І. Камлика. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 512 с.

*Мовчан Марина Сергіївна
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР, ЯК ЗАСІБ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ

Шлюб є основою суспільства, і тому регулювання відносин подружжя є одним з пріоритетних напрямів правового регулювання в Україні. Зміни у суспільстві призводять до зміни сімейних відносин й ставлення до шлюбу в цілому. Як показує практика, зараз все частіше перед вступом у шлюб майбутнє подружжя укладає шлюбний договір. З кожним роком зростає число судових позовів, з питань розділу спільно нажитого майна. Їх було б менше при існуванні традиції складати договори про розподіл майнових прав та обов'язків. Такі договори поширені в сім'ях з великим достатком, або їх укладають громадяни, реєструючи шлюб з іноземцями. Адже укладення шлюбного договору вирішило б багато проблем. У цьому випадку розділ майна при розлученні пройшов би інтелегентно без зайвих витрат сил, а також коштів на адвокатів. Шлюбний договір можна укладати нареченим і подружжю. Якщо договір укладено нареченими, він набирає чинності лише у момент реєстрації шлюбу. Існують різні точки розу стосовно визначення самого поняття шлюбного договору. Перші спроби узагальнення поняття

шлюбного договору (контракту) були зроблені Ф.А. Блокгаузом та І.А. Ефроном більше ста років тому в енциклопедичному словнику, у якому вони відмітили, що шлюбний договір – це юридична категорія сімейного права, який означає викладену в спеціальному акті угоду, укладену до чи після вступу в шлюб, що визначає майнові та деякі немайнові відносини, які постають із шлюбного союзу, як для тих, що взяли шлюб, так і для третіх осіб, інтереси яких можуть стосуватися того чи іншого зі сторін подружжя або їх разом.

Ю. Шемшученко визначає шлюбний договір як «укладену в установленому законом порядку письмову і нотаріально посвідчену угоду осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжя щодо врегулювання майнових відносин між ними. М.В. Антокольська зазначає, основна правова мета шлюбного договору – визначення правового режиму майна подружжя та інших майнових взаємовідносин на майбутнє. А.С. Іванов визначає мету шлюбного договору так: «Змінити законний режим майна подружжя для максимального пристосування цього режиму до потреб подружжя. У результаті зміни законного режиму виникає режим договірний, який дещо інакше визначає майнові права та обов'язки подружжя». А. В. Дзера та Т. А. Ариванюк вважали, що в шлюбному договорі можна передбачати як майнові, так і немайнові права та обов'язки подружжя. Деякий час такої парадигми дотримувались інші науковці, зокрема І. В. Жилінкова та О. Явор. Ю. С. Червоний також підтримував думку про можливість включення до складу шлюбного договору як майнових, так і немайнових прав та обов'язків. З цього приводу він зазначав, що включення особистих немайнових прав та обов'язків подружжя до змісту шлюбного договору можливо, але тільки за умови закріплення в цьому договорі санкцій за їх невиконання.

Отже, потрібно зазначити, що шлюбний договір – це важливий регулятор шлюбного життя подружжя. І на сьогоднішній день законодавство щодо цього питання не є досконалим, але законодавець виокремлює шлюбний договір як важливий інститут сімейного права, що дає надію на подальше вдосконалення законодавства стосовно шлюбного договору.

Література:

1. Дорошенко Л.М., Бистра А.О. Деякі аспекти укладання шлюбного договору – 2013 – №4
2. Дякович М.М. Сімейне право : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / М.М. Дякович. – К. : Правова єдність, 2009. – 512 с.

*Радкевич І.Т.
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТА ТА СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НАРУГИ НАД ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ

Стратегічний курс нашої держави на членство у ЄС та відповідно економічні й політично-правові реформи, спрямовані на забезпечення верховенства права та впровадження європейських стандартів у всі сфери суспільного життя, реалізуються повільно й непослідовно. [1] Невід'ємною належністю кожної держави є державний герб, прапор і гімн, які уособлюють символи її суверенітету. Державні символи представляють державу, ідентифікують її з-поміж інших країн, у них закладено глибокий зміст, пов'язаний з історією та сучасністю держави, ментальністю її народу, в них символічно відображено національну ідею. Кожен із цих символів виступає і використовується дипломатичними представництвами в суворо визначених випадках відповідно до загальноприйнятих протокольних норм і традицій країни перебування. Будь-яка неповага, виявлена щодо них, розглядається як свідомо ганебна дія, спрямована на адресу цієї держави, що суперечить міжнародному праву. Суб'єкт злочину - будь-яка осудна особа, якій виповнилося шістнадцять років. Особи віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності лише у разі публічної наруги над державними символами України чи офіційно встановленим або піднятим прапором чи гербом іноземної держави, якщо такі дії вчинені шляхом їх умисного знищення чи пошкодження загально - небезпечним способом або при настанні тяжких наслідків (ч. 2 ст. 194 КК). [2]

Окремі питання кримінальної відповідальності за наругу над державними символами знайшли відображення у працях Н.О. Гуторової, С.Ф. Денисова, О.О. Кашкарова, М.Й. Коржанського, В.В. Кузнецова, В.О. Навроцького, В.В. Налуцишина, О.М. Омельчука, М.І. Хавронюка, С.С. Яценка та ін. Міжнародно-правові аспекти відповідальності за такі дії досліджували М.А. Баймуратов, В.А. Василенко, Р.А. Каламкарян, Ю.М. Колосов, І.І. Лукашук, Г.І. Тункін, Н.А. Ушаков, Р.Л. Хачатуров та інші вчені. Найчисленніша група джерел із цієї проблематики представлена публікаціями, в яких висвітлено прикладні аспекти сучасної протокольної практики як форми офіційної комунікації у сфері міжнародних відносин. З

суб'єктивної сторони злочин характеризується прямим умислом. Тобто це коли суб'єкт злочину усвідомлював суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачав настання суспільно-небезпечних наслідків і бажав їх настання. Особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, розуміє, що вони порушують порядок використання державних символів України або іноземної держави, принижують їх авторитет, і бажає вчинити саме такі дії. Мотиви і мета не є обов'язковими ознаками, отже, на кваліфікацію не впливають. Мотиви вчинення наруги над державними символами можуть бути різними і мають значення для правильної кваліфікації цього злочину. [2]. Якщо при вчиненні наруги над державними символами хуліганський мотив (малозначний привід, бажання побешкетувати) був домінуючим або єдиним, то такі дії слід кваліфікувати тільки за ст.296 КК України. У разі, коли наруга над державними символами вчинена не з хуліганських спонукань, а з будь-яких інших мотивів, і додатково не супроводжувалась ознаками грубого порушення громадського порядку, дії винного слід кваліфікувати тільки за ст.338 КК України.

Література:

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, – К. : Дакор, 2008. – 1428 с.
2. В.І. Напиральська «Проблемні питання кваліфікації злочинів за ст. 338 Кримінального кодексу України» - Електронний ресурс- режим доступу - <http://pravoznaves.com.ua/period/article/11452/%C2>

*Скрипченко Дмитро Олександрович
студент економіко – правового
відділення Таращанського
державного технічного та економіко
– правового коледжу*

*Науковий керівник: Бахмат Світлана
Вікторівна, Таращанський
Державний технічний та економіко-
правовий коледж*

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Необхідною передумовою забезпечення сталого економічного розвитку та утвердження громадянського миру в суспільстві є соціальне партнерство. Його становлення і розвиток є одним з важливих напрямків державної політики, поліпшення трудового потенціалу держави та

соціально – економічних відносин. З цією метою на різних державних рівнях приймаються програмні документи складовою частиною яких є заходи розвитку соціального партнерства в Україні.

Світовий досвід переконливо доводить, що проблеми економіки і суспільного життя, в тому числі у сфері застосування найманої праці, вирішуються оптимально, якщо реалізується орієнтація не на конфронтацію, а на досягнення соціальної злагоди, узгодження інтересів різних суспільних груп. Стрижнем соціального партнерства є принцип співробітництва між роботодавцями і найманими працівниками, який реалізується у формах проведення переговорів, укладення колективних договорів та колективних угод, узгодженням проектів нормативно – правових актів, консультацій при прийнятті рішень соціальними партнерами на всіх рівнях. Система соціального партнерства почала складатися в Україні на початку 90 –х років, у складних умовах переходу економіки від жорсткої командно – планової системи до господарювання на ринкових засадах. На сучасному етапі становлення системи соціального партнерства, коли одна з його сторін – підприємці – ще не сформувалися, саме державі, яка переважно виступає в ролі роботодавця, та профспілкам належить провідна роль. Актуальність даної теми полягає в тому, що: соціальне партнерство як поняття і аспект практичної, соціальної політики виходить за рамки проблематики трудового права і повинно стати предметом спеціального розгляду. Але дана позиція, можливо, помилковою на користь наведеного свідчить історичний розвиток соціального партнерства в соціально – трудових відносинах не тільки в Україні, а й у країнах з відносно соціальною стабільністю, які не виключають розбіжностей і конфліктів у сфері ринку праці: насамперед, вважаю, що соціальне партнерство в соціально – трудових відносинах – це інститут трудового права проблема як його теорії, так і практики. 2. Сучасний період характеризується загостренням розбіжностей між роботодавцем і працівником. Перший зацікавлений як у поліпшенні якісних і кількісних показників праці. За таких обставин важливою умовою цивілізованого вирішення цих протиріч може бути договірний метод у регулюванні окремих трудових правовідносин при збереженні державного регулювання основних гарантій для працівників. Проблематика соціального партнерства полягає в наступному, що – це інститут соціально – трудових правовідносин, чи взагалі інститут трудового права, чи дане партнерство виходить за рамки даної галузі права. Констатуватиму, що дане партнерство тісно пов'язане з трудовим правом, так як результатом його є укладення угод різного рівня, а наступним кроком укладення конкретних колективних договорів. Необхідність дослідження теми досить не складна – досягнення соціального балансу між найманими працівниками, власниками

(роботодавцями) і державою. Соціальне партнерство є принципом розвитку соціально – трудових відносин інституту трудового права, який заслуговує на подальше теоретичне і правове розроблення наступне його вдосконалення. Таким чином, можна вважати, що під соціально – трудовими відносинами слід розуміти суспільні відносини, які виникають між сторонами трудового договору (контракту), колективного договору та угод на регіональному, галузевому, національному рівнях щодо застосування праці, її організації, соціально – побутових умов, забезпечення зайнятості, рівня життя, економічного та соціального розвитку регіонів й інших соціальних питань

Література:

1. Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.93 № 335

*Чемерис Тетяна Костянтинівна
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

ЗАХИСТ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ, ЯК ОДИН З НАЙГОЛОВНІШИХ ІНСТИТУТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

У сучасний період розвитку українського суспільства виникла необхідність у формуванні правового механізму, який би забезпечував ефективне регулювання існуючих у ньому відносин відповідно до вимог соціального прогресу, основою якого є гармонійний розвиток особи із системою її суб'єктивних прав та інтересів. Відповідно до ст. 3 Конституції України вперше в історії розвитку нашої держави гідність і честь людини, як і її життя, здоров'я, недоторканність і безпека, визнано найвищими соціальними цінностями. У новому Цивільному кодексі України права на ці цінності особи визначаються як такі, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Крім того, на розвиток положень ст. 28 Конституції України про повагу до гідності кожного в статті 297 ЦК України також закріплюється право на повагу до гідності та честі. Усе це

разом, а також ряд інших положень з позначеної проблематики викликають необхідність розроблення механізму забезпечення й реалізації цих прав, а отже, нового наукового осмислення. Захист честі, гідності і ділової репутації - право громадянина та організації вимагати через суд спростування відомостей, які не відповідають дійсності або викладені неправдиво, принижують їхню честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди їхнім інтересам, якщо той, хто поширив такі відомості, не доведе, що вони відповідають дійсності. Поширенням неправдивих відомостей визнається опублікування їх в пресі або сповіщення їх в іншій, у тому числі усній, формі невизначеному колу осіб, кільком особам або навіть одній особі. Сповіщення цих відомостей безпосередньо особі, якій вони стосуються, виключає можливість застосування такого способу захисту. Останнім часом в Україні, як і в інших країнах Європи, відчутно актуалізується право людини на захист її честі й гідності та на компенсацію моральної шкоди, заподіяної внаслідок порушення будь-яких її прав. У цьому, як видається, не випадковому процесі знаходить прояв закономірна тенденція зростання самоцінності кожної людини. А стан і рівень реалізації цієї тенденції у тій чи іншій державі можуть слугувати хіба що не вирішальним критерієм суспільного прогресу, найбільш переконливим показником «людиноцентристської» орієнтації відповідної країни. Відображення зазначеної тенденції можна спостерігати як на міжнародному, так і на національному рівнях правового регулювання. Ділова репутація – одне з нематеріальних благ. Представляє собою оцінку професійних якостей конкретної особи. Ділова репутація може бути притаманна кожному громадянину, в тому числі й тому, що займається підприємницькою діяльністю, а також будь-яка юридична особа: комерційна і некомерційна організація, державні і муніципальні підприємства, заклади та ін. Повага та захист честі і гідності людини означає, по-перше, недопустимість дій, що принижують честь і гідність людини (образ, погрози, насильства тощо); по-друге, недопустимість збирання, використання, зберігання та розголошення хибної, брудної, принижуючої честь, гідність чи ділову репутацію людини недостовірної інформації; по-третє, з повагою відноситись до людини взагалі, до її індивідуального образу, поглядів, переконань, духовного життя, віри, мрій; по-четверте, гарантованість судового захисту честі, гідності й ділової репутації людини та відшкодування моральної шкоди, завданої приниженням честі й гідності людини.

Література:

1. Захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: тематична добірка //Юридичний Вісник України. - 2009. - № 14. - С. 1-32

*Чуприк Надія Василівна
викладач Таращанського державного
технічного та економіко-правового
коледжу*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ

Міжнародне право має особливу юридичну природу та соціальну сутність. Воно виражає існуюче протиріччя між прагненнями міжнародного співтовариства загалом і бажанням окремих держав зміцнити свій суверенітет. Головною метою та завданням міжнародного права є урегулювання необхідної взаємозалежності держав без порушення їх незалежності. Внаслідок розпаду СРСР Україна стала незалежною державою. Основні цілі, пріоритети і напрями зовнішньої політики України сформульовані в «Декларації про державний суверенітет України» (1990р.). Україна будує відносини з іншими державами на засадах рівноправності, суверенної рівності, визнання територіальної цілісності та непорушності історичних кордонів. Україна поступово стає впливовою європейською та світовою державою. Дедалі більше перетворюється на активного суб'єкта міжнародних відносин, який має свої національні інтереси. Прогресивний розвиток України, чітко визначений курс на Європейський Союз і співробітництво з НАТО, спонукали Росію до активних дій проти України-держави. Росія постійно порушує правила і принципи міжнародного права. Тільки за останні роки: окупація українського Криму, порушення кордону України, зневага Угоди між Україною та Росією стосовно користування Чорним та Азовським морями. Міжнародне право має не тільки юридичну природу, а й соціальні морально-етичні корені, основними показниками яких є такі моральні цінності як честь і гідність. За допомогою їх визначається моральність не тільки окремої людини, а й суспільства. Поняття «честь» відображає один із напрямків розвитку моральної свідомості суспільства, що є невід'ємною складовою більш загального, ніж одиничне існування, соціального цілого. Історично поняття «честь» складається як надіндивідуальне утворення. Соромно бути боягузом, соромно не шанувати предків, не личить своєю поведінкою соромити рід тощо. Дотримання правил поведінки, що утверджують честь роду, - неухильна вимога. Відомий феномен культури середньовіччя - дотримання лицарської честі – тримається на чітко окреслених дозволах і заборонах. За часів Середньовіччя остаточно склався образ Рицаря як взірця. Сформувався «рицарський кодекс честі», що уособлював ряд неодмінних – відповідно до цінностей епохи – чеснот. Загалом рицар мав бути

хоробрим воїном, вірно служити сеньйору, захищати слабких і скривджених, боротися за християнську віру, виявляти щедрість, з повагою ставитись до переможеного супротивника. Навіть в період занепаду лицарства Західна Європа продовжувала жити його духом. Росія не пройшла епоху лицарства, не сформувала культуру поваги до іншого як рівного собі. У Франції слугою міг бути тільки представник бідних верств населення, бо на нього можна прикрикнути, покарати. Людину знатного роду – не можна, бо в нього є шпага і за образу він може визвати на дуель навіть самого короля. Росія - нащадок Золотої Орди, де є хан і його підлеглі. Ними він розпоряджається за власною волею, незалежно від того чи бідна це людина чи багата і якого вона походження. Або ти служиш ханові, або ти ворог. Або ти визнаєш панування і вищу владу хана, або ти маєш загинути. На цих же принципах існував Радянський Союз та фашистська Германия. В якій ще розвинутій демократичній країні до військовополонених відносяться як до звичайних злочинців? Порухення норм міжнародного права для Росії – це, на жаль, норма, яка сформувалась в процесі її історично-культурного суспільного розвитку. Чи є міжнародне право саме «правом» з огляду на проблему ефективності застосування його норм, враховуючи відсутність примусу у випадках порушення норм міжнародного права?

Література:

1.Алексеев Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985-1999 рр. -К., 2000.

*Шило Владислава Олександрівна
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

ПІДСТАВИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ХВОРОБОЮ

Сучасний стан науки кримінального права не дає нам точної відповіді на всі запитання слідчого, працівників установ виконання

покарань та судді під час розслідування та слухання кримінальних справ, коли у якості підсудного виступає особа, яка захворіла на психічну чи іншу тяжку хворобу, що виключає можливість відбувати покарання загальним способом. Постає питання як покарати дану особу за вчинений злочин так, щоб не було осуду потерпілого та суспільства загалом. Об'єктом дослідження є звільнення від відбування покарання за хворобою як один із заходів кримінально-правового впливу на засуджених. Дослідженням теми звільнення від кримінального покарання займалися різні вчені та науковці, а саме: А. А. Музика, А.Н. Костенко, В.А. Ломако, В.В. Антипов, В.В. Скибицький, В.І. Тютюгін, В.Т. Маляренко, І.О. Зінченко.

Призначення судом у вирок особі, винній у вчиненні злочину, певного покарання і його відбування засудженим, є основною формою реалізації кримінальної відповідальності, закономірним підсумком існування кримінально-правових відносин. У статті 84 кримінального кодексу наведено чотири самостійні види звільнення від відбування покарання за хворобою, ознаки яких є до певної міри відмінними. [1, с. 31]. Перший вид – відмова держави від подальшого виконання покарання щодо особи, яка під час його відбування захворіла на психічну хворобу(ч. 1 ст. 84ККУ) [2, с. 31]. Другий вид – відмова держави від подальшого виконання покарання щодо особи, яка під час його відбування захворіла на тяжку хворобу (крім психічної) ч. 2 ст. 84 ККУ [1, с. 31]. Третій вид – відмова держави від виконання призначеного особі покарання, якщо така особа після вчинення злочину захворіла на тяжку хворобу (крім психічної), що передбачено у ч. 2 ст. 84 ККУ [2, с. 31]. Четвертий вид – відмова держави від подальшого виконання покарання щодо військовослужбовця, який визнаний непридатний до військової служби за станом здоров'я. Передумовою першого виду звільнення від відбування покарання за хворобою є реальне відбування особою будь-якого покарання, призначеного їй судом. Передумовою другого виду звільнення від відбування покарання за хворобою є реальне відбування особою призначеного їй судом покарання, подальшому його відбуванню перешкоджає певне тяжке захворювання. Не створює передумови цього виду звільнення від покарання відбування особою таких покарань, як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, позбавлення військового чи спеціального звання, рангу, чину чи кваліфікаційного класу, оскільки жодне захворювання не може перешкодити їх відбуванню. Передумовою третього звільнення від відбування покарання за хворобою є засудження особи із призначенням їй такого покарання, відбуванню якого перешкоджатиме наявне у такої особи тяжке захворювання. Передумови другого та третього видів звільнення в цілому схожі між собою. Відмінність їх полягає тільки у

тому, що при другому виді звільнення від відбування покарання таке покарання вже відбувається особою, а при третьому – воно тільки призначене судом і ще не відбувається. Передумовою четвертого виду звільнення від відбування покарання за хворобою є реальне відбування засудженою особою основного покарання у виді військового обмеження для військовослужбовців, арешту (який відбувається на гауптвахті) або тримання у дисциплінарному батальйоні.

Література:

1. Кримінальне право України: Підручник / М.І. Мельник. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 680 с.
2. Кримінальне право України: загальна частина: підручник/ В.В. Сташис, В.Я. Тацій. – Х. Право, 2010 р. – 356 с.

*Шиманська Анастасія
економіко-правове відділення,
спеціальність «Право»,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

*Науковий керівник: Голобородько
Наталія Володимирівна,
Таращанський державний технічний
та економіко-правовий коледж*

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ (СТ. 150 КК УКРАЇНИ)

Соціальна політика будь-якої правової держави повинна бути зосереджена на створенні гідних умов життя та високого рівня добробуту не лише власних громадян, а й прийдешніх поколінь. Проголосивши, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України), держава зобов'язалася всіма доступними засобами та можливостями захищати особу, особливо дитину. [1] Статтями 51–52 Конституції України передбачено державний захист дитинства, рівність дітей у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним, та зазначено, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом. Правову основу захисту дітей від протиправних посягань складає вітчизняне та міжнародне законодавство. Згідно з положеннями

Декларації прав дитини від 20 листопада 1959 року та Конвенції «Про права дитини» від 20 листопада 1989 року, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН, дитина унаслідок фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони й піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження. Питаннями кримінальної відповідальності за експлуатацію дітей у вітчизняному законодавстві значною мірою займалися такі науковці, як: М.І. Бажанов, В.І. Борисов, Т.В. Варфоломеева, М.Й. Коржанський, В.О. Корнієнко, І.Г. Поплавський, С.І. Селецький, О.С. Сотула, Є.Л. Стрельцов, С.Д. Шапченко, О.П. Шем'яков, М.І. Хавронюк та І.В. Хохлова. Окремі аспекти складу злочину, передбаченого ст. 150 КК України, було розглянуто в публікаціях М.О. Колесник та А.М. Орлеана, Долянської І.М.

Ставлення особи до основного складу злочину характеризується прямим умислом. В той час, як до кваліфікованого – різними формами вини. Прямий умисел має місце: при залученні дитини до праці, у разі використання праці дитини на шкідливому виробництві, ставленні винної особи до віку дитини, яка залучена до експлуатації. При цьому винний усвідомлює, що експлуатує осіб, щодо праці яких існує заборона чи певні обмеження і бажає використовувати їх працю, маючи на меті отримати прибуток за рахунок такого виду діяльності.[2]Обов'язковою умовою поставлення особи у вину вчинення діяння є усвідомлення нею неповнолітнього віку потерпілого, праця якого використовується. Непрямий умисел може мати місце у разі заподіяння істотної шкоди освітньому рівню дитини. Необережність у виді злочинної самовпевненості або злочинної недбалості має місце у разі заподіяння дитині істотної шкоди для її здоров'я, фізичного розвитку. [1] В основі вчинення винною особою експлуатації дітей лежить корисливий мотив. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину експлуатації дітей, яка зазначена у диспозиції ч. 1 ст. 150 КК України є мета, що полягає в прагненні отримати прибуток від праці потерпілих. [3] Вчинення злочину за ознаками суб'єктивної сторони кваліфікується за наявності вини у формі прямого умислу. [2]

Література:

1. Долянська І.М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину): дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Долянська І.М.— К., 2008.— 228 с.
2. Калмиков Д.О. Експлуатація дітей. Тернистий шлях боротьби / Д.О. Калмиков // Дзеркало тижня. Україна. – 2011. – 24 вересня. – 6 с.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче
право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура
та адвокатура**

*Алексащенко Віталій Олександрович
Полтавський Науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ
України*

**РОЗВИТОК НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА
ОЗНАКАМИ ЗОВНІШНОСТІ**

На сьогоднішній день, в еру технологій, системи розпізнавання обличчя відіграють дуже важливу роль в криміналістиці для ідентифікації та затримання злочинця. Смартфони та інші мобільні пристрої, оснащені програмним забезпеченням розпізнавання осіб, вже можуть ідентифікувати людей в ідеальних умовах, наприклад, маючи фотографію в хорошій якості в базі даних. Проте створити такі умови дуже важко. Хочемо зазначити, що обличчя людей змінюються з часом, і надягання сонцезахисних окулярів або відрощування бороди можуть стати на перепоні технологіям. На сьогоднішній день у розпорядженні деяких компаній, які спеціалізуються на технологіях комп'ютерного розпізнавання обличчя, такі елементи зовнішності як вуса, борода, зміна зачіски, практично не знижують точність впізнання. А ось різні ракурси, десятки років різниці у фотографіях однієї і тієї ж людини можуть суттєво вплинути на частку точних відповідей. Також в точності розпізнавання велику роль відіграє штучний інтелект з його навчальною вибіркою: коли компанія NTechLab протестувала свій алгоритм на обличчях азіатської зовнішності, з'ясувалося, що початкові версії алгоритму з ними працюють гірше, ніж з європейськими. Довелося міняти налаштування нейронної мережі, і нова версія з азіатськими особами працює навіть трохи точніше, ніж з європейськими. Також варто зазначити, що розпізнавання осіб не завжди працює коректно, тому вже було чимало повідомлень про успішні зломи систем. Для злому деяких систем досить роздрукувати зображення особи або ж виготовити 3D копію обличчя і програма сприйме його як справжню людину. Одна з компаній, що спеціалізується на технології розпізнавання осіб (NTechLab) працює над технологією (LifeDetection), яка дозволяє визначити, чи жива особа перед камерою. Для цього достатньо попросити її посміхнутися, сказати фразу або тричі моргнути. Зламати таку систему, наприклад, надрукованою фотографією або маскою вже неможливо.

У компанії Animetrics, яка так само спеціалізується на розпізнаванні обличчя, інший варіант до підходу проблеми розпізнавання та ідентифікації зображень обличчя осіб з невдалими ракурсами і освітленням. Компанія розробила програмне забезпечення, яке перетворює 2D-зображення в імітовані 3D-моделі особи людини приблизно за секунду, і користувачі програмного забезпечення можуть змінювати положення або вираз обличчя підозрюваного. Отримане зображення можна проаналізувати усіма алгоритмами розпізнавання осіб. Дана технологія в перспективі здатна розширити застосування ідентифікації осіб в криміналістиці і дати можливість ідентифікувати фотографії як хорошої якості в практично ідеальних умовах, так і фотографії осіб підозрюваних, ракурси яких до певних часів не давали можливості ідентифікувати їх по обличчю, або якщо зловмисник намагався приховати свою зовнішність під окулярами або за допомогою волосся. Навіть з урахуванням всіх недоліків тих чи інших алгоритмів розпізнавання осіб, дані технології вже сьогодні успішно впроваджуються і тестуються в багатьох країнах і дають свої позитивні результати.

Література:

1. Виталий Сараев. Технические достижения NTechLab. URL: <https://stimul.online/articles/kompaniya/ulybnites-vy-opoznany/>
2. 10 удивительных методов криминалистики будущего. URL: <https://hi-news.ru/research-development/10-udivitelnykh-metodov-kriminalistiki-budushhego.html>
3. Криміналістика. Навчальний посібник – К.: Кондор, 2007. – 558с.

*Дімітров Максим Костянтинович
аспірант кафедри кримінально-
правових дисциплін факультету № 6
Львівського державного університету
внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Яремко Галина
Зіновіївна, кандидат юридичних наук,
доцент, Львівський державний
університет внутрішніх справ*

ОКРЕМІ ОЗНАКИ ПОГРОЗИ ВБИВСТВОМ: ПРАВАЗАСТОСОВНИЙ АНАЛІЗ

У статті розкривається зміст ознак прояву погрози вбивством, як способу вчинення злочину передбаченого ст. 129 Кримінального кодексу України. Обґрунтовується висновок, що погроза вбивством повинна бути

реальною, вчинитися шляхом активних дій, які полягають у вираженні та доведенні до адресата інформації про намір вчинити відповідні діяння.

Досліджено проблемні питання, що зустрічаються у судовій практиці.

Ключові слова: покарання, погроза вбивством, склад злочину, кримінальна відповідальність.

Постановка проблеми.

У науці кримінального права поняття ознак погрози є неоднозначними, оскільки вона може виступати як способом вчинення злочину (наприклад, ч. 2 ст. 147, ч. 2, 3 ст. 149, ч. 2 ст. 150-1 КК України та ін.), так і передбачатись самостійним складом злочину (наприклад, ст. 129, ст. 195, ст. 345, ст. 377 КК України). За таких умов при кваліфікації злочинів по-різному визначають характер та зміст погрози.

У повсякденному житті нам загрожують різні види небезпеки. Однією із таких небезпек виступає, як погроза вбивством - намір завдати, як психологічну так і фізичну шкоду особі.

Відповідно до ст.3 Загальної декларації прав людини кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність [1]. Згідно з положеннями ст.6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [2] та ст.2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право на життя є невід'ємним правом людини, яке охороняється законом [3]. Зазначені положення міжнародних правових стандартів мають універсальний характер і відображені в Конституції. Зокрема, у ст.3 Конституції закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [4].

Відповідно до ст.27 Конституції кожна людина має невід'ємне право на життя, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя, а обов'язок держави - захищати життя людини. Формою державного захисту життя та особистої недоторканності людини є встановлення кримінальної відповідальності за злочини проти життя і здоров'я [4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми погрози досліджували ряд науковців, зокрема, І.В. Самощенко „Відповідальність за погрозу в кримінальному праві України (поняття, види, спірні проблеми)” (1997 р.) та О.Л. Гуртовенко „Психічне насильство у кримінальному праві України” (2008 р.). Дослідження окремих аспектів кримінальної відповідальності за погрозу вбивством здійснювали П.П. Андрушко, Р.Ш. Бабанли, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.М. Бурдін, Б.М. Головкін, І.І. Давидович, О.М. Джужа, В.П. Ємельянов, М.Й. Коржанський, В.В. Кудрявцев, В.М. Куц, Н.В. Маслак, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, В.І. Осадчий, Л.А. Остапенко, В.В. Сташис, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, М.І. Хавронюк, О.М. Храмцов, А.В. Шевчук, Є.В. Фесенко, С.С. Яценко та ін.

Зарубіжна наука кримінального права у даній тематиці представлена роботами: Х.Х. Абсатарова, А.А. Крашеніннікова, О.І. Коростильова, П.М. Левіна, С.Х. Мазукова, М.А. Овчіннікова, М.В. Хабарової та ін.

Цілі статті. Основними завданнями статті виступають:

- встановлення окремих ознак погрози вбивством у системі кримінально -

- правових норм та вироблення пропозицій щодо вдосконалення Кримінального кодексу України в частині відповідальності за погрозу вбивством;

- визначення сутності ознак погрози вбивством як кримінально караного

- діяння;

- проведення правозастосовуючого аналізу при вирішенні проблемних

- питань кваліфікації погрози вбивством за чинним Кримінальним кодексом України з наведенням прикладів з судової практики;

- вивчення та узагальнення особливості суспільної небезпечності погрози

- вбивством;

- здійснення кримінально-правового аналізу об'єктивних і суб'єктивних

- ознак погрози вбивством.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній час особливої уваги потребує аналіз злочинів проти найцінніших людських благ – життя та здоров'я, оскільки в кримінально – правовому аспекті ці посягання визнаються одними з найнебезпечніших у світі. Злочини проти життя та здоров'я особи – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на життя й здоров'я особи, руйнують і спотворюють ці найцінніші блага, а також наражають на небезпеку заподіяння їм шкоди.

Стаття 129 КК України кваліфікує погрозу вбивством як злочин проти життя і здоров'я особи.

Погроза вбивством є найнебезпечнішим видом психічного насильства. За допомогою психічної дії суб'єкт насильства прагне направити волю своєї жертви на виконання або невиконання потрібних йому дій. При цьому можливі і побічні наслідки психічного насильства – виникнення стресового стану, отримання психічної травми або навіть тимчасове психічне захворювання. Хоча хворобливі відчуття перенесеного страху зберігаються в пам'яті тривалий час, з цього не виходить, що страх обов'язково та у всіх випадках спричиняє собою психічну травму, що і повинно бути юридичним фактом визнання психічного насильства реальним. Разом із тим відсутність психічної травми теж не може служити підставою для невизнання факту психічного насильства.

Погроза може бути словесною, усною (віч-на-віч), письмовою (листом, телеграмою), виражатися у формі жестів, демонстрації зброї,

тобто різними діями, які переконливо вказують на намір винного, а також може бути передана через третіх осіб. Погрожуючи особі, винний викликає у неї почуття тривоги, неспокою, порушується її звичний спосіб життя. Зовсім неважко уявити собі внутрішній стан тієї особи, до відома якої донесли інформацію про чітко визначений намір іншої людини щодо позбавлення її або її близьких родичів життя.

Чинний Кримінальний кодекс (далі – КК) України передбачає відповідальність за такі діяння. Так, виходячи з положень ст. 129 КК України, погроза вбивством, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози, – карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до двох років.

Те саме діяння, вчинене членом організованої групи, – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років [5].

Дана стаття передбачає відповідальність тільки за погрозу вбивством. Погроза вчинити якусь іншу шкоду під ознаки цієї статті не підпадає, зокрема погроза знищити майно, заподіяти тілесні ушкодження, наклепи тощо.

Проте виражена ззовні погроза вбивством визнається злочином лише тоді, коли були реальні підстави побоюватися її здійснення.

Як впливає із статті 129 КК України, обов'язковою ознакою складу злочину є реальність погрози вбивством, якою вона буває у всіх випадках, коли потерпілий має підстави боятися її виконання, тобто, потерпілий має сприймати її такою, що може здійснитися. Така реальність встановлюється судом у кожному окремому випадку, виходячи з конкретних обставин справи. При визначенні реальності погрози вбивством слід враховувати як суб'єктивні так і об'єктивні критерії, зокрема, з'ясування форми, характеру, місця, часу, обстановки її встановлення, особу винного, характер попередніх відносин між винним і потерпілим.

Ознаки об'єктивної сторони погрози вбивством полягають у висловленні погрози позбавленням особи життя за наявності реальних підстав побоюватися здійснення такої погрози.

Реальність погрози визначається достатністю підстав побоюватися її виконання, які в кожному випадку є різними. Для визначення реальності погрози значення має з'ясування форми, характеру, місця, часу, обстановки її висловлення, характеру попередніх стосунків між винним і потерпілим тощо. Також має значення сприйняття погрози самим потерпілим, а також і присутніми при цьому іншими особами.

Наприклад, 15.02.2017 року близько 17 год. 00 хв., у особи – 1, який перебував в стані алкогольного сп'яніння та знаходився біля квартири в м.Львові, виник словесний конфлікт з потерпілим особою – 2. Під час даного конфлікту особа – 1, маючи прямий умисел на погрозу вбивством та усвідомлюючи, що ця погроза здатна викликати в особа – 2 побоювання за своє життя, спочатку словесно погрожував останньому вбивством, а потім з метою залякування, вийняв із-за поясу штанів пневматичний

пістолет, щоб змусити особа – 2, який у цей час мав намір викликати працівників поліції, не робити цього.

Продовжуючи свої злочинні дії, особа – 1 приставив особі – 2 пістолет в область грудної клітки зліва, при цьому словесно висловлював останньому погрози вбивством, у зв'язку з чим в особа – 2 були реальні підстави побоюватися здійснення вказаної погрози. Реально побоюючись за своє життя, особа – 2 змушений був відмовитися телефонувати в поліцію, після чого особа – 1 припинив свої протиправні дії.

Таким чином, особа–1 вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ч.1 ст.129 КК України.

Вироком Личаківського районного суду м.Львова у справі № 463/1368/17 від 27.03.2017 р. особу–1 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.129 КК України та призначено йому покарання у виді арешту строком на 1 (один) місяць [6].

Погроза, як зовнішній фактор небезпеки впливає на конкретного суб'єкта процесу і тим самим визначає його особливий психологічний стан. З погрозою пов'язане побоювання – почуття тривоги, хвилювання, викликане чеканням чого-небудь неприємного, небажаного[7, 804].

Наприклад, вироком Іллінецького районного суду Вінницької області від 16.06.2014 року Д. визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 129 КК. Зокрема, підсудний Д. під час сварки зі своїм братом, потерпілим Д. С., будучи у стані алкогольного сп'яніння, погрожував останньому позбавити його життя, тримаючи в руках працюючу бензинову пилу для різання дерев, стоячи при цьому впритул до потерпілого. Вербальна погроза, висловлена за таких обставин, була сприйнята потерпілим як реальна.

На підставі цього суд обґрунтовано дійшов висновку, що у потерпілого були реальні підстави побоюватись здійснення погрози [8].

Погроза може бути не лише висловлена вербально, але й полягати у вчиненні певних дій, значення яких спрямоване на виклик у потерпілого переконання в намірі позбавити його життя. Зокрема, К, на ґрунті тривалих неприязних стосунків із потерпілою – своєю матір'ю, взяла пневматичний пістолет та на відстані 2 м направила його в голову потерпілої. Діючи у такий спосіб, підсудна довела погрозу до відома потерпілої, чим викликала в неї почуття страху і тривоги, переконала у реальності здійснення погрози. Оскільки, підсудна тривалий час хворіє на параноїдну шизофренію, безперервний тип зниженої емоційно – вольової активності, ухвалою Компаніївського районного суду Кіровоградської області від 07.02.2014 року до К. як до неосудної особи застосовано примусові заходи медичного характеру[9].

Погроза вбивством незалежно від способу її вираження повинна мати чітко визначений характер. Це означає, що той, хто погрожує, має точно окреслити шкоду, заподіянням якої він залякує. Так в більшості випадків при словесних погрозах найчастіше вживаються такі слова та словосполучення, як „уб'ю”, „заріжу”, „зарубаю” тощо, тобто слова, які

мають тільки пряме значення.

Дії такого характеру часто супроводжуються демонстрацією або частковим застосуванням будь-яких знарядь та засобів ножа, вогнепальної або травматичної зброї, легкозаймистих речовин або хімічних сумішей, сокири; інших предметів чи речей, якими можна завдати тілесні ушкодження, а також фізичним насильством.

Щодо вибору способу, місця, часу та обстановки вчинення погрози вбивством впливає, що будь-яка системність при її вчиненні відсутня – місце і час залежать лише від випадкового їх вибору винним (приватний будинок, квартира або інше приміщення, вулиця або інше відкрите місце), а спосіб – від попередніх зв'язків винного й потерпілого та наявності знарядь і засобів; погроза вбивством вчинялася шляхом усного вираження, а також через засоби зв'язку або засоби масової інформації, часткове застосування яких і свідчить про певний спосіб вчинення погрози вбивством. Найчастіше такого роду злочин вчиняється о світлій порі доби і рідше – о темній порі. Обстановка будь-якої вчиненої погрози вбивством характеризується панічними настроями та відчуттям безвихідності ситуації, що виникає між винним та потерпілим.

Суб'єктом погрози вбивством є фізична осудна особа, яка на момент вчинення злочину досягла 16-и років.

На особливу увагу заслуговує той факт, що більшість злочинів за погрозу вбивством вчиняється особами у стані алкогольного сп'яніння; безробітними, безпритульними. За віковою категорією в більшості це особи віком від 30–и до 50–и років. В багатьох злочинах суб'єктивна сторона потребує встановлення мотиву і мети, що є факультативними, тобто не завжди обов'язковими ознаками.

Мотив і мета — це факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Вони не тільки дають можливість правильно зрозуміти психічний стан особи в момент вчинення злочину, виявити причини протиправної поведінки, але й точно визначити форму вини і ступінь суспільної небезпеки особи, і врешті-решт дати правильну кримінально-правову оцінку вчиненому.

Будь-яка вольова поведінка людини, у тому числі і злочинна, виходить, із визначених мотивів і направляється на досягнення певної мети. Між мотивом і метою існує певний внутрішній зв'язок. Як тільки з'являється мотив вчинення злочину, то зразу ж виникає і відповідна мета.

З практичної точки зору можна виділити мотиви, які найчастіше зустрічаються в житті, зокрема, це особисті неприязні стосунки; помста, ревності; хуліганські мотиви; корисливі мотиви тощо.

Мета погрози вбивством може мати різну спрямованість, але завжди кінцева мета особи, яка її вчиняє, буде пов'язана із прагненням порушити психічну рівновагу потерпілого, з тим, щоб підпорядкувати собі його волю. Мета залякування характерна для кожної об'єктивованої (вираженої зовні) погрози вбивством. Завдання слідчих та судових органів полягає в тому, щоб встановити початкову мету – залякування потерпілого, оскільки

її відсутність виключає склад злочину, передбачений ст. 129 КК України. Похідна мета у конкретному випадку має свої особливості та впливає з аналізу обставин вчиненого злочину.

Як показує судова практика прийняття рішень у справах, порушених за ознаками злочину, відповідальність за який передбачена ст. 129 КК України, суди призначають особі, визнаною винною у вчиненні погрози вбивством, обмеження волі на строк один чи два роки, проте застосовують положення ст. 75 КК України та звільняють осіб від відбування покарання з випробувальним строком.

Наприклад, досудовим розслідуванням встановлено, що особа - 1, 03.06.2017 р. близько 03 годин 40 хвилин, знаходячись в м. Жовква, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, будучи агресивно налаштованим, тримаючи в руках заздалегідь заготовлений ніж, намагався увійти у приміщення ПП «Українська національна лотерея», при цьому, використовуючи нецензурну лайку та розмахуючи ножом, почав висловлювати погрози вбивством в сторону працівників вказаного закладу з метою безперешкодного входу в середину приміщення. Внаслідок протиправних дій особи - 1 потерпілий особа - 3, переживаючи за своє життя і здоров'я, сприймаючи погрозу вбивством зі сторони особи - 1 як реальну, враховуючи її агресивний стан та наявність в руках останнього ножа, закрився в середині приміщення ПП "Українська національна лотерея". Однак, особа - 1 на вказаному не зупинився та, продовжуючи втілювати свій злочинний умисел, з метою залякування потерпілого почав наносити наскрізні удари ножом кухонного призначення по зовнішній поверхні вхідних металопластикових дверей даного приміщення, що супроводжувалося погрозою вбивства потерпілого особи - 3, яку останній сприйняв реально.

Таким чином, своїми умисними діями особа - 1 вчинив погрозу вбивством, тобто кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 129 КК України. Вироком Жовківського районного суду Львівської області у справі № 444/1534/17 обвинуваченого визнано винним у вчиненні злочину передбаченого ч. 1 ст. 129 КК України і засуджено до одного року обмеження волі та призначено покарання у виді обмеження волі з випробуванням встановивши іспитовий строк один рік на підставі ст. 75 КК України [10].

Практика розгляду кримінальних проваджень про злочини, передбачені ст.129 КК України, свідчать про наявність окремих проблемних питань, пов'язаних із встановленням реальності підстав побоюватись здійснення погрози, які полягають у застосуванні підсудним насильства стосовно потерпілого.

Наприклад, під час розгляду кримінального провадження Нововоронцовським районним судом Херсонської області встановлено, що підсудний Ч., одночасно з висловленням погрози вбивством, штовхнув потерпілу Г., внаслідок чого вона впала на землю, потім схопив рукою за шию і став стискати її, тобто здійснювати дії, спрямовані на удушення

потерпілої. Дії підсудного були перервані потерпілою, яка захищаючись, нанесла один удар металевим совком по голові підсудного та втекла з місця події. Дії підсудного були кваліфіковані судом за ч. 1 ст. 129 КК України [11].

Таким чином, кваліфікуючи дії підсудного за ч. 1 ст. 129 КК, суд оцінив стискання потерпілим шиї підсудної як реальні підстави побоюватись здійснення погрози. Разом із тим, враховуючи, що дії підсудного полягали у стисканні життєво важливого органа тіла людини, що є діянням, безпосередньо спрямованим на позбавлення людини життя, та були припинені з причини, не залежної від волі підсудного, є питання стосовно можливості кваліфікації дій підсудного як незакінченого замаху на умисне вбивство.

Інший приклад. Вироком Радехівського районного суду Львівської області від 16.10.2014 року М. визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 129 КК, зокрема в тому, що М. словесно погрожував потерпілому, тримаючи в руках господарські вила. Коли потерпілий проходив повз неповністю відкриті ворота, М. кинув вила у бік потерпілого. Потерпілий не постраждав, оскільки сховався за металевою сіткою зачиненої частини воріт, у яку влучили вила, що було сприйнято як реальність наміру М. на вчинення вбивства потерпілого [12].

У судовій практиці немає єдності щодо правової оцінки дій підсудного, які свідчать про реальність підстав здійснення погрози вбивством, якщо вони мають ознаки іншого складу злочину.

Наприклад, під час розгляду кримінального провадження стосовно П. Радехівським районним судом Львівської області встановлено, що під час словесного конфлікту П. накинув шнур на шию потерпілої О. та став стискати її, висловлюючи погрозу позбавити потерпілу життя, спричинивши їй внутрішньо-шкірний крововилив на шиї, що належить до легкого тілесного ушкодження. Зазначені дії П. Радехівський районний суд Львівської області кваліфікував за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 125, ч. 1 ст. 129 КК [13]. Інший підхід відображено у вирокі Лугинського районного суду Житомирської області від 24 лютого 2014 року. Зокрема, судом встановлено, що К., погрожуючи потерпілій умисним вбивством, накинув їй на шию мотузку і став душити, що спричинило виникнення саден та синців на шиї потерпілої, які відповідно до висновку судово-медичної експертизи належать до легких тілесних ушкоджень. Суд кваліфікував дії підсудного за ч. 1 ст. 129 КК України [14].

Таким чином, у разі якщо, погрожуючи вбивством, особа заподіює потерпілому легкі тілесні ушкодження, що потерпілий сприймає як реальну підставу побоюватись здійснення погрози, дії винного підпадають під ознаки як погрози вбивством (ст. 129 КК), так і умисного заподіяння легких тілесних ушкоджень (ч. 1 ст. 125 КК), тобто має місце конкуренція норм. Разом із тим, беручи до уваги, що обидва злочини належать до злочинів проти здоров'я особи і санкції норм, закріплених у

ст. 129 КК, є суворішими, ніж санкція норми, передбаченої у ч. 1 ст. 125 КК, можна зробити висновок, що нанесення легких тілесних ушкоджень одночасно із погрозою вбивством, охоплюється поняттям «реальні підстави побоюватись здійснення погрози» та не потребує додаткової кваліфікації за ч. 1 ст. 125 КК.

З аналогічних підстав потрібно виходити, даючи правову оцінку нанесенню побоїв (ч. 1 ст. 126 КК України). Водночас, якщо погроза потерпілому вбивством супроводжувалась нанесенням побоїв або вчиненням інших насильницьких дій, що мають характер мордування (ч. 2 ст. 126 КК), чи нанесенням тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, такі дії мають бути кваліфіковані за відповідною статтею КК України.

Прикладом правової оцінки дій потерпілого, які свідчать про реальність підстав здійснення погрози вбивством, якщо вони мають ознаки іншого складу злочину, є вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 16 жовтня 2013 року, залишений без змін ухвалою Апеляційного суду Сумської області від 24 грудня 2013 року. Зазначеним вирок А. визнано винуватим у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 129, ч. 4 ст. 296 КК, тобто погрози вбивством та хуліганства, вчиненого групою осіб із застосуванням предметів, заздалегідь заготовлених для нанесення тілесних ушкоджень. Так, обвинувачений А. за попередньою змовою з обвинуваченими Б. та Г. приїхав до домогосподарства потерпілих. Підійшовши до паркану цього домогосподарства, обвинувачений зі співучасниками, які тримали в руках ножі, безпричинно з хуліганських спонукань, виявляючи особливу зухвалість, гучно нецензурно висловлювались у бік потерпілого, який знаходився у дворі, принижуючи його честь і гідність, чим порушили спокій громадян, проживаючих на цій вулиці. Обвинувачений А. погрожував потерпілому В. фізичною розправою, що викликало в останнього побоювання за своє життя. Коли батько потерпілого В, потерпілий Д., вийшов з будинку і зажадав від обвинувачених припинити хуліганські дії щодо його сина, обвинувачений А., з метою самоутвердитися перед іншими, принижуючи потерпілого Д., безпричинно, виявляючи особливу зухвалість, почав погрожувати йому позбавленням життя, для чого дістав пістолет і з хуліганських мотивів та з метою демонстрації реальності своїх погроз двічі вистрілив потерпілому в живіт, заподіявши останньому вогнепальних поранень, які належать до легких тілесних ушкоджень, а потім направив пістолет у голову потерпілого В. У цей час співучасники засудженого безпричинно, виявляючи особливу зухвалість, підбігли до паркану, почали трясти його і, нецензурно висловлюючись, розмахувати ножами. Потерпілі, розуміючи, що дії обвинувачених, становлять небезпеку для їх життя, втекли до будинку. Ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ від 02 грудня 2014 року вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 16 жовтня 2013 року та ухвалу Апеляційного суду Сумської області від 24 грудня

2013 року залишено без змін [15].

Таким чином, дії, які дають підстави для висновку про реальність підстав здійснення погрози вбивством, підлягають самостійній правовій кваліфікації, оскільки мають ознаки складу іншого злочину, зокрема, хуліганства, вчиненого групою осіб із застосуванням предметів, заздалегідь заготовлених для нанесення тілесних ушкоджень (ч. 4 ст. 296 КК України)

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вивчаючи погрозу вбивством як злочин, я зрозумів, що погроза вбивством – це виявлений особою ззовні намір позбавити іншу людину життя. Погроза вбивством може бути вчинена словесно, письмово, за допомогою різного роду дій (жестів, міміки, демонстрації зброї тощо). Дії такого характеру майже завжди супроводжуються демонстрацією або частковим застосуванням будь – яких знарядь та засобів (зброї у вигляді сокири, молотка, ручної гранати, мисливської рушниці, газового пістолета, кухонного ножа або ж іншого предмета чи речі навколишнього світу, якими можна завдати тілесні ушкодження) і практично у всіх випадках, погрозою затосувати фізичне насильство. Погроза вбивством, повинна бути конкретною і реальною. Конкретність погрози виражається у зверненні її до конкретної особи і висловленні особисто потерпілому або через третіх осіб. Реальність погрози визначається достатністю підстав для побоювання потерпілим її виконання. Реальність погрози вбивством має встановлювати суд в кожному випадку з урахуванням певних обставин справи. При вирішенні цього питання слід враховувати як суб'єктивний критерій (сприйняття погрози її адресатом) так і об'єктивний (спосіб та інтенсивність її вираження, особу винного, характер стосунків між винним та потерпілим), оскільки більшість злочинів проти життя і здоров'я особи вчиняються за попередніх зв'язків між винним і потерпілим.

Розділ 11 КК України ст. 129 кваліфікує погрозу вбивством як злочин проти життя і здоров'я особи. Погроза вбивством має на меті вплинути на психічне здоров'я особи – зробити її життя дискомфортним, таким що піддається реальній небезпеці. Суспільно – небезпечні наслідки при погрозі вбивством як правило, виступають у вигляді психологічних, інколи психічних травм або захворювань, викликаних переживанням, страхом за своє життя або життя близьких, що проявляються у втраті апетиту, безсонні, звичного графіку праці та відпочинку, а ці фактори, у свою чергу стають причинами різних проявів розладу як психічного здоров'я.

Суспільно – небезпечні наслідки злочину, передбаченого ст. 129 КК України проявляються у вигляді шкоди на рівні порушень психічних і психологічних процесів адресата погрози (відчуття неспокою, тривога, стрес, депресія і т. д.). Наявність цих станів є підтвердженням того, що погроза сприйнята такою, яка могла бути приведена в дію.

Хочу зазначити, що санкції зазначені в ст. 129 КК України

потребують змін, оскільки в теперішніх умовах суспільного життя погроза вбивством стає систематичним явищем в повсякденному житті. На мій погляд покарання за такий злочин повинно бути більш суворішим і відповідальність повинна наступати з 14-річного віку.

Література:

1. Загальна декларація прав людини: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.coe.int> > ... > Організація Об'єднаних Націй.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_043.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_004.
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Редакція станом на 30.09.2016): [Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/24к/96-вр].
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, № 2341-III Остання редакція від 12.01.2018. Внесення змін (закон від 06.12.2017 № 2227-VIII/2227-19/: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://docs.dtkr.ua/doc/1011.18.0>.
6. Вирок Личаківського районного суду м. Львова від 30 січня 2007 р. (справа № 463/1368/17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови /уклад. і гол.ред. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 804 с.
8. Вирок Іллінецького районного суду Вінницької області від 16 червня 2014 р. (справа № 131/872/14 – к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
9. Ухвала Компанієвського районного суду Кіровоградської області від 07 лютого 2014 р. (справа № 11– кп/40/17/147) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
10. Вирок Жовківського районного суду Львівської області від 30 січня 2007 р. (справа № 444/1534/17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
11. Ухвала Нововоронцовського районного суду Херсонської від 21 березня 2014 р. (справа № 660/288/14 – к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
12. Вирок Радехівського районного суду Львівської області від 16 жовтня 2014 р. (справа № 451/593/14 – к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
13. Вирок Радехівського районного суду Львівської області від 25 листопада 2014 р. (справа № 451/1532/14 – к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
14. Вирок Лугинського районного суду Житомирської області від 24 лютого 2014 р. (справа № 1– кп/281/56/14 – к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

15. Вирок Роменського районного суду Сумської області від 16 жовтня 2013 р. (справа № 5-1006км14) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

Кичігіна Олена Сергіївна
студентка Інституту управління і
права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ПОНЯТТЯ «ФОРМИ СПІВУЧАСТІ» В ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Проблема форм співучасті має неабияке практичне і теоретичне значення. Чітке її вирішення необхідне для правильного розуміння природи та змісту співучасті, з'ясування характеру та рівня суспільної небезпеки спільно вчиненого злочину, належної кваліфікації діяння співучасників і правильного призначення покарання.

Зокрема, форми співучасті використовуються у кримінальному законі у трьох аспектах: 1) є конститутивною, тобто обов'язковою й основною ознакою складу злочину; 2) є кваліфікуючою ознакою, яка обтяжує кримінальну відповідальність (наприклад, ч. 3 ст. 152, ч. 2 ст. 185, ч. 4 ст. 187 КК); 3) є обставиною, що обтяжує покарання (п. 2 ч. 1 ст. 67 КК) [1, с.219].

Проте, насамперед, потрібно з'ясувати найзагальнішу – що ж собою становить форма співучасті. І хоча зазначеному питанню у літературі приділяється ряд наукових праць, проте в основному вони присвячені їх класифікації.

У ст. 28 КК України закріплено положення про вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією. Проблематика зазначеного питання полягає в тому, що на позначення цих форм об'єднань використовується поняття «форма» та «вид» співучасті, оскільки визначення даних понять у кримінальному законодавстві відсутнє.

Це породжує наукову дискусію та зумовлює існування великої кількості концепцій щодо визначення поняття «форми співучасті». Серед них варто виділити наступні.

О. О. Кваша визначає форму співучасті як тип організації внутрішньої структури спільної злочинної діяльності [2, с.316]. Проте, не можу погодитись з таким трактуванням, оскільки поза увагою залишається зовнішня сторона співучасті.

На думку П. Ф. Тельнова, форма співучасті – це її зовнішня сторона, яка відображає спосіб взаємодії винних, тобто показує яким чином, умисні дії двох чи більше осіб зливаються в один злочин [3, с.57]. Вважаю, що ця концепція недостатньо розкриває поняття «форми співучасті», оскільки співучасть має не лише зовнішню, а й внутрішню сторону, яку розкривають її суб'єктивні ознаки.

У теорії кримінального права також має місце концепція, прихильниками якої є С. Балеєв [4, с.10] та Р. Орловський [5, с.175–179], які пропонують формою співучасті вважати спосіб вчинення злочину. Враховуючи те, що спосіб вчинення злочину – це факультативна ознака об'єктивної сторони складу злочину, відтак, поза увагою залишаються ознаки інших елементів складу злочину. Крім того, є різні критерії класифікації способів вчинення злочину, лише частина з яких характеризує форми співучасті. Водночас злочини, вчинені у різних формах співучасті, можуть мати один і той самий спосіб.

Заслуговує на увагу позиція В. В. Ткаченко, відповідно до якої форма співучасті – це певний спосіб взаємодії декількох суб'єктів злочину при спільному вчиненні умисного злочину, що визначається характером вчинюваних дій, характером суб'єктивних зв'язків між співучасниками та спільністю їхніх злочинних намірів [6]. У такому визначенні акцентовано увагу лише на проявах співучасті під час вчинення суспільно небезпечних дій, поза його змістом залишається попередня змова та зорганізованість, які відбуваються до початку вчинення злочину.

М. І. Бажанов під формами співучасті розуміє об'єднання співучасників, що відрізняються за характером ролей, які виконують співучасники, і за стійкістю суб'єктивних зв'язків між ними [7, с. 84]. Вважаю не зовсім вдалим словосполучення «об'єднання співучасників» під яким при його буквальному тлумаченні можна зрозуміти, що йдеться про характеристику певного злочинного угруповання. Але ж специфічні особливості форм співучасті не можна зводити тільки до кількісної ознаки.

Найбільш оптимальним терміном для позначення умисної спільної діяльності декількох суб'єктів в умисному злочині, на мій погляд, є спосіб організації. Підтримую думку науковця А. Вознюка, який зазначає, що спосіб організації у широкому значенні охоплює спосіб вчинення злочину, суб'єктивні й об'єктивні ознаки співучасті, спосіб об'єднання співучасників тощо.

Отже, формою співучасті потрібно вважати спосіб організації умисної спільної участі декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Її визначають характерні для злочинного об'єднання кримінально-правові ознаки [8, с. 70,71].

Література:

1. Кримінально-правове значення форм співучасті / Р. С. Орловський / Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. 2014. Вип. 25. С. 218-222.
2. Кваша О.О. Співучасть у злочині: сутність, структура та відповідальність: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / О.О. Кваша. К.?2013. С. 467.
3. Тельнов П.Ф. Ответственность за соучастие в преступлении / П.Ф. Тельнов. М.: Юридическая литература. 1974. С. 208.
4. Балеев С. Соучастие в преступлении: формы и классификации / С. Балеев / Уголовное право. 2006. № 5. С. 8–11.
5. Орловский Р. Формы соучастия в уголовном праве / Р. Орловский / LEGEA SI VIATA. 2014. MARTIE. С. 175–179.
6. Ткаченко В.В. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб за Кримінальним кодексом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.В. Ткаченко. К. 2013. С.234.
7. Бажанов М.И. Уголовное право Украины. Общая часть / М.И. Бажанов. Днепропетровск: Пороги. 1992. С.166.
8. Вознюк А. А. Трансформація співучасті: поняття та форми/ Вознюк Андрій Андрійович // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). К. 2014.С.68-71.

*Кичігіна Олена Сергіївна
студентка Інституту управління і
права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ВІДМЕЖУВАННЯ ПІДБУРЮВАЧА ЗЛОЧИНУ ВІД ІНШИХ ВИДІВ СПІВУЧАСНИКІВ

Співучасть – один із центральних та найскладніших інститутів кримінального права. Як відомо, в теорії та на практиці виникає безліч проблем у вживанні термінології та класифікації співучасників на види. Необхідність встановлення чітких критеріїв відмежування видів співучасті, що набуває особливо важливого значення для кваліфікації злочинів зумовлює актуальність теми дослідження. Окрім того, на мою думку, дискусійним є розмежування ролі підбурювача від інших видів співучасників.

Як зазначає Орловський Р.С., чинний КК України 2001 р. за характером виконуваних співучасниками ролей виокремлює чотири види співучасників:

1) виконавець (співвиконавець) злочину; 2) організатор злочину; 3) підбурювач до злочину; 4) пособник злочину [1, с.177]. При цьому, характер участі характеризує об'єктивну сторону діяльності співучасників. Р.С. Орловський також вказує, що з об'єктивної сторони цей критерій являє собою визначений набір способів участі особи у спільно вчинюваному злочині, тобто сукупність прийомів і методів участі у вчиненні злочину, що знаходить своє відображення у реальній дійсності [1,с.178].

Спільна злочинна діяльність, як і будь-яка спільна діяльність, є проявом соціальної взаємодії людей, негативне забарвлення якій надає суспільна небезпека саме такої діяльності, її направленість проти охоронюваних за допомогою кримінально-правової заборони суспільних відносин. У цьому контексті йдеться про те, що повне комплексне уявлення про характер спільної злочинної діяльності, про роль кожного із співучасників, про сутність взаємодії між ними, може бути складене лише на підставі соціально-психологічного і кримінологічного аналізів, які враховують не лише зовнішню характеристику цієї діяльності, але і той внутрішній зв'язок, ті взаємовідносини, які складаються між співучасниками при вчиненні конкретного злочину. Мається на увазі, що будь-яка об'єктивно існуюча обставина підлягає застосуванню лише тоді, коли вона охоплюється виною суб'єкта. Окрім того, автор описує менш популярні класифікації, які беруть за основу суб'єктивний критерій.

Для чого ж власне існує розмежування? На мою думку, визначення ролі співучасника злочину дає можливість застосувати до нього конкретну міру відповідальності. Так, згідно зі ст. 29 КК України виконавець підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає вчинений ним злочин. У той час як організатор, підбурювач та пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною ст. 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає злочин, вчинений виконавцем. Однак, також відповідно до ч. 4 ст. 68 КК України при призначенні покарання співучасникам злочину суд враховує характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні злочину. Як зазначає Д.М. Харко, належне відмежування виконавця від підбурювача впливатиме як на кваліфікацію, так і на призначення покарання [3, с.331]. Встановлення виду співучасника дає можливість не тільки обґрунтувати його відповідальність, але і визначити статус, роль співучасника у спільно вчиненому злочині, якій повинна відповідати конкретна міра відповідальності.

Підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину (ч. 4 ст. 27 КК) [4]. На відміну від виконавця, підбурювач

фактично і безпосередньо не виконує дій, що утворюють об'єктивну сторону складу спільно вчиненого злочину. Його роль обмежена лише схилянням співучасника до вчинення замисленого.

О.В. Ус вказує, що встановлення факту схиляння є необхідним і водночас достатнім, щоб визнати особу підбурювачем. Тому наявність у діях співучасника яких-небудь інших ознак, не властивих підбурювальницьким функціям, виходить за межі підбурювання і свідчить або про виконання особою ролі іншого співучасника (організатора), або про виконання суб'єктом поряд із діяльністю підбурювача ще й ролі іншого учасника злочину (наприклад, пособника) [2, с.184]. На мою думку, таке роз'яснення є досить доступним та дієвим, оскільки підставою розмежування виступає характер діяння.

Щодо відмежування підбурювача та організатора, то слід виходити з того, що дії організаційного характеру полягають в об'єднанні дій інших співучасників і спрямуванні їх на вчинення одного чи декількох злочинів або в координації поведінки цих осіб. Організація вчинення злочину (злочинів) може полягати в залученні співучасників усіх видів (виконавців, пособників, підбурювачів, інших організаторів) або лише одного з них (наприклад, виконавців) і здійснюватись у формі наказу, угоди, прохання, підкупу, доручення, замовлення тощо [5]. Таким чином, можна говорити про те, що якщо головною функцією підбурювача є схиляння до злочину, то організатор виконує цю функцію і ще додатково іншу, яка не притаманна підбурювачу. Тому поняття організатора злочину є дещо ускладненим порівняно з підбурювачем.

Отже, установлення факту схиляння є необхідною і достатньою підставою для визнання такої ролі співучасника як підбурювач. Якщо ж співучасник окрім схиляння здійснював й інші дії, які не притаманні підбурюванню, то в таких випадках має місце інший вид співучасті. Так, якщо говорити про організатора злочину, то він виконує певні дії організаційного характеру. На відміну від пособництва у підбурюванні є особливий предмет впливу – особа, що не має наміру вчиняти злочин. Щодо виконавця, то тут все значно простіше, оскільки підбурювач не виконує частину об'єктивної сторони злочину.

Література:

1. Орловський Р. С. Критерії поділу співучасників на види / Р. С. Орловський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. - 2014. - № 1106, вип. 17. - С. 175-179. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2014_1106_17_47.
2. Ус О. В. Відмежування підбурювання до злочину від діяльності інших співучасників / О. В. Ус // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 94. – С. 182–189

3. Харко Д.М. Окремі питання відмежування виконавця злочину від підбурювача до злочину // Д.М. Харко // Часопис Київського університету права. - №4. – 2013. – с. 329-332. – Електронний ресурс [Режим доступу]: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2013_4_81.pdf
4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page3>.
5. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Пост. Пленуму Верхов. Суду України від 23.12.2005 р., № 13 // Вісн. Верхов. Суду України. – 2006. – № 1. – С. 2–6.

*Мриглюк Артур Ігорович
студент Київського університету
права Національної академії наук
України*

*Науковий керівник: Сахнюк Сергій
Володимирович, доцент, кандидат
юридичних наук, Київський
університет права Національної
академії наук України*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОМПРОМІС ЗА Ч. 4 СТ. 212 КК УКРАЇНИ

При створенні Кримінального кодексу України, законодавцем у низці статей було запропоновано певний компроміс, який передбачає, що якщо особа вчинила злочин (невеликої чи середньої тяжкості), визнала свою вину, відшкодувала збитки чи пройшла лікування, то така особа звільняється від кримінальної відповідальності.

Частиною 4 статті 212 КК України передбачено: «особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами першою, другою, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня)» [2].

Звільнення від кримінальної відповідальності – це здійснення згідно з кримінальним і кримінально-процесуальним законодавством відмови держави в особі компетентних органів від засудження особи та застосування заходів кримінально-правового характеру щодо особи, що вчинила злочин [3, с.145].

Відповідно до статті 45 КК України, особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення злочину щиро покаялась, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду [2].

Аналізуючи умови звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені ст. 45 та ч. 4 ст. 212, приходимо до висновку, що в ч. 4 ст. 212 КК України відсутні посилання на такі умови позитивної пост кримінальної поведінки винного як щире каяття особи та активне сприяння розкриттю злочину.

Відсутність у ч. 4 ст. 212 КК України умови про сприяння розслідуванню злочину як частини позитивної пост кримінальної поведінки особи, на думку багатьох вчених є вадою розглядуваного заохочувального припису.

Як зауважує Дудоров О. О., має місце недоцільна заниженість вимог при звільненні від кримінальної відповідальності [1, с. 362].

Вимога законодавця про обов'язкове сприяння розслідуванню злочину спонукала б особу демонструвати конкретною соціально корисною поведінкою своє каяття у вчиненому, що можна було б розглядати як ще один вагомий аргумент на користь звільнення цієї особи від кримінальної відповідальності.

У разі закріплення у Кримінальний кодекс України зазначеного сприяння, вдасться частково подолати ставлення до ч. 4 ст. 212 КК як до способу «відкупитись» від претензій з боку держави, а також більш ефективно виконуватиметься фіскальна задача заохочувальної норми. Адже можна припустити, що запропоноване сприяння дозволить вийти за межі вже викритих епізодів злочинної діяльності і дасть змогу з'ясувати нові факти порушень кримінального законодавства про сплату податків, зборів (обов'язкових платежів), що врешті-решт вплине і на розміри відшкодування заподіяної шкоди, фінансових санкцій та пені [1, с. 362].

Застосування ч. 4 ст. 212 КК України можливе лише у разі, коли:

1) особа, щодо якої вирішується питання про звільнення її від кримінальної відповідальності, вчинила ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів вперше;

2) вчинене нею діяння передбачено ч. 1, ч. 2 або ч. 3 ст. 212 КК України;

3) спостерігається позитивна пост кримінальна поведінка особи, яка полягає в тому, що винний до притягнення його до кримінальної відповідальності сплачує належні суми податків і зборів, а також пеню і фінансові санкції [4, с. 578].

Під вчиненням ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів вперше потрібно розуміти такі ситуації:

1) особа раніше взагалі не вчиняла злочину, передбаченого ч. 1, ч. 2 або ч. 3 ст. 212 КК;

2) особа, хоч і вчинила раніше відповідний податковий злочин, проте у встановленому законом порядку, у тому числі на підставі ч. 4 ст. 212 КК, була звільнена за нього від кримінальної відповідальності;

3) на момент вчинення нового ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів судимість за раніше вчинений злочин, передбачений будь-якою частиною ст. 212 КК, було знято або погашено у встановленому законом порядку (дія заохочувальної норми не поширюється на ч. 3 ст. 212 КК, яка містить вказівку на спеціальний рецидив).

Особою, яка вперше вчинила ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, з юридичної точки зору слід також визнавати того, кого за раніше пред'явленим обвинуваченням судом було виправдано.

Сплата податків, зборів (обов'язкових платежів) до моменту притягнення до кримінальної відповідальності означає, що особа має сплатити зазначені платежі та відшкодувати шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (санкції, пеня) до моменту ухвалення вироку [4, с. 579].

Отже, зважаючи на ефективність застосування ч. 4 ст. 212 КК України як інструменту відшкодування заподіяної державі шкоди, існування у чинному КК спеціальної заохочувальної норми, розрахованої на злочинне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), є позитивним для осіб, які вчинили дане кримінальне правопорушення та не хочуть псувати свою репутацію та біографію судимістю.

Список використаних джерел:

1. Дудоров О. О. Вибрані праці з кримінального права / О. О. Дудоров. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – 952 с.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квітн. 2001 р. № 2341-III із змінами, внес. згідно із законами України: за станом на 10 листоп. 2018 р. № 2599-VIII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини: Навчальний посібник / За заг. ред. В. М. Стратонова. – К. : Істина, 2007. – 400 с.
4. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В. Я. Тація. – Вид. третє, переробл. та доповн. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. – 1184 с.

*Плукар Володимир Володимирович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
і процесу навчально-виховного
приватного закладу Приватний
вищий навчальний заклад
«Європейський університет»*

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Конституційна функція прокуратури України – представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом передбачає можливості реалізації прокурорами відповідних повноважень у цивільному, господарському й адміністративному судочинстві. Практична діяльність прокурора в кожному з цих видів судової юрисдикції має низку особливостей.

В роботі проаналізовано процесуальний порядок представницьких функцій прокурора в суді при розгляді господарських справ.

Ключові слова: прокуратура; прокурор; представництво в суді; господарське судочинство.

Прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Участь прокурора у судовому розгляді господарських справ з метою захисту інтересів держави і громадянина сприяє зміцненню законності у сфері економічних та інших правовідносин. При здійсненні повноважень учасника господарського судочинства прокурори зобов'язані своєчасно вживати в межах своєї компетенції заходи щодо усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, керуючись при цьому принципами законності, рівності фізичних та юридичних осіб перед законом і судом.

Повноваження прокурора в судовому процесі визначені Законом України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. та Господарським процесуальним кодексом України (далі – ГПК України).

Відповідно до статті 4 ГПК України, юридичні особи та фізичні особи - підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням [3].

Представницьку діяльність прокурори здійснюють шляхом:

- пред'явлення позовів (заяв);
- вступу у справи, порушені за позовами (заявами) інших осіб;
- ініціювання перегляду судових рішень, у тому числі у справах, порушених за позовом (заявою) іншої особи;
- участі у розгляді справ;
- участі у виконавчому провадженні при виконанні рішень у справах, в яких прокурором здійснювалося представництво інтересів держави.

Механізм участі прокурора в господарському судочинстві умовно можна поділити на такі блоки: перший – безпосереднє звернення прокурора із позовною заявою (ст. 53 ГПК України); другий – безпосередня участь прокурора в судовому процесі; третій – подання апеляційної та касаційної скарги на судові рішення.

Форми участі прокурора в господарському судочинстві умовно можна поділити на такі блоки: перша - участь прокурора у господарському процесі, друга - безпосереднє звернення прокурора із позовною заявою та можливість вступу у справу, провадження у якій відкрито.

Крім того, хочеться зазначити, що частиною 3 статті 53 ГПК України передбачено, що прокурор має право в порядку, передбаченому процесуальним законом, вступити у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, тільки до початку розгляду справи по суті.

1. Звернення прокурора із позовною заявою.

Відповідно до статті 53 ГПК України, у визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Господарський суд порушує справи за позовними заявами прокурорів та їх заступників, які звертаються до нього в інтересах держави. Прокурор, який звертається до господарського суду в

інтересах держави, в позовній заяві самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також вказує орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах.

У разі відкриття провадження за позовною заявою, поданою прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган набуває статусу позивача. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі набуває статусу позивача.

При підготовці позовної заяви прокурор повинен забезпечити повноту та обґрунтованість процесуальних документів, дотримуватися вимог закону щодо форми і змісту позовної заяви. Посилатися на норми матеріального і процесуального права, якими регулюються відповідні правовідносини, долучати до позовів (заяв), належні, допустимі та достовірні докази, у тому числі щодо відправлення копії позовної заяви і доданих до них документів іншим учасникам справи тощо. Зокрема, відповідно до вимог статті 162 ГПК України позовна заява подається до суду в письмовій формі і підписується позивачем або його представником або іншою особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи.

Звертаючись із позовною заявою до господарського суду у справах майнового характеру, прокурор має право до пред'явлення позову (заяви) за наявності підстав відповідно до вимог законодавства порушувати питання про вжиття заходів щодо забезпечення позову та забезпечення доказів, обґрунтувавши необхідність їх застосування, зазначати конкретні види та способи цих заходів.

Практика пред'явлення прокурорами позовних заяв в господарський суд свідчить, що найтиповішими недоліками останніх є відсутність: повного найменування сторін, їх поштової адреси та банківських реквізитів; вказівки про стягнення з відповідача судового збору; повних доказів, які підтверджують викладені в заяві обставини; обґрунтованого розрахунку стягуваної чи оспорюваної суми.

При пред'явленні позову прокурор має враховувати також вимоги закону щодо підсудності спору (ст. 20 ГПК України) і строків позовної давності (ст. 257, 258 ЦК України).

2. Участь прокурора в судовому процесі.

Законодавство визначає таку важливу конституційну функцію органів прокуратури, як представництво інтересів громадянина або держави в господарських судах, яка полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом. Це

право передбачене статтею 131¹ Конституції, п.п .2, 3 ст.23 Закону «Про прокуратуру», статтею 53 ГПК України.

Підставою представництва прокурора у господарському суді законних інтересів держави є порушення або загроза порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Прокурор здійснює представництво інтересів громадянина або держави в суді виключно після підтвердження судом підстав для представництва.

Прокурор зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це громадянина та його законного представника або відповідного суб'єкта владних повноважень. У разі підтвердження судом наявності підстав для представництва прокурор користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони процесу. Наявність підстав для представництва може бути оскаржена громадянином чи її законним представником або суб'єктом владних повноважень.

Прокурор самостійно визначає підстави для представництва у судах, форму його здійснення, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті.

З метою вирішення питання наявності підстав для внесення апеляційної, касаційної скарги у справі, розглянутій без участі прокурора, прокурор має право знайомитися з матеріалами справи в суді, робити виписки з неї, отримувати копії документів, що знаходяться у справі.

Прокурор, який бере участь у справі, несе обов'язки і користується правами сторони, крім права на укладення мирової угоди.

Відмова прокурора від поданого ним позову не позбавляє позивача права вимагати вирішення спору по суті.

Відмова позивача від позову, поданого прокурором в інтересах держави, не позбавляє прокурора права підтримувати позов і вимагати вирішення спору по суті.

Участь прокурора в судовому процесі є обов'язковою:

а) у справах, порушених за його заявою;

б) у разі, коли це передбачено законом або визнано за необхідне господарським судом.

3) Подання апеляційної та касаційної скарги.

Керівництво прокуратури усіх рівнів, працівники яких брали участь у суді у межах компетенції повинні забезпечувати своєчасне реагування на незаконні судові рішення в цивільних, господарських, адміністративних справах та якісну підготовку апеляційних, касаційних

скарг, заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами[4].

Відповідно до ст. 254 ГПК України учасники справи, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції. Пунктами 3, 4 статті 24 Закону України «Про прокуратуру» передбачено внесення прокурором апеляційної, касаційної скарги на судові рішення, подання заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, а також участь у розгляді справи, порушеної за позовами інших осіб.

Право подання апеляційної чи касаційної скарги на судові рішення в цивільній, адміністративній, господарській справі надається прокурору, який брав участь у судовому розгляді, а також незалежно від участі в розгляді справи прокурору вищого рівня: Генеральному прокурору України, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних та місцевих прокуратур, першим заступникам та заступникам керівників регіональних прокуратур.

Законність та обґрунтованість поставлених господарським судом рішень, ухвал, постанов, що не вступили в законну силу, можуть бути перевірені в порядку апеляційного провадження апеляційними господарськими судами за апеляційною скаргою прокурора.

Апеляційна скарга на рішення суду подається протягом двадцяти днів, а на ухвалу суду - протягом десяти днів з дня його (її) проголошення. Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини рішення суду, або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення. Апеляційна скарга подається безпосередньо до суду апеляційної інстанції. Форма і зміст апеляційної скарги повинні відповідати вимогам, передбаченим статтею 258 ГПК України. Особа, яка подає апеляційну скаргу, надсилає іншим учасникам справи копію цієї скарги і доданих до неї документів, які у них відсутні, листом з описом вкладення.

Право подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України в цивільній, адміністративній, господарській справі надається Генеральному прокурору, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних прокуратур.

Підстави для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами передбачені статтею 320 ГПК України, зокрема це:

1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного рішення у цій справі;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.

Касаційна скарга на судові рішення подається протягом двадцяти днів з дня його проголошення. Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення, що оскаржується, або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення. Касаційна скарга подається безпосередньо до суду касаційної інстанції.

Касаційна скарга подається у письмовій формі і повинна відповідати вимогам передбаченим у статті 290 ГПК України. Касаційна скарга підписується особою, яка подає скаргу, або її представником. До касаційної скарги, поданої представником, додається довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження.

До касаційної скарги додаються: 1) докази, що підтверджують дату отримання копії оскаржуваного рішення суду апеляційної інстанції, за наявності; 2) документи, що підтверджують сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі, або документи, що підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

Наведені положення можна підтвердити прикладами з судової практики.

Наприклад, Городоцька місцева прокуратура Львівської області звернулась до Господарського суду Львівської області в інтересах держави в особі Львівської обласної державної адміністрації до Приватного підприємства "Полі-Продукт" (далі ПП "Полі-Продукт") та Яворівської районної державної адміністрації (далі – Яворівська РДА) про визнання договору оренди землі недійсним та зобов'язання повернути земельну ділянку.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що спірний договір в порушення приписів законодавства був укладений без проведення нормативної грошової оцінки орендованої земельної ділянки, що є обов'язковим для визначення розміру орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності та є істотною умовою такого договору.

Рішенням Господарського суду Львівської області від 13.06.2017 у справі № 914/647/17 позовні вимоги задоволено. Рішення суду мотивовано

тим, що укладення договору оренди земельної ділянки від 21.06.2006 із визначенням орендної плати без проведеної у встановленому законом порядку нормативної грошової оцінки суперечить приписам ст. 123 Земельного кодексу України, ст.ст. 5, 13 Закону України "Про оцінку земель", ст. 15 Закону України "Про оренду землі".

Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 24.10.2017 рішення Господарського суду Львівської області від 13.06.2017 скасовано та прийнято нове рішення, яким відмовлено в позові у зв'язку з пропуском прокурором позовної давності.

Постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25.04.2018р. постанову Львівського апеляційного господарського суду від 24.10.2017 у справі №914/647/17 залишено без змін.

При цьому колегія суддів зазначила, що скасувавши рішення суду першої інстанції і повторно розглянувши справу, апеляційний господарський суд встановив неможливість подання ПП "Полі-Продукт" заяви про застосування позовної давності в суді першої інстанції з причин, що не залежали від нього, та правомірно прийняв її до розгляду на стадії апеляційного провадження [5].

Наприклад, Заступник прокурора Львівської області в інтересах держави в особі Департаменту економічного розвитку Львівської міської ради звернувся до господарського суду Львівської області з позовом (з врахуванням заяви про уточнення позовних вимог) про визнання укладеним з дня набрання рішенням суду законної сили договору про пайову участь між ТОВ "Екскомбуд" та Департаментом економічного розвитку Львівської міської ради у запропонованій позивачем редакції та стягнення пайового внеску в розмірі 2'077'275,00 грн.

Рішенням господарського суду Львівської області від 02.04.2018р., залишеним без змін постановою Львівського апеляційного господарського суду від 20.06.2018 у справі № 914/2650/17 в задоволенні позову відмовлено повністю.

При винесенні рішення суди попередніх інстанцій виходили з того, що в силу п.п. 1.4.9. "Положення про пайову участь (внесок) замовників у створенні та розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури м. Львова" в редакції ухвали Львівської міської ради від 03.04.2008 № 1697, відповідач не залучається до участі у розвитку інфраструктури населеного пункту у разі будівництва об'єктів на земельних ділянках придбаних на аукціонах, організатором яких виступала Львівська міська рада. Земельна ділянка розташована у м.Львові по вул. Величковського, загальною площею 0,3950 га, придбана відповідачем за результатами аукціону. З часу надання дозволу на проектування будівництва (29.02.2008) та до моменту звернення

прокурора до суду із позовом про визнання укладеним договору про пайову участь (15.12.2017), Департаментом економічного розвитку Львівської міської ради, ні Львівською міською радою жодних пропозицій чи вимог про укладення договору про пайову участь, в тому числі і проекту договору відповідачу не надходило. Немає жодного рішення органу місцевого самоврядування про зобов'язання ТОВ "Екскомбуд" укласти договір про сплату пайового внеску.

Постановою Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 10.10.2018 р. судові рішення попередніх інстанцій у справі № 914/2650/17 скасовано та справу направлено на новий розгляд до Господарського суду Львівської області.

При цьому, Касаційний господарський суд дійшов висновку про те, що судами попередніх інстанцій при розгляді справи порушено норми процесуального закону, статті 86 Господарського процесуального кодексу України, в редакції чинній з 15.12.2017, неповно досліджено зібрані у справі докази [6].

З урахуванням ролі прокуратури в демократичному суспільстві та необхідності дотримання справедливого балансу у питанні рівноправності сторін судового провадження, зміст п. 3 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України щодо підстав представництва прокурора інтересів держави в судах не може тлумачитися розширено. Відтак, прокурор може представляти інтереси держави в суді у виключних випадках, які прямо передбачені законом. Розширене тлумачення випадків (підстав) для представництва прокурором інтересів держави в суді не відповідає принципу змагальності, який є однією із засад правосуддя (пункт 3 частини другої статті 129 Конституції України).

Аналіз ч. 3 ст. 23 Закону України "Про прокуратуру" дає підстави стверджувати, що прокурор може представляти інтереси держави в суді лише у двох випадках: якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження; у разі відсутності такого органу.

Верховний Суд наголошує, що прокурор не може вважатися альтернативним суб'єктом звернення до суду і замінювати належного суб'єкта владних повноважень, який може і бажає захищати інтереси держави. Щоб інтереси держави не залишилися незахищеними, прокурор виконує субсидіарну роль, замінює в судовому провадженні відповідного суб'єкта владних повноважень, який всупереч вимог закону не здійснює захисту або робить це неналежно. У кожному такому випадку прокурор повинен навести (а суд перевірити) причини, які перешкоджають захисту інтересів держави належним суб'єктом, і які є підставами для звернення прокурора до суду.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. – Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/254к.
2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
3. Господарський процесуальний кодекс України – Законодавство [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12>.
4. Про організацію діяльності прокурорів щодо представництва інтересів держави в суді та при виконанні судових рішень – Генеральна прокуратура України. Наказ від 21.09.2018 № 186... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0186900-18>
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25.04.2018 р. у справі № 914/647/17 [Електронний ресурс] – Режим доступу: reyestr.court.gov.ua/.
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 10.10.2018 р. у справі № 914/2650/17. [Електронний ресурс] – Режим доступу: reyestr.court.gov.ua/.

*Рудик Ігор Миколайович
заступник завідувача відділу
криміналістичних видів досліджень
Полтавського науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру Міністерства внутрішніх
справ України*

ПИТАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ ОЦІНКИ ДОСТОВІРНОСТІ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ, ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ВИБОРУ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА

В даний час в Україні стійкість і успішність правової реформи нерозривно пов'язані з впровадженням у судочинство абсолютно нових методик дослідження в галузі науки і техніки. Так, наприклад, в сфері кримінально-процесуального законодавства одним з основних провідників, що забезпечують стабільність і достовірність встановлюваних фактів, що сприяють досягненню об'єктивної істини у справі, є така форма використання спеціальних знань, як судова експертиза.

Мета судової експертизи - досліджувати за допомогою спеціальних знань відповідних суб'єктів кримінального процесу такі фактичні дані, які без певного методу дослідження і новітніх досягнень сучасної науки неможливо встановити.

Проблеми проведення судових експертиз зумовлені низкою вимог, яким має задовольняти висновок експерта, як результат процесу виробництва судової експертизи. Існує кілька спірних моментів і злободенних проблем, які вчені в галузі кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи, а також практичні працівники намагаються вирішити шляхом вдосконалення кримінально-процесуального законодавства. Одна з таких проблем полягає в об'єктивній складності оцінки достовірності висновку експерта з точки зору науковості та обґрунтованості проведеного дослідження з використанням спеціальних знань, якими суб'єкти призначення експертизи не володіють.

«Враховуючи нинішній стан судово-експертної діяльності в Україні, можна справедливо стверджувати, що така діяльність законодавчо врегульована і існує розвинена система судово-експертних установ. Як показує практика, в більшості випадків, особи, що ведуть виробництво у справі, звертаються за допомогою до обізнаних осіб, які не просто володіють спеціальними знаннями, а мають певну професійну підготовку в галузі судової експертизи»[1, с. 70-71]. В такому випадку можна погодитися з думкою доктора юридичних наук, доцента, професора кафедри кримінального процесу та криміналістики Академії адвокатури України Гори І. В., що судова експертиза є особливою спеціальністю, яка потребує відповідних знань.

«В сучасних умовах поряд з кримінально-процесуальними вимогами до судового експерта пред'являються певні професійні вимоги, які дозволяють визначити обсяг його спеціальних знань, компетентність у питаннях, що розглядаються, які необхідні для проведення судової експертизи у відповідних експертних установах» [2, с. 208]. Нерідко перед слідчим, прокурором, суддею постає питання у виборі експерта, для проведення того чи іншого дослідження, його компетентності. Більшість експертиз, що призначаються органами досудового розслідування і судами, проводиться в державних судово-експертних установах. Державні судово-експертні установи в обов'язковому порядку проводять судову експертизу для органів слідства та судів, розташованих на території, яка визначається відповідними органами виконавчої влади.

Детальний аналіз даного питання проводив у своїх дослідженнях Жигалов Микола Юрійович кандидат юридичних наук. На думку вченого, «при призначенні експертизи слід віддавати перевагу все ж державним експертам» [2, с. 77]. Дотримуючись такої позиції, автор наводить кілька

аргументів на користь вибору державного експерта при призначенні судової експертизи. По-перше, автор по праву вважає, що висновок судового експерта повинен бути науково обґрунтованим і достовірним, що прямо залежить від професійних якостей та підготовки експерта. Судовий експерт має максимально володіти всілякими загальнонауковими і спеціальними методами експертного дослідження, вміти користуватися новітніми технічними засобами і спеціалізованими експертними системами, використовувати весь комплекс своїх спеціальних знань, який він може отримати тільки в державних судово-експертних установах. По-друге, виробництво судової експертизи в державних судово-експертних установах перебуває під належним контролем, проведені дослідження відповідають усім критеріям якості, так як судові експертизи проводяться на основі відповідних розроблених сучасних методик, не виключаючи виробництво складних судових експертиз. По-третє, призначення судової експертизи в державну судову експертну установу полегшує особі, що призначає експертизу у виборі експертів і перевірку їх компетентності. Підбір конкретного судового експерта або декількох експертів з числа працівників державної судово-експертної установи здійснює керівник підрозділу.

Таким чином, можна зробити висновок, що доручення виробництва судової експертизи не державній судово-експертній установі, не може гарантувати особі, що призначає судову експертизу, повний, достовірний, мотивований експертний висновок, зважаючи на недостатню компетенцію та кваліфікацію експерта, як особи, що володіє спеціальними знаннями, уміннями і навичками в тій чи іншій галузі.

Оскільки державний контроль за діяльністю недержавних експертних установ або осіб, які не є державними експертами, явно недостатній. За звичай виникають труднощі в судових засіданнях при перевірці та оцінці висновків судових експертів та оцінці висновків судових експертів з точки зору компетентності даного експерта[4, с. 472].

Виходячи з вище викладеного, а також беручи до уваги думку доктора юридичних наук, доцента, професора кафедри кримінального процесу та криміналістики Академії адвокатури України Гори Ірини Віталіївни та кандидата юридичних наук, доцента Жигалова Миколи Юрійовича, вважаю, що для більш повного та об'єктивного проведення дослідження, судові-експертизи доцільніше призначати в експертні державні установи. Як показує практика, в судових засіданнях, більшим авторитетом користуються висновки, які були виконанні в державних експертних установах.

Література:

1. Теоретичні та прикладні аспекти використання спеціальних знань в кримінальному і цивільному судочинстві: Науково-практичний посібник - М.: РАП, 2011.
2. Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ, №1, 2013.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. – 465117 [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Самищенко С.С. Заведомо ложное заключение эксперта: некоторые теоретические и практические аспекты // Теория и практика судебной экспертизы в современных условиях. М.: Проспект, 2009.

Шаповал Леся Іванівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і
процесу Національної академії
внутрішніх справ

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВІДЕО-ФІКСАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОВЕДЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

Варто відмітити, що не дивлячись на всі обов'язки нотаріуса, передбачені Законом України «Про нотаріат» та особливий Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, досить часто буває так, що нотаріуси, зловживаючи своїми повноваженнями, порушують законні права та інтереси інших осіб. Так, зустрічаються випадки, коли нечесні, недобросовісні громадяни, які бажають швидко та без зусиль одержати майно для свого збагачення, одурюють людей похилого віку, незаконними схемами, домовляючись з нотаріусом, змушують людей складати договори на свою користь, тим самим заподіюючи їм шкоду.

Практика розслідування кримінальних справ про шахрайство свідчить, що багато з них не обходяться без участі нотаріусів. Недобросовісні нотаріуси завіряють доручення, з допомогою яких у людей відбирають квартири, реалізують викрадені автомобілі з перебитими номерами, акти дарування, під якими замасковано здирство, і багато чого іншого. Проте притягнути їх до кримінальної чи хоча б до адміністративної відповідальності найчастіше не вдається. З формального погляду, в усіх вищеописаних випадках вони лише виконують свої обов'язки, передбачені законом про нотаріат. А на допитах, як правило, у

ролі свідків, упевнено заявляють, нібито навіть не припускали, що нотаріальна дія могла призвести до негативних наслідків.

На нашу думку, для зменшення кількості зловживань нотаріусами правами та інтересами інших осіб, необхідно на законодавчому рівні передбачити обов'язок нотаріусів при посвідченні будь-яких правочинів чи договорів забезпечувати повне їх фіксування за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів.

Навряд чи хто-небудь буде оспорювати ефективність використання засобів відеозйомки і відеоспостереження як засобу попередження, виявлення і фіксації правопорушень на підприємствах, в установах та організаціях, а також у місцях громадського користування. То чому ж не забезпечувати фіксування за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів посвідчення нотаріусами правочинів і договорів?

Відображення інформації у відеоматеріалах відбувається об'єктивно. Відеокамера фіксує і відтворює подію так, як та відбувалася. Тому засоби відеоспостереження все більше застосовуються як у правоохоронній, так і в приватній сферах. Здійснення відеозйомки при посвідченні правочинів та договорів в певному місці нотаріусом буде свідчити про те, що подія дійсно трапилася, а також підтверджувати чи спростовувати причетність певної особи до певної ситуації. Тобто відеозапис буде доказом у справі судового та позасудового провадження.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів, які варто було б впровадити у діяльність кожного нотаріуса для фіксації вчинення ними нотаріальних дій, можна досягти забезпечення захисту прав тих осіб, які звертаються до нотаріусів за наданням нотаріальних послуг.

*Жадан Володимир Володимирович
старший судовий експерт сектору
дослідження зброї відділу
криміналістичних видів досліджень
Полтавського Полтавський науково-
дослідний експертно-
криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ
України*

ПРАВОВОЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Питання правового регулювання етичної поведінки державних службовців особливого значення набуває в сучасний період, коли в Україні відбулася Революція гідності та прийшла нова влада, а суспільство й країна вкрай потребують прогресивних реформ.

Як зазначають фахівці, світовий досвід свідчить, що етизація державної служби дає можливість гуманізувати суспільні відносини та істотно підвищити ефективність діяльності державних органів. Тому етична підготовка державних службовців є важливим напрямом адміністративних реформ країн Євросоюзу та розвинутих країн світу. Так, за підрахунками канадських учених, у плані реформи державної служби Канади 70 % відводиться на поліпшення культури взаємовідносин і морально-психологічного клімату в державних установах. В адміністрації США основним етичним інститутом є Комітет з урядової етики. Він виконує декілька основних функцій: забезпечує підтримку високих етичних стандартів у середовищі державних службовців, запобігання конфліктам інтересів і їх вирішення, підвищення суспільної довіри до виконавчої влади, надання етичної освіти службовцям (за даними Комітету таку освіту щороку здобувають понад 600 тис. (або 50 %) державних службовців). У Великобританії громадянська служба і сьогодні розглядається як «почесний обов'язок шляхетних людей», як знак довіри до них з боку суспільства [1].

В Україні 1 травня 2016 р. набув чинності новий Закон України «Про державну службу», який було прийнято 10 грудня 2015 р. Закон визначає державну службу як публічну, професійну, політично неупереджену діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави [2, ст. 1,

ч.1], а державним службовцем визнає громадянина України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [2, ст. 1, ч.2].

Законодавець доцільно, на нашу думку, серед обов'язків державних службовців, на другу за значенням позицію, відносить обов'язок дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки, якому передуює лише обов'язок дотримуватися Конституції та законів України, діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2, ст. 8, ч.1].

Важливою та необхідною, як уявляється, є норма Закону України «Про державну службу», якою встановлюється обов'язковість для осіб, призначених на посаду державної служби вперше, публічно складати Присягу державного службовця такого змісту: «Усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю, що буду вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права, свободи і законні інтереси людини і громадянина, честь держави, з гідністю нести високе звання державного службовця та сумлінно виконувати свої обов'язки» [2, ст. 36, ч.1].

Цілком обґрунтовано до обов'язків керівника державної служби щодо забезпечення службової дисципліни, відповідно до ч.2. ст. 63 Закону України «Про державну службу», серед інших, віднесено обов'язок виховувати у державних службовців сумлінне ставлення до служби, бережливе ставлення до державного майна, підтримувати їхню ініціативу, а також вживати заходів для додержання ними правил етичної поведінки.

Однак, на нашу думку, неоліком зазначеного закону є відсутність у ньому окремого розділу, яким було б системно врегульовано особливості етичної поведінки державних службовців.

На виконання Закону України «Про державну службу» Кабінет Міністрів України 11 лютого 2016 р. Затвердив Постанову № 65 «Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців».

Зазначені Правила регулюють моральні засади діяльності державних службовців та полягають у дотриманні принципів етики державної служби.

Відповідно до Правил, державні службовці у своїй діяльності мають керуватися принципами етики державної служби, що ґрунтуються на положеннях Конституції України, законодавства про державну службу та запобігання корупції, а саме: служіння державі і суспільству; гідної

поведінки; доброчесності; лояльності; політичної нейтральності; прозорості і підзвітності; сумлінності [3, п.2]. Зокрема, служіння державі і суспільству передбачає: чесне служіння і вірність державі; забезпечення державних інтересів під час виконання завдань та функцій держави; сприяння реалізації прав та законних інтересів людини і громадянина; формування позитивного іміджу держави [3, п.4].

Як уявляється, задекларований суб'єктом правотворчості як провідний принцип служіння державного службовця державі і суспільству, суперечить чинному законодавству. Так, згідно Конституції України, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами [4, ст. 5, ч.1-2].

Конституційний суд України Рішенням від 5 жовтня 2005 р. № 6-рп / 2005 встановив, що в Україні вся влада належить народові і влада народу є первинною, єдиною і невідчужуваною та здійснюється народом шляхом вільного волевиявлення через вибори, референдум, інші форми безпосередньої демократії у порядку, визначеному Конституцією та законами України, через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, сформовані відповідно до Конституції та законів України [5, п.1].

Окрім того, у вище згадуваній Присязі державного службовця на чільне місце поставлено служіння Українському народові, а не державі. Тому уявляється доцільним здійснити корегування зазначеної Постанови Кабінету Міністрів України.

Слід також зазначити, що не втратив чинності наказ Головного управління державної служби України від 4 липня 20110 р. № 214 «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця».

Вказані Загальні правила є узагальненням стандартів етичної поведінки, доброчесності та запобігання конфлікту інтересів у діяльності державних службовців та способів врегулювання конфлікту інтересів. Вони ґрунтуються на Конституції України та Законах України, принципах державної служби, спрямовані на підвищення авторитету державної служби та зміцнення репутації державних службовців, а також інформування громадян про норми поведінки, яких вони мають очікувати від державних службовців [6, п.1.1]. В цілому даний нормативно-правовий акт, на нашу думку, заслуговує на позитивну оцінку, однак він частково застарів, оскільки був прийнятий на виконання вже не чинного (крім статті 37) Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р.

Таким чином, можна зробити висновок, що правове регулювання етичної поведінки державних службовців в Україні тільки опосередковано здійснюється законодавчими нормативно-правовими актами, безпосередньо таке регулювання проводиться згідно з підзаконними нормативно-правовими актами.

На нашу думку, доцільним є прийняття відповідного системного закону про етичну поведінку державних службовців, яким би безпосередньо врегульовувалися зазначені правовідносини. При його прийнятті, як уявляється, слід врахувати положення проекту Закону України «Про доброчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування» [7].

Також необхідним є приведення підзаконних нормативно-правових актів у відповідність до чинного Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р.

Література:

1. Верех С.М. Етика поведінки державних службовців: стан, проблеми і шляхи вирішення // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kds.org.ua/blog/etika-povedinki-derzhavnih-sluzhbovtsiv-stan-problemi-i-shlyahi-ih-virishennya>
2. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.
3. Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 65 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-%D0%BF>
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к /96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян (справа про здійснення влади народом): Рішення Конституційного суду України від 5 жовтня 2005 р. № 6-рп / 2005 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05>
6. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: наказ Головного управління державної служби України від 4 липня 2010 р. № 214 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>
7. Про доброчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування: проекту Закону України від

*Кобець Ольга Юрївна
студентка відділення
«Правознавство», Ірпінський
державний коледж економіки та
права*

*Некращук Яна Андріївна
студентка Навчально-наукового
інституту права, Університет
державної фіскальної служби
України*

ДОЗВІЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ПРОЦЕДУРІ

Більшість вітчизняних науковців традиційно розглядають дозвільне провадження як частину адміністративного процесу. Зокрема, вони визначають адміністративний процес як сукупність окремих проваджень, кожне з яких характеризує певну послідовність процесуальних дій.

Для правильного визначення місця дозвільного провадження, насамперед, важливо проаналізувати зміст адміністративної процедури. Отож, поняття адміністративна процедура має охоплювати порядок здійснення усієї «зовнішньо спрямованої» діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, тобто реалізацію наявних повноважень щодо суб'єктів, які не входять у структуру адміністративного органу. До такої діяльності належить прийняття нормативно-правових актів та індивідуальних адміністративних актів [1].

Переважає кількість українських науковців поділяють адміністративну процедуру на окремі адміністративні провадження. Що ж до співвідношення між адміністративним провадженням та адміністративною процедурою окремі вітчизняні дослідники адміністративного права (щоправда, стосовно адміністративного процесу) розглядають як загальне і спеціальне. Важко погодитися з цим твердженням, оскільки, процедура – це порядок вчинення дій, а провадження – конкретні дії, отже, ці категорії, не маючи спільних родових ознак, належать до непорівнюваних, а відношення «загальне-спеціальне» можна встановити лише між порівнюваними поняттями. Також є погляд, що адміністративне провадження і адміністративна процедура мають надто багато спільних ознак і не можуть бути змістовно відокремлені одне від одного. Проте така думка є також хибною, оскільки поняття мають різне змістове навантаження.

Найкоректнішою видається позиція В. П. Тимощука, який зазначає, що поняття «процедура» і «провадження» можуть співвідноситися як статика і динаміка. Тобто процедура – це встановлений порядок розгляду та розв’язання справи (модель провадження), а провадження – це вже власне розгляд та вирішення конкретної справи. Адміністративне провадження можна визначити як сукупність послідовно здійснюваних адміністративним органом процедурних дій і прийнятих процедурних рішень із розгляду та вирішення адміністративних справ, що завершується прийняттям адміністративного акта і його виконанням [2]. Безумовно, найважливішим критерієм для класифікації адміністративних проваджень є характер адміністративного провадження. З огляду на це виділяють: провадження з надання адміністративних послуг, а також інспекційні (контрольні) провадження. До проваджень з надання адміністративних послуг належать реєстраційні, дозвільні та ін.

Характерними ознаками дозвільного провадження є:

- 1) сукупність дій, що здійснюються адміністративним органом;
- 2) обов’язкова послідовність вчинення таких дій;
- 3) усі вчинені дії стосуються вирішення питання про забезпечення реалізації права осіб на виконання певних дій або зайняття певними видами діяльності;

4) результатом такого провадження є отримання особою-заявником документа дозвільного характеру або відмови у видачі такого документа, у випадках, передбачених законодавством [3].

Усім адміністративним провадженням притаманне вчинення однакових послідовних дій, які називаються стадіями провадження. Кожному виду адміністративних проваджень властиві свої стадії. Отож, коротко розглянемо основні стадії дозвільного провадження.

Першою стадією є подання до відповідного органу публічної адміністрації заяви зацікавленою в одержанні відповідного дозволу особи. Заява про видачу документа дозвільного характеру, а також документи, що додаються до неї, приймаються за описом, копія якого видається заявникові з відміткою про дату прийняття документів компетентним дозвільним органом та підписом відповідальної особи. Перелік необхідних до подання документів, підстави залишення документів без розгляду визначаються винятково законами України, що регулюють порядок видачі кожного конкретного документа дозвільного характеру. Вимоги щодо форми та змісту поданих документів встановлюються відповідним компетентним органом публічної адміністрації переважно у підзаконних нормативно-правових актах.

Наступною стадією є безпосереднє вивчення компетентним дозвільним органом поданих документів, їх аналіз, вчинення інших дій, спрямованих на з’ясування вірогідності поданих документів (наприклад, обстеження приміщень, речей щодо відповідності їх до вимог дозвільної системи). У разі відповідності усіх поданих документів до встановлених законодавством вимог, дозвільний орган зобов’язаний прийняти рішення

про видачу дозволу. Зазвичай, встановлюється місячний строк, протягом якого дозвільний орган повинен повідомити заявника про результати розгляду документів. Проте щодо окремих дозволів у деяких законах може встановлюватись інший строк. Наприклад, Державна архітектурно-будівельна інспекція України зобов'язана видати дозвіл на виконання будівельних робіт протягом 10 днів від дня подачі усіх необхідних документів. У випадку прийняття рішення про відмову у видачі дозволу, дозвільний орган повинен видати її заявнику в письмовому вигляді з відповідним обґрунтуванням у строк, передбачений для видачі дозволу.

Факультативна стадія дозвільного провадження – оскарження прийнятих рішень, пов'язаних із відмовою у видачі документів дозвільного характеру, його анулюванням тощо. Рішення, дії чи бездіяльність дозвільних органів чи їх посадових осіб може бути оскаржено в адміністративному та судовому порядку [4].

Отже, щодо місця дозвільного провадження можна зазначити, що дозвільне провадження є видом адміністративного провадження, яке здійснюється відповідно до певного порядку (моделі). Цей порядок визначається як адміністративна процедура і має знайти своє відображення у нормативно-правовому акті, наприклад, Адміністративно-процедурному Кодексі України. Своєю чергою адміністративна процедура та адміністративний процес є суміжними поняттями. Відповідно, дозвільне провадження як частина адміністративної процедури, не може бути частиною адміністративного процесу.

В такому разі можна зробити висновок, що дозвільне провадження, своєю чергою, має визначатись як сукупність послідовно здійснюваних адміністративним органом дій, спрямованих на надання особі документів дозвільного характеру, у разі подання нею усіх необхідних документів, переоформлення чи анулювання таких документів у випадках, передбачених законом.

Література:

1. Адміністративне право України: основні поняття : навчальний посібник / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський, Н. І. Золотарьова. К., 2005. 732 с.
2. Тимошук В. П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : монографія / В. П. Тимошук. К. : Конус-Ю, 2010. 264 с.
3. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навчальний посібник / С. Г. Стеценко. К. : Атіка, 2007. 624 с.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Ю. С. Шемчушенко та ін. К. : Укр. енцикл., 1998. Т. 5. 2003. 736 с.

*Розгон Олександр Григорович
викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін, Приватний вищий
навчальний заклад «Дніпровський
гуманітарний університет»*

*Науковий керівник: Макушев Петро
Васильович, доктор юридичних наук,
професор, Приватний вищий
навчальний заклад «Дніпровський
гуманітарний університет»*

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ

Відповідно до Закону України від 18.01.2018 № 2269-VIII «Про приватизацію державного і комунального майна», який регулює правові, економічні та організаційні основи приватизації, у тому числі й комунального майна, приватизація (відчуження) майна, що перебуває у комунальній власності, здійснюється органами місцевого самоврядування (ОМС). Суб'єктами приватизації місцеві ради (сільські, селищні, міські ради), органи приватизації територіальних громад [1]. Закон України «Про місцеве самоврядування» у п. 30 ст. 26 визначає, що виключною компетенцією сільських, селищних, міських рад у сфері приватизації є прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним [3].

До об'єктів комунальної власності, що підлягають приватизації, належать усі об'єкти комунальної власності, крім тих, приватизація яких прямо заборонена цим Законом та іншими законами України. Приватизації не підлягає майно ОМС, що безпосередньо забезпечує виконання зазначеними органами встановлених законодавством завдань, та інші об'єкти, зазначені в ч. 2 ст. 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна». При цьому у разі якщо майно ОМС безпосередньо не забезпечує виконання зазначеними органами встановлених законодавством завдань, таке майно є об'єктами, що підлягають приватизації.

Розглянемо особливості адміністративно-правового регулювання малої приватизації комунального майна. З урахуванням авторської концепції малої приватизація її ознаками є; 1) за змістом це суспільні відносини; 2) суб'єктами цих відносин є суб'єкти приватизації, визначені у ст. 6 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна»; 3) об'єктами відносин є об'єкти малої приватизації (ст. 5); 4) переліки об'єктів малої приватизації державної власності, що підлягають приватизації, затверджуються Фондом державного майна України чи ухвалюється місцевою радою (ст. 11); 5) способом відчуження об'єктів малої приватизації є продаж виключно на електронних аукціонах (ст. 15) [4].

Статті ст. 10 Закону «Про приватизацію державного і комунального майна» передбачає порядок приватизації комунального майна, що включає: формування та затвердження переліків об'єктів, що підлягають приватизації; опублікування переліку об'єктів, що підлягають приватизації, на офіційних сайтах місцевих рад та в електронній торговій системі; прийняття рішення про приватизацію; прийняття місцевою радою рішення про приватизацію об'єкта комунальної власності; опублікування інформації про прийняття рішення про приватизацію об'єкта; проведення інвентаризації та оцінки відповідно до законодавства; проведення у випадках, передбачених законом, аудиту, екологічного аудиту об'єкта приватизації; перетворення комунального підприємства в господарське товариство у процесі приватизації; затвердження умов продажу об'єктів приватизації, розроблених аукціонною комісією; опублікування інформації про умови продажу, в тому числі стартову ціну об'єкта приватизації; проведення аукціону, укладення договору купівлі-продажу; опублікування інформації про результати приватизації; прийняття рішення про завершення приватизації тощо [4].

Ініціювати приватизацію об'єктів можуть органи приватизації, уповноважені органи управління, інші суб'єкти управління об'єктами комунальної власності або покупці. Перелік об'єктів комунальної власності, що підлягають приватизації, ухвалюється місцевою радою. Включення нових об'єктів до цього переліку здійснюється шляхом ухвалення окремого рішення щодо кожного об'єкта комунальної власності. Заяви про включення об'єктів права комунальної власності до переліків об'єктів, що підлягають приватизації, подаються покупцями до органів приватизації територіальних громад і розглядаються ними в порядку, встановленому відповідними місцевими радами. Механізм отримання та розгляду заяв про включення об'єкта права комунальної власності до переліку об'єктів, що підлягає приватизації, може бути закріплений у відповідному положенні про порядок приватизації майна комунальної власності. Опублікування інформації про прийняття рішення про приватизацію об'єкта комунальної власності здійснюється на офіційних сайтах місцевих рад та в електронній торговій системі протягом п'яти робочих днів з дня ухвалення місцевою радою рішення [2].

Право власності на об'єкт приватизації переходить до покупця після сплати в повному обсязі ціни продажу об'єкта разом з неустойкою (у разі її нарахування), крім випадків переходу права власності на пакет акцій. Контроль за виконанням умов договору купівлі-продажу, укладеного з переможцем аукціону, та викупу об'єктів приватизації здійснює орган приватизації місцевої ради. Строк виконання зобов'язань, визначених у договорі купівлі-продажу, крім мобілізаційних завдань, не повинен перевищувати п'яти років. Спори щодо приватизації комунального майна, вирішуються Господарським судом. Завершення приватизації об'єкта комунального майна відбувається з моменту продажу об'єкта нерухомого майна та відповідно реєстрації права власності на покупця і оформлюється Наказом відповідного уповноваженого органу приватизації місцевої ради [1].

З урахуванням зазначеного вважаємо важливими засобами адміністративно-правового регулювання малої приватизації комунального майна нормативні документи, що приймаються органами місцевого самоврядування у сфері приватизації, наприклад такі як положення про порядок приватизації майна комунальної власності, наказ відповідного уповноваженого органу приватизації місцевої ради про продаж об'єкта нерухомого майна; а також документи пов'язані із формуванням та затвердженням переліків об'єктів, що підлягають приватизації, прийняттям місцевою радою рішення про приватизацію об'єкта комунальної власності, затвердженням умов продажу об'єктів приватизації, розроблених аукціонною комісією тощо. У подальших роботах вважаємо необхідним дослідити зміст та інші елементи механізму адміністративно-правового регулювання малої приватизації комунального майна.

Література:

1. Вступив в дію новий закон про приватизацію державного і комунального майна: АМУ роз'яснює, як діяти органам місцевого самоврядування – Режим доступу: <https://auc.org.ua/novyna/vstupyv-v-diyu-novyy-zakon-pro-pryvatyzaciyu-derzhavnogo-i-komunalnogo-mayna-amu-rozuyasnyuye>
2. Нюанси приватизації комунального майна (частина 1) // Місцеве самоврядування. - Липень, 2018/№7 – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2018/july/issue-7/article-37820.html>
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Урядовий кур'єр від 14.06.1997
4. Про приватизацію державного та комунального майна : Закон України від 18 січня 2018 року № 2269–VIII // Відомості Верховної Ради України від 23.03.2018 – 2018 р. – № 12. – стор. 5. – стаття 68

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

Бурлака Неля Іванівна ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....3

Вишневська Оксана Анатоліївна, Бойко Майя Сергіївна УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ.....6

Захлебаєва Наталія Миколаївна, Коренівська Людмила Вікторівна ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....8

Мошляк Ігор Олександрович НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДВИЩЕННЯ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ..10

Пермінова Світлана Олександрівна СТРАТЕГІЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....12

Черняєва Олександра Олександрівна ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....14

Менеджмент

Корженевський Олександр Сергійович, Ситник Наталія Іванівна КРАУДФАНДИНГ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ.....20

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

Гензерська Ольга Вікторівна ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА.....22

<i>Захлебаєва Наталія Миколаївна, Коренівська Людмила Вікторівна</i> СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СЕКТОРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ.....	24
--	----

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

<i>Захлебаєва Наталія Миколаївна, Коренівська Людмила Вікторівна</i> БАНКІВСЬКА СПРАВА. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ.....	27
--	----

Податкова система. Бюджетна система

<i>Бакай Аліна Володимирівна</i> МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ РІВНЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	30
--	----

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

<i>Гайворонська Інна Віталіївна</i> ТУРИСТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	32
---	----

Світова економіка та міжнародні економічні відносини

<i>Ухова Анна Валеріївна</i> ВПЛИВ НИЗЬКОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА УКРАЇНСЬКИЙ BRAIN DRAIN.....	36
--	----

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

<i>Alexey A. Maksurov</i> KOORDYNACJA DOKTRYNY PRAWNEJ W KRAJOWYM SYSTEMIE PRAWNYM POLSKI.....	39
---	----

<i>Ващук Микола Миколайович</i> ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВО- КАПЕЛАНСЬКОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ І ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД.....	40
--	----

Гуренко Юлія Андріївна АНГЛОСАКСОНСЬКА ПРАВОВА СИСТЕМА
ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ.....43

Дейнега Альона Олександрівна ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ
РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ....45

Коваленко Катерина Антонівна ВИБОРИ ТА ВИБОРЧІ СИСТЕМИ...48

Крючкова Ольга Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ МУСУЛЬМАНСЬКОГО
ПРАВА.....50

Пильгун Наталія Василівна, Кириченко Вікторія Вячеславівна
ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ
ПОДОЛАННЯ.....52

Пильгун Наталія Василівна, Ярешко Павло Ілліч ПРАВОВА СИСТЕМА
УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....55

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

Alexey A. Maksurov COORDINATION NORMS IN CONSTITUTIONAL
LAW OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA.....58

Горчанюк Олена Сергіївна ІНСТИТУЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ
РІВНОСТІ. СВІТОВИЙ ДОСВІД.....59

Гуйван Петро Дмитрович ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕНІСТЬ
ПРАВАЗАСТОСУВАННЯ.....61

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Бровченко Богдан Вікторович ПРОБЛЕМИ МАТЕРІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ.....66

Кемська Світлана Олександрівна ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ НЕ
ДОЗВОЛЯЄ УСИНОВЛЮВАТИ ДИТИНУ ОСОБАМ ОДНІЄЇ СТАТІ...68

Клочко Олександр Сергійович ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПАТРОНАТУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	70
Кравченко Ілона Вадимівна ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ В СІМЕЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	72
Лєсніков Володимир Віталійович ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	73
Линник Вікторія Сергіївна КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА БЕЗПЕЧНІ ТА ЗДОРОВІ УМОВИ ПРАЦІ.....	75
Липовенко Едуард ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН У НАШІ ДНІ.....	76
Мовчан Марина Сергіївна ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР, ЯК ЗАСІБ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ.....	78
Радкевич І. Т. ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТА ТА СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НАРУГИ НАД ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ.....	80
Скрипченко Дмитро Олександрович ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	81
Чемерис Тетяна Костянтинівна ЗАХИСТ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ, ЯК ОДИН З НАЙГОЛОВНІШИХ ІНСТИТУТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА.....	83
Чуприк Надія Василівна ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ.....	85
Шило Владислава Олександрівна ПІДСТАВИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ХВОРОБОЮ.....	86
Шиманська Анастасія ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ (СТ. 150 КК УКРАЇНИ).....	88

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура**

Алексащенко Віталій Олександрович РОЗВИТОК НОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА ОЗНАКАМИ
ЗОВНІШНОСТІ.....90

Дімітров Максим Костянтинович ОКРЕМІ ОЗНАКИ ПОГРОЗИ
ВБИВСТВОМ: ПРАВОЗАСТОСОВНИЙ АНАЛІЗ.....91

Кичігіна Олена Сергіївна ПОНЯТТЯ «ФОРМИ СПІВУЧАСТІ» В ТЕОРІЇ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....102

Кичігіна Олена Сергіївна ВІДМЕЖУВАННЯ ПІДБУРЮВАЧА ЗЛОЧИНУ
ВІД ІНШИХ ВИДІВ СПІВУЧАСНИКІВ.....104

Мриглод Артур Ігорович КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОМПРОМІС
ЗА Ч. 4 СТ. 212 КК УКРАЇНИ.....107

Плукар Володимир Володимирович УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У
ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.....110

Рудик Ігор Миколайович ПИТАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ ОЦІНКИ
ДОСТОВІРНОСТІ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ, ЯК
АЛЬТЕРНАТИВА ВИБОРУ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА.....118

Шановал Леся Іванівна ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВІДЕО-ФІКСАЦІЇ
ПРОЦЕСУ ПРОВЕДЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ.....121

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Муніципальне право**

Жадан Володимир Володимирович ПРАВОВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....123

Кобець Ольга Юріївна, Некрашук Яна Андріївна ДОЗВІЛЬНЕ
ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ
ПРОЦЕДУРІ.....127

<i>Розгон Олександр Григорович</i> ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ.....	130
--	-----

Підписано до друку 27.02.2019р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 90 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

